

XV. SPRAWOZDANIE

DYREKCJI

c. k. wyższej szkoły realnej

a VI. c. k. gimnazjum

W JAROSŁAWIU

za rok szkolny

1 8 9 0.

T R E Ś Ć:

1. Historia szkoły realnej w Jarosławiu. Napisał Ignacy Rychlik.
(Geschichte der Realschule in Jaroslau).
2. Wiadomości szkolne podane przez Dyrektora.
(Schulnachrichten mitgetheilt von der Direction).

NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

Z drukarni H. Bobussa w Jarosławiu.

Nx. 1225
Spr. 51

Szkoła realna

W JAROSŁAWIU.

Rok 1890 pamiętnym zostanie w historii szkolnictwa naszego miasta. W tym bowiem roku odbył się po raz ostatni w jarosławskiej szkole realnej egzamin dojrzałości, w tym roku pożegnała ostatnia już drobna garstka na zawsze mury zakładu, który jedyny na całej przestrzeni między Krakowem a Lwowem, przez długie lata wysyłał zrazu pożytecznych i zdolnych pracowników w praktycznych zawodach życia w zakresie rzemiosł i przemysłu, a następnie dobrze przygotowaną młodzież do wyższych studyów technicznych. Z upadkiem jednak ery tak zwanego rozkwitu ekonomicznego, rozpoczął się także powszechny upadek szkół realnych nie tylko w naszym kraju, lecz w całej Przedlitawii, który spowodował przeistoczenie jarosławskiej szkoły realnej na gimnazjum klasyczne. Nie jedną zmianę, nie jedną koleję przeszła założona w drugim dziesiętku naszego wieku szkoła, nim w dzisiejszym ustroju zakończyła swoją działalność; — i zaiste piękną kierowało się myślą grono nauczycielskie, by w ostatniem sprawozdaniu szkoły realnej przedstawić choć w szczupłych ramach ubiegłą historję zakładu. Że obraz ten w nie jednym względzie nie będzie dokładnym, przyczyna tego leży w braku źródeł historycznych.

Akta pojezuickie, któreby nam o szkołach jarosławskich najlepsze mogły podać wiadomości, gdzieś znikły lub niszczały w czasie pożaru kościoła św. Jana, archiwum w klasztorze pojezuickim obecnie OO. Dominikanów ma tylko siedm prawnych

transakcyj tyczących się Towarzystwa Jezusowego. Najciekawsza zaś księga pod tytułem: *Liber ecclesiae Collegii Jaroslaviensis S. I. A. D. 1618 per certos titulos distributus* fol. według umieszczonej „*Summa titulorum*“ o 301 kartkach fol., ma dzisiaj zaledwo 27 kartek i to na wpół zbutwiałych. Wspomniana w tej księdze „*Historia collegii in anno 1594*“ zniknęła. Zaprorowadzenie umiejętnie spisane go katalogu rękopisów i przywilejów w tém archiwum, byłoby bardzo na czasie i ułatwiłoby znacznie czynione poszukiwania, zwłaszcza, że dobrze przechowywane, posiada wiele aktów odnoszących się i do dawnych klasztorów dominikańskich w Bochni, Łańcucie, Sieniawie, Przemyślu a i między drukami niejedno rzadkie dzieło. Archiwum miejskie, nieuporządkowane, z wyjątkiem kilku kodeksów z XVI. i XVII. w. i ksiąg kasowych od roku 1780, przechowywanych w kasie miejskiej, czeka cierpliwie rozrzucone na strychu w magistracie jakiejś opiekuńczej ręki, któraby raz położyła kres gospodarce myszy i przynajmniej przez złożenie je w szafie, zabezpieczyła akta od pleśni i butwienia (podobno ważniejsze dokumenta odwieziono do Lwowa). Jedynie tylko akta w szkole ludowej miejskiej od r. 1786, uporządkowane z prawdziwą troskliwością i starannie przechowywane przez obecnego dyrektora téjże p. M. Meklera i historia szkoły realnej spisana od r. 1868, najwięcej dostarczyły źródłowego materiału. Może później znajdzie się sposobność uzupełnienia braków odnoszących się do dawniejszej epoki jarosławskiego szkolnictwa.

Skąpe nader dotychczas posiadamy wiadomości o dawniejszych szkołach w Jarosławiu. Już z końcem XVI w. istniało tutaj kollegium OO. Jezuitów, których r. 1571 sprowadziła Zofia żona 2 v. Jana z Sztembergu Kostki, wojewody sandomirskiego a córka Stanisława z Sprowy Odrowąża, wojewody ruskiego i Anny księżniczki mazowieckiej. Według powszechnej dotąd wersyi, zorganizował tutejsze kollegium największy mowca religijny X. Piotr Skarga Pawęzki, w niem złożył śluby zakonne i pierwsze podwaliny szkoły założył, w którem jednak miejscu naszego miasta to było, oznaczyć nie umiem, gdyż według wspomnianego „*Liber Ecclesiae*“ położono fundamenta pod kollegium i kościół dnia 21. marca 1580, a budowa tychże trwała lat 14. Wprawdzie musiano się spieszyć z budową, jeżeli już

w marcu 1586 pogrzebano w kościele, jakiegoś Piotra Dydyńskiego, a r. 1592 Jana Kostkę, syna założycielki¹⁾, uroczystego jednak poświęcenia kollegium i kościoła pod wezwaniem ŚŚ. Jana Chrzciciela i Ewangelisty, dokonał r. 1594 dnia 24. kwietnia Wawrzyniec Goślicki biskup przemyski w asystencyi biskupa Bernarda Maciejowskiego. W czasie uroczystości kazał X. Piotr Skarga. Nie doczekała téj uroczystości pobożna fundatorka Zofia, zmarła w trzy miesiące po założeniu kamienia węgielnego (19. lipca 1580) a mąż jęj następnego roku ostatniego maja. Nie mniej pobożna córka Zofii, Anna, przeznaczona zrazu wolą matki do życia zakonnego, później wdowa po Aleksandrze księciu Ostrogskim, wojew. wołyńskim, sprowadza do Jarosławia w roku 1612 panny Benedyktynki z Chełmna, którym zbudowała wielki klasztor na górze św. Mikołaja na przedmieściu ruskim²⁾. Ułożywszy się r. 1619 z proboszczem jarosławskim o ustąpienie kościoła N. P. Maryi „na piasku“ (w zamian ofiarowała dobra Laszki), poczęła w r. 1629 budować nowy okazałszy kościół, który ofiarowała 1635 OO. Jezuitom na utrzymanie ich Nowicyatu. Dwa więc Kollegia posiadali w Jarosławiu OO. Jezuici, lecz tylko przy Kollegium św. Jana utrzymywali szkoły, które o ile wnioskować można, dopiero po roku 1590 założyli.

Wychowaniem początkowem, jak wiadomo, nie zajmowali się Jezuici, początki nauk musieli uczniowie z sobą przynosić, a Kollegia ich odpowiadały dzisiejszym gimnazjom i składały się z klas 5, z których trzy niższe nazywano gramatycznemi a dwie wyższe classes humaniorum. Inaczej zwano je: niższa klasa gramatyczna (*infima*), średnia klasa gramatyczna (*gramma-*

1) Liber ecclesiae Coll. Jarosl. S. I. a. d. 1618. Titulus XX. Qui externi sunt sepulti in templo nostro fol. 285.

2) Akt fundacyjny wystawiony w zamku Jarosławskim w poniedziałek przed św. Jakóbem 1612 r. Przypadkowo dostał mi się w ręce od jednego z uczniów klasy VI. gimn. i to wyznania mojęsz. kodeks papier. o 141 str. fol. znaleziony także gdzieś na strychu w Morawsku, noszący napis: Regester kopij praw wszelkich Benedyktyniek Jarosławskich wykonnotowany roku pańskiego 1729 dnia 1. kwietnia.“ Kopiaryusz ten jest spisany w języku łacińskim Nad drzwiami kościoła można jeszcze wyczytać: Divis antistibus Nicolao Myren. Stanislao Czac. inclytorum Martyrum Aedem hanc aeternum et . . . Mune. decorso de voveo Anna de Stemberg de fonte Kostkarum ducissa Ostrogiac pal. Wołyn Anno a partu virginis MDCXXII. W miejscu zniesionego klasztoru i kościoła mieści się tak zwana „Anna-Kaserne.“

tica), wyższa klasa gram. (*syntaxis*), *poesis i retoryka*. Prócz tego w Jarosławiu 4 letni kurs teologiczny i 3 letni kurs filozoficzny. Bliższych jednak szczegółów o szkołach tych tutaj nie mamy. W wspomnianym już Liber eccl. fol. 301 sub tit. XXI. „*nostri sepulti cum brevi relatione vitae et mortis*“ znajdujemy nazwiska kilku profesorów: O. Piotr Chorczyński profesor matematyki na kursie filozoficznym († 1674), O. Łukasz Nubiński prof. syntaxy († 1677), Franc. Lasocki magister humaniorów († 1679), Jan Białecki magister infimy († 1683), O. Alb. Przygodzki profesor filozofii i teologii scholastycznej († 1683), O. Jan Kochron prof. retoryki († 1704), Jan Grabiński profesor gramatyki († 1714), O. Daniel Borzęcki prof. teologii († 1748), O. Mar. Białobrzeski prof. teologii moralnej († 1753), O. Franc. Kłopotowski prof. teologii moralnej († 1756), Krzysztof Rogoyski (Czech) profesor syntaxy († 1764).

Najwyższym patentem z dnia 11. września 1772 „rewindykowała“ Marya Teresa Galicyę i Lodomerę a wysłany przez nią minister hr. Pergen, człowiek wielce zręczny, z gorączkowym pospiechem zabrał się do urzędzenia zabranych prowincyj¹⁾. Następnego już roku zwiedza współregent cesarz Józef II. Galicyę; dnia 19. lipca 1773 bawi w Jarosławiu w kamienicy dzisiaj p. Zabłotnego, jak o tem świadczy unieszczony po dziś dzień nad bramą napis a stanawszy we Lwowie postawił hr. Pergenowi kwestyonaryusz, obejmujący nie mniej jak 154 pytań co do urzędzenia Galicyi, w którym punkta 81—84 odnosiły się do szkolnictwa. Odpowiedź Pergena nie brzmiała pomyślnie, „w Galicyi brak zupełny w wielu miejscowościach szkół, istniejące w najopłakańszym stanie, trzeba tedy ludzi obznajomionych dołrze z systemem normalnym szkolnictwa wysyłać do kraju, lub téż tutejszą młodzież, któraby jednak cokolwiek po niemiecku umiała do Wiednia, najlepszymi by byli tak zwani „Wasser Po-

1. cf. Edicta et mandata universalia regnis Galiciae et Lodomeriae a die 11. Septembris initae possessionis promulgata. Rozkazy austawy powszechnie itd. Continuatie edictorum et mandatorum . . . a die 28. mensis Junii anno 1773 — ult. Dec. 1776, .. emanatorum. Znajdują się dosyć rzadkie te egzemplarze w bibl. OO. Dominikanów w Jarosławiu.

2) Śnać nie wiedział hr. Pergen że w r. 1770 w samem Wiedniu na 100 zdolnych do szkoły dzieci (tj. od 5—13 roku życia) uczęszczało tylko 24, w reszcie Austrii dolnej tylko 16 a na Salazku zaledwo 4.

laken z katolickiego Szlązka⁴²⁾. W obec takiego stanu nie można było natychmiast przystąpić do radykalnej zmiany i mimo kasaty Jezuitów pozostawiono niektóre kollegia, które nazwano gimnazjami. Z Jezuickich istniały w czasie zaboru kollegia w Jarosławiu, w Przemyślu, Lwowie, Stanisławowie, Samborze i Krośnie. Pijarzy mieli szkoły w Rzeszowie i Złoczowie a Akademia krakowska swoje kolonie w Tarnowie, Sączu, Zamościu i Bieczu. Bazylianie utrzymywali szkoły łacińskie: w Buczaczu i Drohobyczu, a Bernardyni w Zbarażu. Wprawdzie Marya Teresa dążyła do ograniczenia liczby gimnazyów, powodując się nie tylko brakiem sił nauczycielskich, któremu można było na razie zaradzić exjezuitami i Pijarami, jak raczej wielkiem zamiłowaniem do wprowadzenia niemieckich szkół ludowych. Chodziło przede wszystkim o zgermanizowanie rewindykowanej prowincyi. Wprawdzie jak to wiemy z propozycyi gubernialnego radcy Korandy, miano przy nomenklaturze szkół wyraz „deutsche“ opuścić ale „es sei auf die Verbesserung der polnischen Sprache eben kein sonderlicher Bedacht zu nehmen“. I dlatego rozpoczęto „Sprachmeistrami“ już to pozwalając im na założenie własnej szkoły, już to przydzielając ich jako nauczycieli „der neuen Normal-schulmethode u. der deutschen Sprache“ do pojedynczych gimnazyów. I tak przybył do naszego jarosławskiego gimnazjum w r. 1774 Ignacy Krach z Granu, do Przemyśla Franciszek Fabritzy z Wiednia, do Stanisławowa Jan Schmid z Wartenbergu na pruskim Szlązku, w roku 1776 wysłano do Sambora Franciszka Kabata z Rössel w Warmii (gimnazjum w Samborze zwinęto 1780r.), a do Krosna Ant. Adlera z Łużyc. Mimo to jednak nie świetny był stan szkół. Przekonał się sam o tem Józef II. zwiedzając w orszaku z 15 osób się składających z wiośnią r. 1780 po raz drugi Galicyą. Dnia 4. maja stanął w Jarosławiu w domu u „p. Bocen gdzie Augustini“ (jego pierwszy minister u p. Boja) i niepominał pojezuickiego gimnazjum. Nie wyniósł dobrego wrażenia z Galicyi cesarz. Już 18. maja donosi ze Lwowa Maryi Teresie: Galizien ist anjetzt seit 8 Jahren unter Euer Majestät Regierung — ist es auf dem Fuss den man sich wünschen könnte? Ich sage mit Euer Majestät selbst und mit einem Ausruf eines jeden ohne Ausnahme: Nein!... für die Nation gar nichts weder zur Beruhigung noch zu einer Aussicht für das künftige noch zur Consolidierung oder deren

Bildung geschehen“. Nic dziwnego.. Gubernium galicyjskie jak słusznie donosił hr. Eugen Wrba, przeładowanem było aż nadto innemi sprawami, które na wszystkie strony trzeba było załatwiać i porządkować aby na podobne „Verfeinerungen und vollkommene Einrichtungen“ jak organizowanie szkolnictwa zwracać miano uwagę. Jeszcze w r. 1781 nie było prócz Lwowa w całym kraju ani jednej szkoły „normalnej“ męskiej lub żeńskiej, nawet żadnej z organizowanej szkoły trywialnej. Jarosław otrzymał w tym okresie (r. 1776) tylko budynek dla dawniej jezuickiej szkoły, którą tu powszechnie łacińską nazywano, collegium bowiem jezuickie oddano na cele wojskowe i do nie dawna była jeszcze tablica na dzisiejszej szkole żeńskiej świadcząca o łasce Monarchini.¹⁾ Lecz i tego gimnazyum dni były policzone. Następca Maryi Teresy, Józef II. nie był zwolennikiem szkół średnich i wyższych, krzewienie ogólnego wykształcenia, które Hess postawił jako cel gimnazyów, wydało się cesarzowi prawdziwą utopią, szkoły średnie i wyższe miały mu posłużyć tylko do kształcenia urzędników, lekarzy i kapłanów, do tego zaś niepotrzeba było tak licznych zakładów. Już w r. 1780 zwinięto gimnazyum w Samborze, następnie w Złoczowie, Krośnie, Zamościu a wreszcie i Jarosławiu w r. 1782 lub 1783. Ostatni profesor poetyki ks. Józef Stefanowicz, Poznańczyk, eks-jezuita, były profesor nauk humanistycznych w Krośnie, przeniesiony został do gimnazyum w Tarnowie z płacą 400 zł. reń. Dotkliwym był ten cios dla miasta. Już w styczniu r. 1784 żąda „całe pospólstwo“ jarosławskie od magistratu by się użalił przed komisarzem Margelikiem, „że szkoły zniesiono, iż wskutek tego wiele mieszczan podupada, gdyż niema dochodów ze studentów“ lecz żale te były daremne, długie lata miały upłynąć, zanim znowu do miasta zawitała szkoła średnia.

W zamian otwarto w Jarosławiu stopniowo szkołę normalną w r. 1783 zwaną powszechnie niemiecką o trzech głównych klasach i tak zwanęj klasie elementarniej. W roku 1785 nauczycielami byli: v. Mayers (dyr.) i Borschitzky (jak się sam p. Antoni Borzucki podpisał). Lecz nie było zdaje się umieszczenia dla niej, bo na klasę II. wynajęto izbę za 20 zł. a gdy

1) AVGVSTA MARIE THERESIE AC IOSEPHI II. GRATIA
HÆC AEDES LIBERIS ARTIBVS POSITA. później domalowano 1783.

w maju r. 1786 przybył nowo nominowany dyrektor Moser, zażądał od magistratu sali na klasę III, który ją wynajął od p. Kamickiego za 25 złr. reń. w październiku zaś tegoż roku prosił dyrektor z nauczycielami przyjeżdżającego gubernatora hr. Brigido „o zwrócenie przyrzeczonego przez cesarza domu“. Prośba poskutkowała, bo w lipcu 1787 przeniesiono „do starego gimnazjum“ szkołę normalną i szkołę dziewcząt (Mägdleinschule). Mimo to jednak zobowiązany był patronat stosownie do jozefińskiej organizacyi szkół do dostarczenia opatu i datków na rekwizyta szkolne.¹⁾ Już w roku 1785 przybył do Jarosławia zasłużony około szkolnictwa w naszym kraju, wizytator szkół, kanonik kapituły lwowskiej Jan Hoffman, Morawianin. Wiedział on dobrze o trudności swego zadania i dla tego też w miastach obwodowych urządzał kursa katechetyczno-praktyczne. (w Rzeszowie od 27. czerwca do 7. lipca, gdzie się zebrało 280 duchownych rit. l. et graeci.) by zachęcać duchowieństwo do zakładania szkółek wiejskich (trivial und pfarrschulen) i obznajomić ich dokładnie z nową metodą szkolną. Jarosław odniósł korzyść z jego pobytu²⁾, bo ks. Hoffmann polecił otworzyć szkołę dla dziewcząt, do której przysłano następnego roku nauczyciela Saal'a. Było z nim nie mało kłopotu, nie umiał nic po polsku, musieli go wyręczać nauczyciele ze szkoły normalnej, bo drobne dziewczątka nie bardzo zrazu rozumiały swego nauczyciela. Sądząc z nazwisk nie łatwo jest wyszukać Polaka między nauczycielami; katechetą w roku 1787 jest ks. Brossman następnie (1790) ks. Frank Józef, w miejsce Borzuckiego wr. 1788 Beckhert v. Gilsenstein, później Benedykt Wang, Weinfeld, Gajda, Funiak Ferdynand. Po Moserze, który na samym wstępie swego urzędowania wypędził ucznia Struszyńskiego pierwiej „z dawnych łacińskich szkół wydalonego“ i przedewszystkiem przestrzegał porządku kłeczenia w kościele i śpiewu „nach vorgeschriebenen Melodien“ został (w roku 1791) dyrektorem Mayers, następnie katecheta rzeszowski ks. Denhove (Denhoff 1794), wreszcie 1802 Antoni Borzucki. O samą organizacyi szkoły nie wiele się do-

1) W roku 1786 Moser otrzymał na kwartał na rekwizyta 7 zł. 30 kr. a profesor szkoły panieńskiej 2 zł. 30 kr. Tegoż roku miało miasto kwartalnego dochodu 1073 zł. 19 ⁴/₈ kr., wydatki zaś wynosiły 997 zł. 43 ³/₄ kr.

2) W księgach kasowych napotykamy notatkę: 1785 wizytował Offman szkoły i za fiaszeczkę rozolisu dla pana Offinana zapłacono 52 ¹/₂ kr.

czytać można. Długi czas utrzymywała się nawet pogłoska, że szkoły zwiną, zwłaszcza, że w r. 1790 prawie połowa miasta spłonęła i trzeba było urzędowego zaprzeczenia, by umysły nauczycieli i mieszkańców uspokoić. Frekwencja była liczna, bo w r. 1791 uczęszczało 297 chłopców i 86 dziewcząt, a chociaż r. 1792 frekwencja spadła, wzrosła już następnego roku do 310 uczniów a 95 uczennic. W roku 1794 wprowadzono w klasie III. „polnische Rechtschreibung“ a tak samo i w szkole dziewcząt, by zaś ułatwić młodzieży znajomość języka łacińskiego poczęto go uczyć, ale tylko w kl. III. r. 1800. Ówczesne stosunki polityczne nie sprzyjały także rozwojowi szkoły; r. 1795 zabrano ją na szpital wojskowy a następnego roku w sali kl. III. urządzono skład owsa, nie mogąc zaś gdzieindziej kl. III. umieścić, przyłączono ją ku zgorszeniu nadinspektora Hoffmana, który gruntownie w czerwcu i lipcu 1796 obydwie szkoły zlustrował, z klasą II. Musiano nawet w styczniu 1806 zamknąć chwilowo szkołę, gdyż w skutek przemarszu wojsk rosyjskich i rozmieszczenia ich w mieście rodzice obawiali się dzieci do szkoły posyłać. Charakterystyczną zaiste ilustracją ówczesnych stosunków szkolnych była okoliczność, że w r. 1792 uczono na prośbę pułkownika Strassaldo żołnierzy węgierskiego pułku piechoty im. Esterhazy z dziećmi w szkole¹⁾. Z następnych lat do zapisania, zwiedzenie szkół w r. 1808 przez radcę Grubera i przejazd d. 22. stycznia 1814 przez Jarosław królowej sycylijskiej, córki Maryi Teresy z Konstantynopola, którą i młodzież przyjmowała.

Dopiero pobyt cesarza Franciszka I r. 1817 w Jarosławiu miał przynieść dla miasta nie małą korzyść. Już dnia 7. lipca przybył tutaj najwyższy kanclerz nadworny hr. Ugarte, poprzedzając przybycie ces. Franc. I wraz z cesarzową Karoliną Augustą. Dnia 9 lipca zaszczycił cesarz swymi odwiedzinami i szkoły i zwiedził wszystkie klasy, wyraził swe wysokie zadowolenie a uznając brak sił nauczycielskich polecił przydzielić

1) Sąsiedztwo z ówczesną wojskowością nie było bardzo przyjemne, spotykamy się z zażaleniami na ciągłe trąbienie i bębnienie w czasie godzin szkolnych, na gorszące przekleństwa, które aż do klas dochodziły, i same dzieci wojskowych nie celowały wielką karnością ani w szkole ani w kościele. Z wielkiem oburzeniem opisał w księdze konferencyjnej dyrektor Mayers przykry wypadek brutalnego najścia w czasie nauki przez jednego z żołnierzy.

pomocnika z płacą 120 zhr.¹⁾ Troskliwy o podniesienie szkolnictwa w naszym kraju już następnego roku t. j. 1818 zezwolił na otwarcie czwartej klasy normalnej w szkole w Jarosławiu, o kursie dwuletnim i dwóch nauczycielach. Równocześnie miano otworzyć czwartą klasę w Tarnowie, Przemyślu i Stanisławowie. Doniosłego znaczenia było dla miasta wspomniane rozporządzenie cesarskie, czwarta klasa bowiem odpowiadała późniejszej szkole realnej i tutaj mamy jej początek.

O szkołach zwanych później realnymi, któreby w naszej dawniej Polsce istniały, mówić nie można. Marya Teresa zajmując Galicyę nie znalazła żadnej szkoły, któraby praktycznym odpowiadać miała celom, tem bardziej, że i w ówczesnej Austrii nie wiele o podobnych szkołach słyszemy. Założono wprawdzie w Wiedniu 1770 r. „realną handlową akademię“, jednakże ta w obec prohibitywnego systemu Józefa II. który ją uważał za zupełnie zbyteczną i zbyt kowną już w r. 1785 upadła. Trzeba było jednak przecieżyć pomyśleć o kształceniu dalszém tej młodzieży, która nie miała zamiaru po ukończeniu trzech klas szkoły ludowej udawać się do gimnazjum. Począł tedy Józef II. zwracać uwagę na IV. klasę tejże szkoły, polecając kłaść nacisk na rysunki szczególnie figur geometrycznych, ornamentów i planów. Jednak dopiero hr. Rottenham, jeden z największych przemysłowców czeskich, pozyskawszy sobie poparcie cesarza Franciszka, stał się pierwszym właściwym twórcą szkoły realnej. Profesor Gerstner opracował plan naukowy i pierwszą (trzechletnią) szkołę realną założono r. 1809 w Wiedniu, do której jednak nie po ukończonej klasie trzeciej, jak do gimnazjum, lecz dopiero po ukończeniu dwuletniej IV. klasy normalnej przejść można było. Ta więc ostatnia była niejako niższą szkołą realną. Już w roku 1811 otwarto szkołę realną w Bernie, a w r. 1815 otrzymało ją wolne miasto Brody, a niezadługo 1817 i stolica kraju — Lwów.

Upłynąć jeszcze miały dwa lata nim owa dwuletnia czwarta klasa w Jarosławiu otwartą została, Układem z roku 1819 z d. 9. marca l. 7972 musiało się miasto zobowiązać do płacenia na utrzymanie IV. klasy po 400 zł. rehns. do kasy obwodowej

1) Cesarz stanął pod „Czarnym Orłem“ — na reparacyę tamże na przybycie monarchy wydano z kasy miejskiej 100 zł., na transparenta 100 zł. a na oświetlenie ulic, illuminaacyę i bramę tryumfalną 300 zhr. inspektorowi policyi Leszczyńskiemu.

w Przemyślu i dopiero 8. października tegoż roku rozpisano konkurs na posadę dyrektora i dwóch nauczycieli, mianowicie jednego: „für Rechnen, die Geometrie, Stereometrie und Mechanik, die Baukunst und das Zeichnen, drugiego zaś für Sprachenlehren und Dictandoschreiben, die schriftlichen Aufsätze, das Schönlesen, die Geographie der österr. Monarchie und der fremden Staaten, Naturgeschichte und Naturlehre“. Podany ten plan polegał na owym kodeksie szkolnym z d. 11. sierpnia 1805, znanym powszechnie pod nazwą: „Politische Verfassung der deutschen Volksschule“. Płaca dyrektora wynosiła 600 zł. każdego z nauczycieli 500 zł. względnie dla duchownego 400 zł. Wreszcie dnia 3 listopada 1821 po zamianowaniu dyrektorem dotychczasowego dyrektora szkoły normalnej Antoniego Borzuckiego, Józefa Urbanowskiego nauczycielem technicznym a Karola Uhle gramatykalnym, otwarto uroczyscie pierwszy rok klasy IVej. Uczniów wpisało się 8, z tych trzech pochodziło z Jarosławia, wynik klasyfikacyi w końcu pierwszego półrocza świetnym nie był bo 4 otrzymało stopień drugi, ale natomiast w II. półroczu tylko jeden nie otrzymał promocyi. Poszczególne zmiany w planie naukowym jak nie nniżej stan frekwencyi uczniów podajemy poniżej. Wakacye przypadały dotychczas na sierpień i wrzesień lecz cesarz Franciszek I. przeniósł je na żądanie stanów galicyjskich dekretem z dnia 5. czerwca 1822 na czas od 15. lipca do końca sierpnia. W dwa lata później r. 1824 obchodziła szkoła niezwykłą uroczystość. Dyrektor Borzucki przy sposobności jubileuszu swej 40 letniej służby ozdobiony został złotym średnim medalem zasługi ze wstęgą, za położone okolo podniesienia jarosławskiego szkolnictwa starania. Wyśłużył 44 lat w nauczycielskim zawodzie; umarł w marcu 1829, poczem Dyrektorem został Ignacy Dubil.

W r. 1830 poruszono kwestyę wprowadzenia do czwartej klasy nauki przemysłowej „Industrial Unterricht“ sprawa ta dosyć długo się ciągnęła, poruszano ją wszechstronnie na konferencyach nauczycielskich i w magistracie, upadła wreszcie z powodu kosztów, których ani rząd ani miasto ponosić nie chciało.

Następnego roku zawitała cholera azyatycka do naszego kraju. Postawiony kordon nad Sanem, nie był w stanie przeszkodzić jej dalszemu przewleczeniu. W Jarosławiu pojawiła się w czerwcu, dnia 19 t. m. bez odbycia zwykłych publicznych

egzaminów zamknięto szkoły, które po feryach dopiero 10. października otwarto.

W roku 1832 zwiedzał Jarosław nowy cywilny i wojskowy gubernator arcyksiążę Ferdynand d' Este. W uroczystem powitaniu dnia 15. listopada wzięła udział także i młodzież szkolna, podobnie i w siedm lat później oczekując u bramy tryumfalnej około klasztoru OO. Reformatów dn. 6 października przybycia arcyksięcia Franciszka Karola. (Arcyksiążę stanął w hotelu Krakowskim.)

Wypadki polityczne z r. 1831 i ruch umysłów w latach następnych nie pozostawały bez wpływu na młodzież. Spotykamy się z licznymi reskryptami gubernialnymi wzywającymi dyrektorów do bacznego czuwania nad zachowaniem się młodzieży w szkole i po za szkołą, nad pojawiającymi się broszurami i książkami, nad charakterem politycznym nauczycieli i zmieniających się często pomocników nauczycielskich a szczególnie nad przybywającą z innych stron kraju młodzieżą. I w Jarosławiu, chociaż młodzieży starszej w szkołach nie było, dwaj uczniowie czwartej klasy musieli się poddać surowemu rygorowi ówczesnych przepisów. Dwaj bracia Artur i Włodzimierz, synowie emigranta Karola barona von Dessau Ertla, za zezwoleniem gubernatora arcyksięcia Ferdynanda przyjęci do tutejszej szkoły, opowiadali często kolegom w klasie, o czynach swego ojca w ostatniem powstaniu polskiem. Żywszego temperamentu Artur zaśpiewał w klasie „Polak nie sługa nie zna co to pany i t. d.“ a gdy niektórzy mu zwracali uwagę, aby podobnej pieśni „unnützes Zeug“ nie spiewał, ujął się za bratem Włodzimierz nie zbyt pochlebnie wyrażając się o ich politycznych przekonaniach. Komisarz skarbowy Isaak, którego syn także do IV. klasy uczęszczał, doniósł o tem staroście w Przemysłu. Dyrektor Dubil kilkakrotnie usprawiedliwia w obszernych sprawozdaniach i młodzież i nauczycieli. Po wymierzeniu 15 plag (Ruthenstreich...) Arturowi a 5 Włodzimierzowi wykluczono ich ze szkoły, zwłaszcza, że obaj bracia nie celowali w naukach¹⁾. Zdaje się jednak że pamięć tej surowej kary nie

1) Przy wymiarze kary nie przekroczono maximum, gdyż w jednym z protokołów konferencyjnych czytamy, że nauczycielowi wolno było bez wiedzy dyrektora karać 5 plagami, najwyższa zaś kara wynosiła 24.

długo trwała, kiedy w r. 1846 musiano znowu kilku uczniów za śpiewanie narodowych pieśni „po ojcowskiem upomnieniu“ pięciu plagami cielesnie ukarać. Idąc dalej za kronikarskimi wiadomościami w tym względzie, mamy reskrypt ministerstwa z 7 października 1858 w którym polecono szczególniej czuwać nad uczniami szkoły realnej, nad ich prowadzeniem się, zwłaszcza lojalnością, którą w nich wszyscy nauczyciele i katecheta wpajać powinni. Najciekawszą jednak niespodziankę przyniósł r. 1863 dyr. Chromemu. W połowie czerwca zebrało się 9 uczniów z III. i IV. klasy z szkoły realnej wprost ze szkoły z książkami na cmentarzu ruskim i wybrali się do Sieniawy, by stamtąd dostać się przez granicę do Kongresówki. Z drogi wrócili kilku słabszych, którzy za nimi pobiegli, inni zaś poszli drogą na Przeworsk. Dosyć wspomnąć, że najmłodszy z tych zuchów liczył 11 a najstarszy lat 14. Naturalnie projektowana kampania prędko się skończyła. W Sieniawie przytrzymano wszystkich i odstawiono do Jarosławia; z chwalebną wyrozumiałością pozwolono wszystkim dalej uczęszczać do szkoły.

Sprawa pomieszczenia szkoły nie cieszyła się jednak wielką troskliwością jarosławskiego magistratu, który odnośnie do zobowiązań z tak zwanem patronatem szkolnym, ani materiału opałowego w dostatecznej ilości dostarczać, ani niezbędnych nawet restauracyi budynku przedsiębrać nie chciał. Skargi i żale dyrektorów do starosty i konsystorza w Przemyślu nie wiele pomagały, wreszcie w roku 1842 skarży dyrektor wprost do gubernatora arcyks. Ferdynanda, że do téj pory (a było to 14. października) ani pieców naprawionych, ani okien w budynku szkolnym nie ma. Poskutkowało. Niestety w lat parę znowu spory z xx. wikaryuszami, którzy w tym samym domu mieszkali, o ustąpienie zajmowanych ubikacyi, wreszcie zabrano szkołę r. 1854 na szpital wojskowy, którą musiano pomieścić w domu Landaua i Babetty Holcer, placąc ostatniój 6 zł. miesięcznie.

Tymczasem szybkim krokiem zbliżały się i następowały po sobie doniosłe w następstwie wypadki, które miały sprowadzić zupełny przewrót w istniejących dotąd stosunkach austriackich, zbudować nową Austryę. Nastąpiła zupełna reakcyja na polu wewnętrznej polityki austriackiej, która sprowadziła także zupełną reorganizacyą szkolnictwa średniego w monarchii. Już w r. 1848 rozporządzeniem ministeryalnym z dn. 9 września l. 13442

wprowadzono naukę języka polskiego w klasie IV, określając jednak dodatkowo w styczniu 1849. że językiem wykładowym ma pozostać język niemiecki, nie przedsięwzięto jednak zrazu żadnej donioslejszej zmiany. Dopiero Exner w zarysie organizacyjnym z 16 września 1849 postawił nowe dwojakie zadanie szkołom realnym — przygotowywać do wyższych studjów technicznych i do praktycznych zawodów życia w zakresie rzemiosł i przemysłu. Do pierwszego celu miała prowadzić wyższa szkoła realna o sześciu wyższych kursach, co do ustroju i ogólnego zadania odpowiadająca wyższemu gimnazjum, dla średnich zaś zawodów praktycznego życia miała służyć niższa szkoła realna czyli wydziałowa (Bürgerschule), będąc zarazem kursem przygotowawczym dla wyższej szkoły realnej. Wskutek tego podwójnego zadania teoretycznego i praktycznego, do projektowanego trzyletniego kursu miano dodać czwarty rok nauki, tak zwany kurs praktyczny. Ze względu jednak, że tylko mała część młodzieży, sposobiąca się do średnich zawodów praktycznego życia musiałaby tak długi czas (lat 4) nauce poświęcić, pozostawiono tak zwaną nie samoistną szkołę realną w miejsce owej o dwurocznych kursach klasy IV. która jednak i nadal miała pozostawać złączona ze szkołą ludową pod tym samym dyrektorem. Obejmowała ona dwuletni kurs, pierwszy teoretyczny a drugi praktyczny.

Na tej podstawie otwarto w r. 1850 w Jarosławiu „niesamoistną niższą szkołę realną“ połączoną i nadal z szkołą ludową. Samoistne zaś szkoły realne w naszym kraju powstały na podstawie organizacyi z 13. sierpnia 1851, w Brodach (niższa szkoła realna 1853), we Lwowie 1857 w Śniatynie (miejska niższa realna) i w Tarnopolu (niższa 1858.) Nie poprzestało jednak miasto w usiłowaniach, by odpowiednio do potrzeby podnoszącego się miasta, starać się o uzupełnienie szkoły realnej, przynajmniej niższej. Miano zamiar prosić Najj. Pana już w czasie pierwszego jego do kraju przybycia w październiku 1852, a kiedy w trzy lata później dnia 18. czerwca znowu miasto odwiedzić raczył, uzyskano, że cesarz polecił usunąć szpital wojskowy i oddać budynek napowrót na użytek szkolny. Z znakomitych dostojników, którzy w tym czasie zwiedzili szkołę wspomnieć należy biskupa przemyskiego ks. Franciszka Xaw. Wierchlejskiego, który w r. 1852 dn. 29. lipca podpis swój w złotej księdze umieścił.

Doniosłego znaczenia dla miasta była kwestya materialnego utrzymania szkoły. Wprawdzie dawny pojezuicki szkolny budynek przeszedł dekretem gub. z dn. 30 września 1796 cum onere et commodo na fundusz naukowy, miasto jednak, jak to już wspominaliśmy, zobowiązane było do pewnych prestacyj. Po nowem z organizowaniu i otworzeniu niesamoistnej szkoły realnej, przypomina ministerstwo r. 1851, że na podstawie dekretu nadwornej komisji naukowej z r. 1843 z dn. 29 sierpnia Nauczyciele powinni przejść na etat miejski, sprawa jakoś poszła w odwłokę; w r. 1857 tylko jeden z nauczycieli pobierał płacę z kasy miejskiej, gdy jednak wr. 1858 miasto ponowne czyni starania o uzupełnienie i otwarcie niższej szkoły realnej, zażądało Namiestnictwo stanowczo dn. 11 października 1858 l. 5498, by obaj nauczyciele szkoły realnej przeszli zupełnie na etat miejski. Od tego też czasu należy uważać szkołę realną, jako miejską i wszelka dalsza akcyja w celu uzupełnienia zakładu pozostała w rękach gminy.

Nie długo potem przywrócono w tutejszej szkole, istniejący już z początkiem wieku, kurs dla kandydatów nauczycielskich t. z. preparandę. Radca szkolny dr. Macher z lustrowawszy szczegółowo szkołę w marcu 1861, przyspieszył otwarcie tego dwuletniego kursu, czego sam uroczyście dokonał dn. 8 marca 1862.

Era tak zwanego rozkwitu ekonomicznego spowodowała i w naszym kraju zwrot ku szkołom realnym. Wprawdzie długo wahała się reprezentacya miasta Jarosławia jakaby szkołę w mieście założyć należało, zwłaszcza, że stan niesamoistnej szkoły realnej aż nadto wiele do życzenia zostawiał, przeważało jednak zdanie przeistoczenia jej własnym kosztem na samoistną trzyklasową niższą realną szkołę. Uchwałą z dn. 19 września 1867 zobowiązano się do umieszczenia zupełnego zakładu i opał tegoż, zaopatrzenia go w wszystkie odpowiednie potrzeby, przeznaczając nadto rocznie po 120 złr. na środki naukowe. Dyrektor i pięciu nauczycieli łącznie z katechetą pobierać mieli po 600 złr. i dwa decennia po 100 złr. zastępca nauczyciela 400 złr. zakierownictwo zaś otrzymywał dyrektor 200 złr. Takse wstępną w wysokości 2 złr. 10 ct. i opłatę szkolną 4 złr. rocznie (uwolnienie od tej opłaty przysługiwało Radzie miejskiej) pobierała gmina. Akt tej erekcyi o 11 paragrafach zatwierdził rząd 9 lipca

1868. Po zamianowaniu przez reprezentację gminną prowizorycznym dyrektorem asystenta przy fabryce tytoniu i tabaki Grzegorza Grzybowskiego, nauczycielami: Franciszka Pohoreckiego, zastępcy naucz. szkoły realnej lwowskiej, Erazma Fanga, zastępcy z gimn. Franc. Józefa we Lwowie; zastępcą nauczyciela, w braku egzaminowanego kandydata, Henryka Zehetgrubera, słuchacza akademii technicznej we Lwowie, (z dawnego grona pozostali Antoni Lamasche, nauczyciel rysunków w celu dosłużenia jednego jeszcze roku, po nim Józef Dziewoński, i ks. katecheta Franciszek Wojnar) otwarto dnia 19. września 1868 uroczystem nabożeństwem, na które przybyła reprezentacja miasta z burmistrzem G. A. Weiss'em na czele i starosta Chlebik, nowo zorganizowaną szkołę. Że szkoła odpowiadała potrzebom miasta świadczy najlepiej liczba zapisanych w tym roku uczniów (107). Inspektor szkół średnich Andrzej Oskard wizytował w maju zakład.

Już w następnym roku zaszła zmiana w kierownictwie zakładu. W miejsce Grzegorza Grzybowskiego przeniesionego do szkoły realnej we Lwowie mianowała R. szk. kraj. Franciszka Pohoreckiego prowizorycznym dyrektorem. I tego roku wizytował szkołę inspektor Andrzej Oskard, wyrażając uznanie dla grona, zwłaszcza, że w tym roku pomyślano i o przedmiotach nadobowiązkowych, języku francuskim i śpiewie.

W r. 1870 rozpoczęła Rada miejska starania o uzupełnienie szkoły realnej. R. szk. kraj. reskryptem z dn. 29 sierpnia 1871 l. 6534 pozwoliła na otwarcie IV klasy, ponieważ jednak restauracja budynku ukończoną jeszcze nie była, rok szkolny rozpoczęto dopiero dn. 15 września. Naturalnem następstwem było podniesienie opłaty szkolnej na 6 zł. a. w. Przy zakładaniu nowej szkoły średniej albo przy przyjmowaniu szkoły miejskiej na etat funduszu naukowego, wymagał rząd przede wszystkim dostarczania ubikacyj szkolnych, zwyczajnie budynku, który gmina miała wystawić z należytym uwzględnieniem potrzeb szkoły i dostarczenia opału. Uchwałą z d. 29 listopada 1872 przyjęła gmina miasta Jarosławia te zobowiązania, oddała wszystkie środki i zbiory naukowe, które dotąd były własnością miasta a co do budynku, ten tak długo pozostaje w posiadaniu rządu, dopóki w nim umieszczoną będzie szkoła. Jest więc własnością gminy a w następstwie tego ma ona obowiązek po wieczne

czasy utrzymywać go w dobrym stanie. Na podstawie tych warunków Najwyższem postanowieniem z dnia 10. września 1872 została szkoła podniesioną do rzędu wyższych szkół realnych, utrzymywanych kosztem państwa. Czekala jednak zakład prawdziwa babilońska niewola. Wskutek braku odpowiedniego budynku, pojedyncze klasy rozrzucone były aż w trzech od siebie dość znacznie oddalonych budynkach (w dzisiejszej szkole żeńskiej w ratuszu i w domu, w którym sąd powiatowy.) Dopiero w r. 1874/5 sprawa budowy nowego gmachu pomyślnie załatwioną została. Nabywszy na przedmieściu „Głęboka“ od Gustawa Weisa i Jana Chomickiego 1536⁰⁰ gruntu, zbudowano dwupiętrowy gmach za 114076 z'. 79 ct., chociaż sporządzony w r. 1874 kosztorys tylko 80110 zł. 09 ct. wynosił. Na pokrycie kosztów budowy otrzymała gmina na mocy ustawy krajowej z 30 marca 1875 — na lat 8 począwszy od 1. stycznia 1875 pozwolenie na podwyższenie opłat gminnych od piwa z 1 zł. 50 ct. na 3 zł. od jednego wiadra niższo austriackiego. Dnia 13. grudnia 1876 delegaci Rady Szkolnej Krajowej radca Namiestnictwa, Stanisław Kurowski i inspektor szkół Antoni Czarkowski po przeprowadzeniu rokowań z gminą co do odstąpienia na razie kilku izb dla szkoły ludowej, oddali klucze gmachu dyr. Wojciechowi Kornickiemu, który doń młodzież dnia 20. grudnia wprowadził. Plan budynku umieszczony był w pierwszym sprawozdaniu szkoły realnej z r. 1876, topograficzne zaś opisanie tegoż w IV. sprawozdaniu z r. 1879. Zamykając wzmiankę o gmachu szkolnym trudno nie podnieść prawdziwej zasługi obecnego dyrektora Andrzeja Maya około urządzenia ogrodu szkolnego, według planu Dr. Erazma Schwaba dyr. gim. real. na Mariahilf w Wiedniu, którego opis i plan zamieszczono w tem samem IV. sprawozdaniu. Za rośliny przemysłowe i warzywne z tego ogrodu, przyznała wystawa pszczelniczo-ogrodnicza (w wrześniu 1879) szkole realnej list pochwalny.

W r. 1873 wprowadzono nowy plan naukowy dla szkół realnych, które zorganizowano z istniejących dotychczas klas sześciu na siedm, ustanawiając zarazem egzamin dojrzałości. W tymże roku szkolnym dwukrotnie wizytowano zakład, w listopadzie inspektor Franciszek Szynglarski a w maju 1873 inspektor Antoni Czarkowski.

W tym roku (dn. 19. lutego) przypadła 400 rocznica uro-

dzin Mikołaja Kopernika. W godny zaiste sposób ją uczczono, zane bowiem grono jarosławskich obywateli założyło „bursę im. Kopernika“ dla ubogiej kształcącej się młodzieży i po dziś dzień instytucja ta niepoślednie dla młodzi oddaje usługi.

Następny rok szkolny rozpoczął się o cały miesiąc później wskutek grasującej w naszym kraju cholery.

Wr. 1875 otworzono klasę siódmą, zakład naukowy stanął u swego najważniejszego kresu. W miejsce prow. dyr. Pohoreckiego przeniesionego do Lwowa, zamianowano dyrektorem Wojciecha Kornickiego, uzupełniając zarazem grono nauczycielskie nowomianowanymi rzeczywistymi nauczycielami: Ludomiłem Germanem, Mieczysławem Jamrógiewiczem i Arturem Bobinem. W lipcu odbył się po raz pierwszy egzamin dojrzałości pod przewodnictwem p. Edwarda Hückla, do którego zgłosiło się 29 uczniów publicznych a 2 externistów. Z tych 5 otrzymało świadectwo dojrzałości z odznaczeniem, 4 przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu, 2 cofnięto na pół roku.

Rok 1876 rozpoczęty także później bo d. 10 września, w skutek grasującej w mieście i okolicy czerwoni, zaznaczył największą frekwencję uczniów w całym zakładzie, mianowicie 355 z końcem II. półrocza, chociaż co do liczby klas pomyślniejszym okazał się rok następny (10 klas). I dla zbiorów naukowych rok ten był także korzystnym, w skutek licznych bowiem dotacyj środki naukowe znacznie pomnożonymi zostały. W tymże roku wydano po raz pierwszy drukowane sprawozdanie dyrekcyi c. k. wyższej szkoły realnej w którem prócz rozprawki naukowej poczęto umieszczać bieżące wiadomości szkolne.

Wr. 1877 zwiedził zakład dwukrotnie inspektor szkół Antoni Czarkowski i przewodniczył nadto egzaminowi dojrzałości. Urządzona w tym roku wystawa krajowa przemysłowo-rolnicza we Lwowie zachęciła naszą szkołę, by w dziale wychowania i nauki popisywać się pracami swych wychowanków. I przyspożyło to sławy zakładowi. Przyznano mu „uznanie“ za rysunki ornamentalne i figuralne uczniów od III — IV klasy pod kierunkiem naucz. Dziewońskiego, okazujące dobrą technikę i zrozumienie formy. Takież uznanie za historyczną mapę Europy za czasów wojen krzyżowych podług Sprunera, wykonaną przez A. Tretera, ucznia kl. VI. i za mapę Europy za czasów wojny 30 letniej, wykonaną przez A. Godzińskiego, ucznia także kl. VI.

Podniesiono przy ocenianiu przedewszystkiem zgodność z oryginałem i poprawność rysunku. Wreszcie wspomnąć należy, że Treter wykonał także bardzo szczegółowo i starannie model lokomotywy. W tymże roku otworzono po raz pierwszy laboratorium chemiczne, w którem pracowało 32 uczniów pod kierownictwem pp. Bandrowskiego i Lemocha.

Następny rok smutno się zapisał w kronice gimnazyalnej. W sam dzień rozpoczęcia roku szkolnego zmarł powszechnie szanowany, zdolny dyrektor zakładu, Wojciech Kornicki. Kierownictwo poruczono prof. Mieczysławowi Jamrógiewiczowi. I w tym roku inspektor Ant. Czarkowski zwiedził trzykrotnie zakład i przewodniczył egzaminowi dojrzałości.

Z początkiem roku 1879 zamianowany został dyrektorem prof. gimn. św. Anny w Krakowie Andrzej May, pod którego kierownictwem zakład po dziś dzień zostaje. On to przyczynił się jak wspomnieliśmy, do założenia ogrodu szkolnego, popierany gorliwie przez asystenta zakładu F. Janellego. Pierwsze drzewko wszadzono w pamiętnym dniu srebrnego wesela (24. kwietnia) Najjaśniejszych Państwa, który zakład wspierała uroczystością obchodził. Zbudowano kuchnię chemiczną i destylarnię kosztem 467 złr. 4 ct., ponieważ zaś zwykła dotacja na środki naukowe (560 złr. rocznie) nie wystarczała, rozpoczęto starania o nadzwyczajny zasiłek, który udzieliło Ministerstwo następnego roku w wysokości 900 złr. a Rada szkolna dodała 200 złr. Dyrektor zajął się także szczerze uzupełnieniem obserwatorium meteorologicznego i od dn. 1 maja 1879 począł regularnie zapisywać spostrzeżenia, których zestawienia 5 letnie w porównaniu z postrzeżeniami w Krakowie i we Lwowie ogłaszano w sprawozdaniach rocznych. Wreszcie przyjął sam także kierownictwo szkoły przemysłowej, którą z inicjatywy Głównego Zarządu Towarzystwa pedagogicznego we Lwowie otwarto w styczniu 1880 r. i z szkołą realną związane.

Z następnych lat pamiętnym do zapisania udział młodzieży w przywitaniu N. Pana na dworcu dn. 4 września 1880, przyczem raczył Najjaśniejszy Pan łaskawie wypytywać dyrektora o stosunki zakładu i w dziewięć lat później, dn. 3 września. W tym roku (1889) raczył nawet Najjaśniejszy Pan zwiedzić zakład i zostawić swój podpis po polsku na karcie ozdobionej rysunkiem prof. Dziewońskiego. Także i Namiestnik hr. Alfred Po-

tockci zwiedził zakład dnia 19. kwietnia 1882 r. Był na nauce fizyki w klasie III. i rysunków odręcznych w kl. VII. Zwie-
dziwszy zbiory naukowe, zbadał starannie potrzeby szkoły i za-
budowania szkolnego. W wszystkich czy to radosnych czy smut-
nych wypadkach, jakie dotyczyły dom i rodzinę Najmiłościw-
szego Monarchy, brała młodzież wraz z gronem nauczycielskiem
udział, pragnąc i w ten sposób okazać wyrazami, czy to szcze-
rej radości, czy głębokiego żalu i współczucia swą miłość i
przywiązanie do Tronu. Nie zapomniano i o wiekopomnej ro-
cznicy oswobodzenia Wiednia 1883, a wieczorki literacko muzy-
kalne w rocznicę zgonu Mickiewicza urządzone przeszły w żywą
tradycję szkolną.

Niezwykłą także uroczystość obchodził zakład dn. 2 czerw.
1888 r. mianowicie jubileusz 30 letniej służby swego zasłużo-
nego około podniesienia szkoły dyrektora Andrzeja Maya.

Z członków grona utracił zakład Franciszka Dziurzyńskiego,
zmarłego w kwietniu 1885, który przez lat przeszło 12 pełnił
tutaj obowiązki nauczycielskie.

Sprawozdania roczne, które regularnie od r. 1876 wyda-
wane bywają, dają oprócz najważniejszych dat z kroniki za-
kładu i rozporządzeń władz szkolnych, wprowadzić nie zupełny,
ale dosyć przejrzysty obraz statystycznych stosunków. Część
tę statystyczną poprzedzały następujące rozprawy naukowe:

1876 1. R. Bobin: O stopniowaniu przymiotników w języku pol-
skim str. 46.

1877 2. Lud. German: Peloponez w starożytności a za dni na-
szych str. 32. na końcu dołączono; „widok i plan c. k.
wyższej szkoły realnej w Jarosławiu”.

3. Plac. Dziwiński: Przyczynek do teorii stożków styczn-
nych do powierzchni drugiego stopnia str. 15.

1878. 4. Plac. Dziwiński: Powierzchnia falowa Fressnela, ze sta-
nowiska geometrycznego str. 40.

1879. 5. Bogdan Hoff: Przyczynek do znajomości białka str. 14.

6. An. May: Topografia realności i budynku szkolnego
str. 3.

7. An. May: Opis nowo założonego ogrodu (z litografią)
str. 4.

1880. 8. Placyd Dziwiński: Ogólne zrównanie walców i stożków
stycznych str. 23.

1881. 9. Rob. Rischka: „Lilla Weneda” Eine Tragödie von Julius Slowacki, aus dem Polnischen überzetzt str. 101
1882. 10. Dr. Pl. Dziwiński: Liczby kierunkowe, ich znaczenie i zastosowanie w matematyce str. 60.
1883. 11. Rob. Rischka: Beatrix Cenci. Eine Tragödie in fünf Aufzügen von Julius Slowacki, in Auswahl übersetzt u. bevorwortet str. 64.
1884. 12. Karol Trochanowski: Chemiczny rozbiór wody ze źródłu Ludwika w Czigelce str. 23.
1885. 13. Mieczysław Zaleski: O nauce synonimiki niemieckiej w naszych szkołach średnich str. 24.
1886. 14. Kaź Bryk: O najodpowiedniejszych tablicach logaryt: w nauce matematyki w szkołach realnych str. 18.
15. Andrzej May: Zestawienie spostrzeżeń meteorologicznych w Jarosławiu str. 9.
1887. 16. W. G. Zbierzchowski: O liczbie kierunkowej w nauce matematyki w szkole średniej str. 33.
17. An. May: Zestawienie spostrzeżeń meteorologicznych w r. 1886. str. 5.
1888. 18. Dr. T. Mandybur (naucz. gimn.) Ślady wpływu satyrków rzymskich na polskich str. 33.
19. An. May: Zestawienie spostrzeżeń meteorologicznych str. 3.
1889. 20. Dr. T. Mandybur: Krzysztof Opaliński jako pisarz satyryczny str. 93.
21. An. May. Zestawienie spostrzeżeń meteorologicznych.
1890. 22. Ign. Rychlik: Historia szkoły realnej w Jarosławiu.

II.

PLANY NAUKOWE.

Założona w roku 1783 szkoła główna miała prócz elementarnej klasy tylko trzy dalsze klasy, czwartą otwarto w roku 1821. Według kodeksu szkolnego Franciszka I. z r. 1805 (Politische Verfassung der deutschen Volksschule¹⁾), który bez żadnych gruntowniejszych modyfikacyj obowiązywał aż do r. 1847, szkoła główna o 4 klasach miała być w każdym mieście obwodowem a w stolicy kraju nazywała się „normalną“ albo „wzorową.“ W r. 1828 było takich szkół w Galicyi i Bukowinie (jak to urzędowa statystyka wykazuje) 31, w następnym dziesiątku przybyła tylko jedna szkoła a w roku 1847 liczba ich wynosiła 43. Wspomniana czwarta klasa składała się z dwóch rocznych kursów o przepisanej liczbie 30 godzin tygodniowo W naszym jednak kraju liczba godzin była wyższą o 3 a plan lekcyjny był następujący:¹⁾

Plan lekcyjny od r. 1821.

rok	religia	ra- chunki	geome- trya	d. Spr. lehre d. schrift- u. d. Dictan. lich. Auf- do schreib. !	sätze	kali- grafia	geografia austr. monarch	budo- wnic- two	ry- sunki	stereo- metrya i mech.	natural na his- torya	fizyka (natur lehre)	schön lesen	razem
I	4	3	3	3	3	3	2	2	10	—	—	—	—	33
II	3	3	—	2	3	2	2	1	10	3	1	2	1	33

Naukę religii dzielono zwykle na „Religionslehre,“ i „Religionsgründe“, tak samo spotykamy w katalogach osobno cenzury z „Sprachlehre“ a osobno z Recht und Diktandoschreiben“. Zamiast geometryi uczono w drugim roku stereometryi i mechaniki, a nauka geografii w II roku obejmowała „państwa obce.“

1) pozostawiam gdzie niegdzie nomenklaturę niemiecką¹⁾ w braku utartych odpowiednich nazw w języku polskim.

W planie naukowym szkoły normalnej we Lwowie nie ma „Schönlesen“ i godzina ta przydaną jest nauce historii naturalnej. W następnych latach nie napotykały zmian w podanym planie. Wprawdzie w r. 1826 zmniejszono liczbę godzin na naukę rysunków przeznaczoną (z 10 na 6) lecz już w następnym roku przywrócono pełną liczbę godzin, w r. 1840 przypomina nawet konsystorz biskupi przemyski dn. 6 lutego, że w Jarosławiu i Przemyśle ma być 10 godzin tygodniowo, przeznaczonych na naukę rysunków. Wskutek wypadków politycznych r. 1848 polecono wprowadzić i naukę języka polskiego, zastrzegając jednak (1849 dn. 8 stycz.), że językiem wykładowym ma być język niemiecki. Nie spowodowało to powiększenia liczby godzin. W r. 1849 czytamy w planie lekcyjnym „die deutsche u. polnische Grammatik und Dictando schreiben“. Następny rok miał już przynieść nową organizację. Prócz postępu w naukach oceniano jeszcze obyczaje, zdolności i regularne uczęszczanie do szkoły.

Rok 1848 stanowiący przełom w rozwoju wewnętrznych stosunków monarchii tak pod względem politycznym, jak ekonomicznym i społecznym, rozpoczyna nowy peryod w całym szkolnictwie austriackim. Szkoła ludowa miała się pozbyć tego ballastu — jakim była owa dwuroczna czwarta klasa, z której utworzono szkołę wydziałową, czyli niższo-realną z jednorocznym kursem teoretycznym i jednorocznym kursem praktycznym, jednak pod tą samą dyrekcją a więc nie samoistną. Już w r. 1850 wprowadzono te zmiany w naszej szkole, według następującego planu.

Plan lekcyjny od r. 1850.

klasa	religia	język polski	język niem.	geogr. i hist.	matemat.	angewandte	hist. natur.	fizyka	rysunki	kaliografia	technolog	razem
I	2	3	3	2	6	—	2	2	6	2	—	23
II	2	3	3	2	—	3	2	2	4	2	5	23

Podany rozkład nauki nie wielkim uległ w następnych latach zmianom, pomnożono tylko liczbę godzin dla nauki języka niemieckiego (4.) kosztem języka polskiego (2.) i przy technologii uczono budownictwa w r. 1854 przez 2 godzin tygodnio-

wo. W drugiej klasie zwracano szczególną uwagę na rachunki kupieckie wraz z nauką o cłach i wekslach. Rysunków odręcznych „Personen-Zeichnen“ uczono tylko jako przedmiotu nadobowiązkowego. Statut dla szkół realnych z 2 marca 1851 pozostał ten plan niezmienionym i dopiero w. r. 1860 wprowadzono znaczniejsze zmiany.

Plan lekcyjny od roku 1860.

klasa	religia	język polski	język niem.	geogr. i hist.	Arytm.	geometria	hist. natur	fizyka	rys. odręcz.	kaliografia	razem
I	2	3	5	3	4	z rys. 10	2	2	—	2	33
II	2	3	5	3	4	I 2 II 3	I 2 II —	I 2 II 4	I 8 II 7	2	33

Religii uczono w języku polskim według planu naukowego dla niższego gimnazjum. Do języka polskiego używano: „Zwięzłej gramatyki polskiej H. Sucheckiego i „Wypisów polskich T. I.“ do języka niemieckiego „Heyse: Leitfaden für den Unterricht in der deutschen Sprache“ i Vernaleken d. deutsche Lesebuch I. II. Th. Historii uczono tylko w kl. II. i to austriackiej, przy nauce geografii posługiwano się podręcznikiem używanym we Lwowie i Brodach, Hauke: Leitfaden für den Unterricht in der Geographie“; na klasę II. przypadała geografia monarchii austriackiej. Natomiast arytmetyka zajmowała wcale poczesne miejsce. Używany podręcznik Mocnika: Anleitung zum Rechnen für die Unter-Realschule, odpowiadał zupełnie celowi, jaki tej dwuklasowej szkole postawiono. Geometrii uczono w kl. I. wraz z rysunkami linearnymi, także według książki Mocnika. Jedynie do nauki historii naturalnej używano podręcznika polskiego Zippiego: w kl. I. zoologii i botaniki, w kl. II. mineralogii; do nauki fizyki dla klasy I. służył podręcznik niem. Szabus'a a dla klasy II. Netoliczka. Rysunków odręcznych uczono tylko w kl. II.

Z wprowadzeniem języka polskiego jako wykładowego, używano do nauki religii: katechizmu Schustera i liturgiki Lewartowskiego, do języka polskiego gramatyki Małeckiego, do języka niemieckiego Lesebuch Hermann'a, do geografii podręcznika Warchanka, tylko przy nauce nauk przyrodniczych

posługiwano się jeszcze podręcznikami niemieckimi Pokornego, Fellöckera i Piski.

W roku 1863 polecono dn. 15 lipca l. 20715 wprowadzić naukę języka ruskiego jako obowiązkowego. Już poprzedniego roku zamysłano o tem, lecz uczniowie szkoły realnej, jak to z licznych zażaleń na konferencyach podnoszonych widzimy, nie chcieli nań uczęszczać, zwłaszcza, że liczba uczniów ob. gr. nie była wielka. W planie jednak r. 1864 przeznaczono na naukę tego języka godzin 2. kosztem arytmetyki i języka polskiego. Za tem poszło i wprowadzenie nauki religii gr. k. lecz tylko jedną godzinę tygodniowo. Do nauki języka ruskiego używano „czytanki ruskiej Kowalskiego i gramatyki Osadcy“

W tymże czasie rozpoczęła się silniejsza akcyja przeciw stanowisku szkoły realnej. Zmiany zarządzone w 1867 przywracały szkole realnej cechę zakładu naukowego, służącego ogólnemu wyższemu wykształceniu zapomocą języków nowożytnych i nauk matematyczno-przyrodniczych, czyli zwrócono się w kierunku zasad zarysu organizacyjnego. Z planu lekcyjnego z r. 1851 uchylono naukę o cłach, monopolach i machinach, w miejsce nauki o budownictwie pozostawiono tylko naukę Konstrukcyi budowniczej, powiększono liczbę godzin dla geografii i historyi tudzież dla historyi naturalnej, a zmniejszono liczbę godzin dla chemii w klasie IV, dla rysunków geometrycznych w klasie I, i dla rysunków odręcznych w klasie III. Rozporządzeniem Ministerstwa z dnia 21. sierpnia 1867 wydano na tej podstawie normalny plan lekcyjny dla galicyjskich szkół realnych, który wprowadzono z początkiem roku szkol. 1869 w naszej nowo zorganizowanej miejskiej samoistnej trzy klasowej szkole realnej. Otwartą w r. 1872 klasę IV obejmował ten sam plan, przyjmujący tylko sześć klas realnych i dla tego podajemy w niniejszym lekcyjnym planie i klasę IV, mimo, że ona już do wyższych klas się liczyła.

Plan lekcyjny od r. 1868.

L.	Obowiązkowe przedmioty nauki	niższa szkoła realna			
		I	II	III	IV
1	Religia	2	2	2	2
2	Język polski	3	3	3	3
3	Język niemiecki	5	5	4	5
4	Geografia i historia	4	3 ^I 4 ^{II}	4	4
5	Arytmetyka	4	4	3	—
6	Algebra i geometrya	—	—	—	7
7	Naturalna historia	3	3 ^I	—	2
8	Fizyka	—	2 ^I 3 ^{II}	3	—
9	Chemia	—	—	4	3
10	Rysunek geometryczny i geometrya wykreslna	8	4	—	3
11	Nauka konstrukcyi budow.	—	—	3	—
12	Rysunki odręczne	—	6	6	4
13	Kaligrafia	2	2	2	1
razem		31	33 ¹ / ₂	34	34

W myśl zasadniczej ustawy państwa z 21 grudnia 1867, że ustawodawstwo w sprawach szkolnictwa realnego i technicznego przypada Sejmom krajowym, złożyła Rada szkolna krajowa r. 1869 liczniejszą komisję, która przedstawiła uchwalony następnie przez Sejm „Statut w urzędzeniu szkół technicznych średnich w Galicyi“ o siedmioletnim kursie nauk. Odmówiono jednak statutowi temu sankcyi monarszej i reorganizacya galicyjskich szkół realnych odbyła się na razie w drodze administracyjnego zarządzenia. Przedstawiony przez Radę szkolną nowy plan dla klas siedmiu został rozporządzeniem Ministra z d. 24 lipca 1872 przyjęty. Wprawdzie ogłosiło Ministerstwo Oświecenia r. 1879 normalny plan lekcyjny dla szkół realnych, jednak Rada szkolna nie uważała za stosowne wprowadzać znów nowych zmian, zwłaszcza że już widoczny był ubytek stopniowy uczniów, na co się i Ministerstwo w r. 1881 zgodziło. Pozostał tedy i w naszej szkole plan naukowy z r. 1872, wprowadzony w wrześniu r. 1873 przy otwarciu klasy piątej.

Plan lekcyjny od roku 1873.

L.	Obowiązkowe przedmioty nauki	niższa szkoła realna				wyższa szkoła realna			
		I	II	III	IV	V	VI	VII	razem
1	Religia	2	2	2	2	2	2	2	14
2	Język polski	4	3	3	3	3	3	3	22
3	Język niemiecki	6	6	5	5	5	4	4	35
4	Geografia	3	2	2	2	1	1	1	12
5	Historja	—	1	2	2	3	3	3	14
6	Matematyka	4	3	4	3	5	5	5	29
7	Naturalna hist.	3	3	—	—	3	2	2	14
8	Fizyka	—	—	3	3	—	4	4	14
9	Chemia	—	—	—	4	3	2	2	11
	Rysunki geometr. i geom. wykreśl.	4	4	3	3	3	3	3	23
11	Rysunki odręczne	—	4	4	4	4	4	4	24
12	Kaligrafia	2	2	2	—	—	—	—	6
		28	30	30	31	32	33	34	218

Równocześnie z tym planem lekcyjnym wprowadzono i przepisy o egzaminach dojrzałości. Różniły się one ponieważ od przepisów obowiązujących w gimnazyach. W bieżącym roku szkolnym wprowadzono w życie przepisy, normujące warunki przystąpienia do egzaminu dojrzałości, obowiązujące już od paru lat w gimnazyach. Pierwszy egzamin dojrzałości w szkole realnej odbył się we Lwowie w r. 1872, następnie w Krakowie r. 1874, w Jarosławiu 1875, w Stryju 1877 w Stanisławowie 1878.

Z przedmiotów nadobowiązkowych uczono w tutejszej szkole historyi kraju rodzinnego, języka francuskiego, śpiewu, muzyki, gimnastyki i kierowano ćwiczeniami w laboratorium chemicznem; dla uczniów ob. gr. k. religii tegoż obrządku, jak nie mniej uczono i religii mojżeszowej. W r. 1887 rozpoczęto nawet ćwiczenia w pracowni mechanicznej, lecz liczba uczniów była bardzo mała. W tym samym roku, wprowadzono i naukę języka ruskiego, na którą, z szkoły realnej uczęszczali przeważnie Polacy, gdyż Rusinów było w tym roku tylko 3.

III.

GRONO NAUCZYCIELSKIE.

Przy otwarciu czwartej klasy pozostawiono z szkoły głównej dyrektora Antoniego Borzuckiego, mianując nowych dwóch nauczycieli, albowiem liczba nauczycieli zawisła była od liczby klas. Zwykle jeden z nich nazywał się „Technischer Lehrer“ drugi zaś „Materien-Lehrer“, religii uczył katecheta szkoły głównej. Po roku 1850 było dwóch nauczycieli technicznych a nauczyciel klasy IV szkoły ludowej (grammatischer Lehrer) udzielał także niektórych przedmiotów w szkole realnej. W okresie od r. 1821 do 1868 było trzech dyrektorów: Borzucki ozdobiony średnim medalem złotym ze wstęgą († 1829), Dubil (28-44) przeniesiony do Tarnowa i Chromy, który po przeistoczeniu szkoły poszedł na emeryturę, ozdobiony złotym krzyżem zasługi. Najliczniejsze zmiany były między ks. katechetami, co łatwo wytłómaczyć obejmowaniem przez nich korzystniejszych posad, mianowicie probostw.

Religii uczyli: X. X. Gołaszewski, Skórski, Lados, Sulikowski, Ząbecki, Żelazny, Sękowski, Stec, Sroczyński, Trznadel: Radomski, Wojnar	12
Przedmiotów technicznych: Urbanowski, Kłos, Röhl, Seferowicz, Lamasche, Weinert	6
Przedmiotów gramatycznych. geografii i historii naturalnej, Uhle, Hulbajowski, Stobiecki, Szczepkowski, Chromy, Kropiwnicki, Maycher, Fabiański Głowacki, Dąbrowski, Sokołiński	11

Grono nauczycielskie 1821—1868

L.	Imię i nazwisko	charakter	rok
1	Borzucki Antoni	dyrektor	21—28
2	Urbanowski Józef	nauczyciel	21—29
3	Uhle Karol	nauczyciel	21—23
4	X. Gołaszewski Franc.	prow. katech.	21—22
5	X. Skórski Michał	katecheta	22—37
		prow. dyr.	28
6	Hulbajowski Jan	suplent	24
7	Stobiecki Józef	suplent	24—25
8	Szczepkowski Jan	nauczyciel	25—27
9	Chromy Antoni	nauczyciel	28—44
		dyrektor	44—68
10	Dubil Ignacy	dyrektor	28—44
11	Kłos Albert	suplent	28—30
12	Röll Alojzy	nauczyciel	30—42
13	X. Lados Jan	zast. katech.	37
14	X. Sulikowski D.	katecheta.	38—39
15	X. Ząbecki Franc.	zast. katech.	39
16	X. Żelazny Antoni	katecheta	40—51
17	Seferowicz Kajetan	suplent	42—44
18	Lamasche Antoni	nauczyciel	44—68
19	Kropiwnicki Michał	nauczyciel	45—61
20	X. Sekowski Stan.	katecheta	51—56
21	Maycher Andrzej	suplent	52—53
22	Fabiański Franc.	nauczyciel	53—64
23	Weinert Ant.	nauczyciel	54—68
24	X. Stec Piotr,	katecheta	56—60
25	X. Sroczyński Leon	katecheta	60
26	X. Trznadel Franc.	katecheta	61—64
27	Głowacki Wawrzyniec	nauczyciel	64
28	Budzynowski Konst.	(jęz. rus.)	64—66
29	X. Radomski Kornel	katecheta	64—66
30	Dąbrowski Leon.	nauczyciel	64
31	Sokoliński Alojzy	nauczyciel	64—66
32	X. Wojnar Franc.	nauczyciel	66—68

Przeistoczenie szkoły na samoistną realną r. 1868 a następnie na szkołę realną wyższą, spowodowało nowe zupełnie zmiany w gronie nauczycielskim. Dla niższej szkoły realnej zwyczajny etat przeznaczał 4 nauczycieli i katechetę, dla całej 11 względnie 12 sił nauczycielskich łącznie z dyrektorem. Stopniowo te-

dy powiększało się grono, lecz z wrostem liczby uczniów za-
 ładu a w następstwie liczby klas równorzędnych, szła i liczba
 zastępców nauczycieli, którzy odpowiednio do potrzeby często
 się zmieniali musieli. Już w pierwszym zaraz roku dla braku egza-
 minowanego kandydata, mianowano jednego zastępcę, zatem też
 idzie ta rażąca zmiana nauczycieli dla poszczególnego przedmio-
 tu, tem bardziej, że zastępcy polecano uczyć każdego przedmio-
 tu, nie mającego częstokroć najmniejszego związku z przedmio-
 tem, któremu się poświęcał. W okresie tym (1868-1890) jedynie
 tylko nauka religii pozostała w jednym ręku i mimo, że najwyż-
 sza liczba nauczycieli dla przedmiotów obowiązkowych wynosi-
 ła tylko w jednym roku (1877) 17, malejąc następnie stopniowo,
 zmiana nauczycieli dla języka niemieckiego, geografii, matema-
 tyki jest zawsze rażąca. I tak:

Religii:	uczył ks. Wojnar	1
Języka polskiego:	Pohorecki, Kozłowski, Lewicki, Bobin, Pa- nek, Kossowicz	6
„ niemieckiego:	Pohorecki, Lewicki, Kozłowski, Truszkow- ski, German, Dziurzyński, Starzecki, Kobak, Balawelder, Rischka, Zaleski, Czerny, Truszkowski, Trochanowski, May, ks. Wojnar, Wolski, Kossowicz, Wagilewicz, Nowak, .	20
Geografii:	Fangor, Truszkowski, German, Jaworski Józef, Koncer, Starzecki, Kobak, Mrawinczyc, Dziurzyński, Pa- nek, Rischka, Zaleski, May, Głowinski, Wagilewicz, Zbierz- chowski, Truszkowski, Rychlik,	, 18
Historyi:	Fangor, ks. Wojnar, Truszkowski, German, Sta- rzecki, Kobak, Mrawinczyc, Rischka, Zaleski, Czerny, Trusz- kowski, Wagilewicz, Rychlik	10
Matematyki:	Grzybowski, Balawelder, Lemoch, Kozłowski, Jam- rógiewicz, Dziwinski, Dziurzyński, Konzer, Bryk, Rem- bacz, Jaworski Józef, Bandrowski, Grzębski, May, Bobin, Przybylski, Głowinski, Zbierzchowski	18
Historyi naturalnej:	Zehetgruber, Jaworski Józef, Kornicki Panek, Hoff, May, Vogl, Jaworski Julian, Trusz . .	9
Fizyki:	Grzybowski, Kozłowski, Lemoch, Jamrógiewicz, Bryk, May, Dziurzyński, Przybylski, Trochanowski, Głowinski, Zbierzchowski	11

Chemii: Zehetgruber,, Bandrowski, Lemoch, Hoff, Trochanowski	5
Geometrii i rysunku geometrycznego: Lamasche, Dziewoński, Dziurzyński, Dziwiński, Chudecki, Łazarski, Rembacz, Jannelli, Grzębski, Bryk, Przybylski	10
Rysunków odręcznych: Lamasche, Dziewoński, Bandrowski, Hoff, Grzębski, Przybylski, Dziewoński	7
Kaligrafii: Fangor, Bandrowski, Dziewoński, Panek, Starzecki, Balawelder, Grzębski, Czerny, Dziurzyński, Przybylski, Dziewoński	11

Stosunkowo do liczby godzin dla pojedynczych przedmiotów najczęściej zmieniali się nauczyciele geografii, następnie jęz. niemieckiego, których uczyli: przyrodnik, matematyk a jęz. niemieckiego chemik. Wybitniej okazały się te zmiany, jeżeli weźmiemy na uwagę jedno siedmioletnie, Z 21 uczniów, którzy rozpoczęli naukę w I kl. 1863 r. tylko jeden doszedł szczęśliwie do klasy siódmej (nie przystąpił jednak do egzaminu dojrzałości i pobierał naukę religii u jednego nauczyciela, języka polskiego u 3, niemieckiego u 6, geografii u 6, historii u 4, matematyki u 5, fizyki u 3, chemii u 1, historii naturalnej u 5, rysunków geometrycznych u 2, odręcznych u 2 i kaligrafii u 2 nauczycieli. Poniżej podajemy imienny wykaz członków grona nauczycielskiego w kolejnem następstwie po sobie. Co do charakteru przeważnie przybywali do tutejszego zakładu nowo mianowani jako nauczyciele, uzyskując następnie po trzech latach tytuł profesora.

1868 — 1890.

L.	Imię i nazwisko	charakter	rok	o b e c n i e
1	Grzybowski Grzegorz	pr. dyr.	68—69	prof. w c. k. niż. szk. real w Tarnopolu
2	Ks. Wojnar Franc.	katechet.	68—90	
3	Pohorecki Franciszek	nauczyce.	68	" " wyż. szk. real. w Lwowie
4	Lamasche Antoni	pr. dyr.	69—74	
5	Fangor Erazm	nauczyce.	68—70	umarł
6	Zehetgruber Henryk	"	68—78	insp. szkół lud. w Jarosławiu
7	Kozłowski Antoni	zast. naucz.	68—73	umarł
8	Dziewoński Józef	"	69—76	prof. w c. k. sem. n. żeń w Przemyśle
		"	70—72	
		nauczyce.	73—90	
9	Truszkowski Aleksan.	zast. naucz.	72—74	
			81—86	
		nauczyce.	86—89	prof. w c. k. gimn. w Jasle
10	Dziurzyński Franc.	zast. naucz.	72—83	umarł
11	Balawelder Walenty	"	72—78	urzędnik magistr. we Lwowie
12	Lewicki Eustachy	"	72—77	prof. w c. k. szkole real. w Stanisł.
13	Chudecki Jan	"	73—77	nauczyciel szkoły lud. we Lwowie
14	Konzer Franciszek	"	73—77	umarł
15	Lemoch Leon	nauczyce.	73—77	prof. w c. k. gimn. w Stryju.
16	Kornicki Wojciech	dyrektor	74—77	umarł 77.
17	German Ludomił	nauczyce.	74—80	e. k. insp. szkół średnich
18	Jamrógiewicz Miecz.	"	74—79	prof. w ck. IV. gimn. we Lwowie
19	Bobin Romuald	"	74—90	
20	Jaworski Józef	zast. naucz.	74—81	opuścił zawód nauczycielski
21	Bandrowski Stanisław	"	74—79	
22	Panek Jędrzej	nauczyce.	75—88	emer.
23	Dziwiński Placyd	"	76—84	prof. na politechnice we Lwowie
24	Bryk Kazimierz	"	77—86	" w c. k. szk. real. we Lwowie
25	Rebacz Michał	"	77—78	" " " w Stanisławowie
26	Starzecki Romuald	zast. naucz.	77—78	umarł
27	Łazarski Mieczysław	asystent	77	prof. na politechnice we Lwowie
28	Kobak Jan	zast. naucz.	77—78	prof. w c. k. szk. real w Stanisławowie
29	Grzebski Edmund	nauczyce.	78—90	
30	Mrawinczye Bronisław	zast. naucz.	78—79	naucz. w c. k. gimn. w Wadowicach
31	Janelli Franc.	asystent	78—82	zast. naucz. w szk. real. we Lwowie
32	Jamrógiewicz Apolin.	aplikant	79	niewiadomo
33	May Andrzej	dyrektor	79—90	
34	Rischka Robert	nauczyce.	79—88	prof. w c. k. szk. realn. we Lwowie
35	Zaleski Mieczysław	"	80—86	" " " " w Krakowie
36	Czerny Leopold	zast. naucz.	81	zast. naucz. w c. k. gimn. w Tarnowie
37	Przybylski Wilhelm	"	83—87	naucz. w ck. sem. naucz. żeń. w Przem.
38	Trochanowski Karol	"	83—84	" w szk. rol. w Czernichowie
39	Głowiński Walenty	"	84—85	
		"	87	zast. naucz. w c. k. gimn. w Jarosław.
		"	84—85	
40	Wolski Jan	"	87	umarł
41	Kossowicz Jan	"	84—85	zast. naucz. w ck. gimn. w Przemyśle
42	Wagilewicz Michał	"	85—87	" " " w Jarosławiu
43	Zbierzchowski Wł.	profesor.	86—90	
44	Vogl Franc.	zast. naucz.	87—88	zast. naucz. wek. gimn. św. J. w Krak.
45	Nowak Jan	nauczyce.	88—90	
46	Jaworski Julian	profesor	88—89	prof. w ck. gimn. św. Anny w Krakowie
47	Rychlik Ignacy	nauczyce.	89—90	
48	Trusz Szymon	"	90	

W czasie tym było więc dyrektorów 2, prowizorycznych dyrektorów 2, nauczycieli a wględnie profesorów 22, zastępców nauczycieli 22, asystentów 2 aplikant 1. Dwaj dyrektorowie z pierwszego okresu: Borzucki i Chromy, ozdobieni jeden, złotym medalem, drugi złotym krzyżem zasługi — trzej profesoro-
wie z drugiego okresu: ks. Wojnar, Dziewoński i Bobin przeniesieni właśnie w ostatnim roku istnienia szkoły do VIII rangi. Dwaj profesorowie Dr. Dziwiński i Dr. Łazarski są dzisiaj profesorami politechniki we Lwowie a Dr. L. German, inspektorem szkół średnich, pod którego zarząd i nasza szkoła obecnie należy.

IV.

UCZNIOWIE.

Z przechowanych po dziś dzień katalogów klasyfikacyjnych od r. 1821, możemy się dokładnie przekonać o liczbie uczniów owej dwurocznej klasy czwartej. Do pierwszego zorganizowania szkoły na niesamoistną szkołę realną t.j. do roku 1850, uczęszczało 280 uczniów, przeciętnie więc po 35 w obydwu klasach rocznie. Poniżej 20 wynosiła liczba tylko 1822 r., w następnym podniosłszy się do 23, wzrastała ciągle i dosięgła swego maximum 56 w roku 1846. Ze względu na mniejsze urodzenia, z samego miasta Jarosławia było 249 uczniów czyli 25·4% z innych powiatów Galicyi 633=64·59%, reszta t. j. 10·1% przypada na obcokrajowców, między którymi Czecho-słowianie (39) i Węgrzy (28) występują najliczniej. Za tem idzie i niejednolitość co do wyznania religijnego uczniów. Najliczniej reprezentowani rz. kat. (820) 83·67%, Rusinów było tylko (41) 4·18%, natomiast 8·57% przypadło na Żydów a 3·57% na ewangelików, którzy się przeważnie między obco krajowcami znajdowali.

Korzystniej pod względem frekwencji przedstawia się następny 19 letni okres od 1850—1868. Liczba uczniów wzrosła o 232, wynosiła więc 1212, przeciętnie rocznie po 64, dochodząc

do maximum (76) w r. 1863. Zmniejszyła się liczba obcokrajowców ($6\cdot33\%$) na korzyść uczniów pochodzących z Jarosławia, których było $359=29\cdot62\%$, natomiast liczba uczniów pochodzących z innych powiatów Galicyi pozostała prawie ta sama ($64\cdot02\%$). Biorąc uwagę na wyznanie religijne uczniów, spostrzegamy wielki wzrost uczniów religii mojżeszowej, kosztem rz. katolików, liczba bowiem Żydów wynosiła $18\cdot9\%$, czyli podniosła się o $10\cdot3\%$ rzym. katol. 74% spadła więc o $9\cdot67\%$. Podniosła się także liczba Rusinów o $1\cdot59\%$ ($5\cdot77\%$), podczas kiedy z ubytkiem obcokrajowców i liczba ewangelików o $2\cdot25\%$ się zmniejszyła.

Większej nierównie wagi jest szczegółowa statystyka frekwencyi uczniów w ostatnim okresie, od niej bowiem zawisłem było zwiniecie szkoły realnej. Statystyka frekwencyi odnosi się albo do początku, albo do końca roku szkolnego i jeżeli ostatnia liczba ma znaczenie przeważnie statystyczne, to dla administracyi szkolnej frekwencya na początku roku szkolnego jest o wiele większej doniosłości; od niej bowiem zależy tworzenie nowych klas równorzędnych, utrzymanie lub zniesienie tychże. Naturalnem zaś tego następstwem było pomnożenie sił nauczycielskich zastępcami. W średniej mierze liczba uczniów przy końcu roku szkolnego była w r. 1874—1884 o $7\cdot61\%$ mniejszą od liczby początkowej. Ze względu na tę doniosłość frekwencyi na początku roku szkolnego uwzględniamy w niniejszym wykazie liczbę uczniów tylko z początkiem roku szkolnego, dodając zarazem i liczbę klas i oddziałów równorzędnych.

Statystyka

uczniów publicznych i klas na początku roku szkolnego.

Rok	K l a s a							razem	k l a s			
	I	II	III	IV	V	VI	VII		głó- wnych	równo- dnie- nych	razem	
1869	54	28	25	—	—	—	—	107	3	—	3	
70	55	41	26	—	—	—	—	122	3	—	3	
71	62	47	40	—	—	—	—	149	3	—	3	
72	64	56	48	27	—	—	—	195	4	—	4	
73	73	63	62	30	35	—	—	263	5	—	5	
74	69	67	53	57	32	27	—	305	6	—	6	
75	68	63	46	49	55	35	29	345	7	2 I II	9	
76	64	64	54	46	37	44	35	344	7	2 I II	9	
77	75	60	60	51	38	37	39	360	7	3 I III	10	
78	65	53	53	48	41	33	34	327	7	1 I	8	
79	47	59	38	45	39	20	22	270	7	1 II	8	
80	42	47	39	41	33	37	17	256	7	—	7	
81	31	37	26	31	33	22	29	209	7	—	7	
82	35	29	23	28	25	22	14	176	7	—	7	
83	49	32	23	23	20	16	19	182	7	—	7	
84	27	42	24	26	14	17	10	160	7	—	7	
85	—	17	32	22	17	10	16	114	6	—	6	
86	—	—	16	24	18	16	9	83	5	—	5	
87	—	—	—	19	17	15	17	68	4	—	4	
88	—	—	—	—	15	17	17	49	3	—	3	
89	—	—	—	—	—	17	15	32	2	—	2	
90	—	—	—	—	—	—	20	20	1	—	1	
razem								4136				

Ogólna więc liczba uczniów wynosiła 4136, wzrastając dosyć szybko do r. 1877, w którym osiągnęła swe maximum. I zaledwo tylko przez pierwsze trzy lata, odkąd do klas siedmiu uzupełnioną została, i liczba uczniów i liczba klas równorzędnych się zwiększała, odtąd bowiem stopniowo maleje do r. 1884 w którym zupełna jeszcze szkoła tylko 160 uczniów liczyła. Biorąc na uwagę owe dziesięciolecie (75—84) t. j. od uzupełnienia szkoły do jej kolejnego zwijania, ubyło uczniów o 185 = 53·62% czyli przeszło połowa a w porównaniu z 1877 rokiem 57·91%, nawet w r. 1872 w pierwszych czterech klasach było

więcej uczniów, aniżeli w wszystkich siedmiu klasach w r. 82, 83, i 84. Podobne stosunki były jednak nie tylko w Jarosławiu korzystniejszy ubytek był tylko w Tarnopolu (21·17%) i Stanisławowie (31·78%), gdy tymczasem w Krakowie wynosił przeszło dwie trzecie części (70·84% a we Lwowie trzy czwarte (75·69%).

Wiadomo, że Galicya, która tak co do obszaru jak co do ludności przeszła czwartą część Przedlitawii stanowi, nie cieszy się szczególną opieką co do liczby szkół, stoi nawet poniżej średniej przeciętnej w całej Przedlitawii i zajmuje dopiero czwarte miejsce co do liczby szkół średnich (12·05%), mając obecnie, tylko 4 szkoły realne czyli 5·26% wszystkich szkół realnych w Przedlitawii. W r. 1884 w którym istniała zupełna jeszcze szkoła realna w Jarosławiu, przypadała w Galicyi jedna szkoła realna na 12.585 kilom. a 993.151 mieszkańców, w porównaniu zaś z ludnością miasta Jarosławia (12.422 z r. 1830) przypadał w r. 1883 jeden uczeń na 68 mieszkańców, a w r. 1884 już na 77 mieszkańców, czyli w stosunku do ludności posiadał Jarosław w r. 1884, 1·28% uczniów. Wliczyć by jeszcze wypadało prywatystów, jednak liczba tych wynosiła niespełna jeden procent.

Już w zestawieniu liczby uczniów z pierwszych dwóch okresów, widzieliśmy znaczne różnice i co do wyznania religijnego, poniżej podajemy więc statystykę uczniów ze względu na wyznanie religijne przy końcu każdego roku szkolnego.

Statystyka uczniów według religii.

Rok	Katołikow		Ewan-	Wyzn.	razem	Rok	Katołikow		Ewan-	Wyzn.	razem
	r. l.	r. g.	gelik.	Mojż.			r. l.	r. g.	gelik.	Mojż.	
1869	72	3	3	29	107	1880	139	13	4	68	224
70	89	3	2	26	120	81	121	7	2	59	189
71	96	9	2	30	137	82	120	8	1	48	177
72	119	17	3	47	186	83	108	6	1	60	175
73	184	18	3	51	256	84	96	6	—	48	150
74	225	20	2	50	297	85	68	3	—	35	106
75	230	26	3	68	327	86	56	3	—	24	83
76	240	26	5	56	327	87	48	3	—	18	69
77	201	23	4	93	321	88	29	2	—	14	45
78	192	25	2	80	299	89	20	1	—	10	31
79	167	17	5	71	260	90	13	—	—	6	19
razem	1815	187	34	601	2637	razem	818	52	8	390	1268
	818	52	8	390	1268						
	2933	239	42	991	3905						
%	67·42	6·12	1·07	25·37							

Według obliczenia ludności z 31 grudnia 1880 między 12.422 mieszkańców Jarosławia było 4.474 mieszkańców wyznania mojżeszowego czyli 36.02% a więc udział uczniów wyzn. mojż. zbliża się znacznie do udziału ludności tego wyznania.

Statystyka uczniów według narodowości.

Rok	Pol.	Rus.	Niem.	Czesi	razem	Rok	Pol.	Rus.	Niem.	Czesi	razem
1869	102	3	2	—	107	1880	211	13	—	—	224
70	116	3	1	—	120	81	182	7	—	—	189
71	128	9	—	—	137	82	169	8	—	—	177
72	166	17	3	—	186	83	169	6	—	—	175
73	232	18	4	2	256	84	144	6	—	—	150
74	275	20	2	—	297	85	102	3	—	1	106
75	298	26	3	—	327	86	80	3	—	—	83
76	299	26	1	1	327	87	66	3	—	—	69
77	292	23	2	4	321	88	43	2	—	—	45
78	271	25	1	2	299	89	30	1	—	—	31
79	239	17	2	2	260	90	19	—	—	—	19
Razem	2418	187	21	11	2637		1215	52	—	1	1268
	1215	52		1	1268						
"	3633	239	21	12	3905						
%	93.03	6.12	0.53	0.32							

Dw razy do roku przy końcu każdego półrocza odbywa się **klasyfikacya** uczniów ze względu na zachowania się, pilność i postęp w nauce poszczególnych przedmiotów. Dawna klasyfikacya „z uwagi“ odpadła już w r. 1866. Stanowczą jednak dla ucznia jest klasyfikacya przy końcu drugiego półrocza, bo ta decyduje o jego przejściu do klasy wyższej. Pamiętać jednak należy, że wynik klasyfikacyi przy końcu drugiego półrocza stanowi tylko co do stopnia celującego i stopnia trzeciego, gdyż większa liczba uczniów stopnia pierwszego lub drugiego zawisała jest od wyniku egzaminów poprawczych po wakacjach. Poniżej podajemy wynik klasyfikacyi już po ukończeniu wyniku egzaminów poprawczych, z wyjątkiem r. 1890.

Statystyka klasyfikacyi uczniów.

Rok	postęp dobry		razem	postęp zły		razem	niekla- syfiko- wan.	ogółem
	celuj.	I		II	III			
1869	21	40	61	16	18	34	11	106
70	21	57	78	24	3	27	14	119
71	21	81	102	10	19	29	5	136
72	30	138	168	2	11	13	2	183
73	35	145	180	25	26	51	23	254
74	39	188	227	12	26	38	17	282
75	41	227	268	29	29	58	—	326
76	30	258	288	18	20	38	—	326
77	31	258	289	12	19	31	—	320
78	30	196	226	26	42	68	2	296
79	30	186	216	29	12	41	—	257
80	26	157	183	35	4	39	—	222
81	21	133	154	30	4	34	—	188
82	17	117	134	25	15	40	—	174
83	15	130	145	18	12	30	—	175
84	12	104	116	24	8	32	—	148
85	11	86	97	9	—	9	—	106
86	4	70	74	5	1	6	—	80
87	2	60	62	5	1	6	—	68
88	2	37	39	6	—	6	—	45
89	1	24	25	5	1	6	—	31
90	—	13	13	6 poprawek				13
Razem	440	2705	3145	365	271	636	74	3855
%	11·41	70·17	81·58	9·46	7·05	16·49	1·94	

Nie podano tutaj szczegółowej klasyfikacyi prywatystów, których było 44.

Klasyfikacya w każdym razie była w naszym zakładzie pomyślną. W prawdzie liczba uczniów z stopniem dobrym nie wiele przewyższa średnią miarę wszystkich szkół realnych (81·50%) jednak uczniów z stopniem celującym było nie równie więcej (11·45 na 4·76), tak samo korzystnie przedstawia się procent ujemnej klasyfikacyi (16·49 na 17·85). Zapewne liczba klas także nie małą odgrywa rolę i zważając na 10lecie, w którym istniała cała szkoła realna, stosunek okaże się korzystniejszym; gdyż na postęp dobry przypada 83·32% a 16·51% na zły postęp. Wybitne różnice okażą się w poszczególnych latach. I tak w r. 1878 i 1882 postęp uczniów dobry wynosił zaledwie 77% chociaż w r. 77 uczniów z złym postępem było tylko 9·68%, w r. 1876 11·66%. Co do prywatystów można zauważyć, że w Jarosławiu żaden nie otrzymał stopnia drugiego ani trzeciego.

Egzamina dojrzałości odbywały się w realnych szkołach galicyjskich na podstawie rozporządzenia ministerialnego z dn. 9. maja 1872. Pierwszy egzamin w Jarosławiu odbył się w. r. 1875. W następującej tabelicy podajemy statystykę abiturientów publicznych i eksternistów.

Statystyka abiturientów przy końcu lat szkolnych.

rok	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	ogółem	%
publicz.	28	31	35	29	22	15	27	17	20	11	16	6	16	15	13	13	314	96·61
eksternist.	2	2	—	2	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	1	3·38
razem	30	33	35	31	23	16	27	18	21	11	16	6	16	15	14	13	325	

Ogólna więc liczba abiturientów wzrastała tylko w pierwszych trzech latach, chociaż w naszych szkołach realnych wrost ten sięgał po r. 1880, (203) zmniejszając się nagle w. r. 1888 0=134, najniższą była liczba w Jarosławiu w r. 1886. Ważniejszym nie równie wynik egzaminów dojrzałości. Przy dobrym wyniku uznaje się abiturienta za dojrzałego lub za dojrzałego z odnaceniem, mógł jednak być także przypuszczonym do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu. Abiturient uznany za nie-dojrzałego bywał reprobowanym na pół roku, albo na rok z obowiązkiem powtórzenia całego egzaminu. W ostatnich latach zniesiono podobnie jak w gimnazyach relegowanie na pół roku.

Wynik egzaminów dojrzałości.

rok	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
doj. z odzn. dojrzały	6 20 ⁺² ₁	4 21 ⁺ ₂	5 27	2 25 ⁺ ₁	7 14	5 8	1 21	1 13	3 13 ⁺ ₁	— 8	3 12	— 5	— 15	1 14	1 10	— 8
razem	28	27	32	28	21	13	22	14	17	8	15	5	15	15	11	8
rep. na 1/2 rok.	2	5	3	2	1 ⁺ ₁	1 ⁺ ₁	3	2 ⁺ ₁	2	3	1	—	—	—	—	—
na rok	—	1	—	—	—	1	2	1	1	—	—	1	1	—	2 ⁺ ₁	1
bez terminu	—	—	—	eks1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
razem	2	6	3	3	2	3	5	4	4	3	1	1	1	—	3	1

1) oznacza eksternistów.

Uznano zatem w ogóle:

za dojrzałych			reprob.	ogółem	o/o			
z odz.	—	razem			d. z odz.	dojrzał	razem	reprob.
39	234 ⁺ ₆	273 ⁺ ₆	37 ⁺ ₅	310 ⁺ ₁₁	9·51	81·46	90·97	9·02

W porównaniu z innemi szkołami realnemi w kraju najwięcej abiturientów publicznych otrzymało stopień dojrzałości w naszej szkole realnej, jak i z drugiej strony także najmniej reprobowano u nas.

Liczba abiturientów jednak jest zależną od liczby uczniów, którzy przed 6 laty wstąpili do klasy I., w miarę zwiększania się frekwencyi w klasie I. powiększa się także w odpowiednich latach liczba abiturientów, chociaż stateczność frekwencyi w szkołach realnych mimo o rok krótszego studyum jest o wiele mniejszą niż w gimnazyach. Przeciętnie 25-73% odnośnie do klasy I. kończyło szkołę realną.

Liczba jednak uczniów klasy najwyższej często z innych pochodzi źródeł i zapewne dzieje każdej klasy najwyższej, zestawione wszechstronnie ze względu na każdorazową zmianę tak uczniów jak i nauczycieli poszczególnych przedmiotów, wyjaśniłyby nam nie jedną jeszcze zagadkę. W okresie lat 74—83 kończyło w Jarosławiu wszystkie 7 klas bez przerwy i powtarzania klasy przeciętnie 10-55%. Ze sto uczniów klasy I po latach 6, pozostaje w Krakowie 36 uczniów, w Jarosławiu 29, a we Lwowie 28, przy końcu klasy 7 w Krakowie 34, w Jarosławiu 29, we Lwowie 24, za drugie półrocze klasy VII otrzymuje dobry postęp w Krakowie 27 uczniów, w Jarosławiu 24, we Lwowie tylko 14, wreszcie pomyślnie składa egzamin dojrzałości w Krakowie 26 uczniów, w Jarosławiu 24, we Lwowie 19. W porównaniu z wynikiem egzaminów dojrzałości wreszcie Przedlitawii, wynik tamże przeszedł dwukrotnie lepszy niż w Galicyi, nawet poprawne egzamina składało dwakroć więcej abiturientów w Galicyi, tylko wynik poprawczego egzaminu był nieco pomyślniejszy u nas niż w reszcie Przedlitawii.

Zbiory naukowe

Ważną rolę w nauce szkolnej odgrywają środki pomocnicze, które w toku lekcyi szkolnej stanowią podstawę instrukcyi

nauczyciela. Są to mapy ściennie geograficzne i historyczne, ryciny historyczne, okazy i ryciny z poszczególnych działów historii naturalnej, przyrządy i ryciny z zakresu fizyki i chemii. Prócz tego jest biblioteka, składająca się z dwóch głównych działów, z księgozbioru dla nauczycieli i dla uczniów. Nadto znajduje się dosyć znaczny zbiór książek szkolnych dla użytku mniej zamożnych uczniów. Mając na względzie zbiory naukowe tylko szkoły realnej, możemy je zestawić jedynie według inwentarza z r. 1885 t. j. kiedy jeszcze istniała cała szkoła realna, nim kolejno poczęto otwierać gimnazjum, zwłaszcza, że od tego czasu fundusz na zbiory, który pochodzi z własnych dochodów zakładu, t. j. z taks wstępnych od każdego nowo wstępującego ucznia i datków (po 1 złr.) był wspólnym. I tak z końcem r. szkol. 1884

Biblioteka dla nauczycieli liczyła 700 dzieł w 1028 tomach prócz programów, których liczba doszła do 870.

Biblioteka dla uczniów 623 książek polskich a 230 niemieckich. Biblioteka dla ubogich uczniów składała się z 2353 książek.

Zbiór do nauki historii i geografii posiadał globów i przyrządów 6, atlasów 17, map ściennych 73 obrazów 63.

Gabinet fizykałny miał 199 przyrządów w wartości 3000 zł.

„ chemiczny posiadał 120 przyrządów i narzędzi (w r. 1889. 143), przeszło 180 przetworów chemicznych (280) około 200 sztuk naczyń chemicznych, kuchnię i destylarnię chemiczną

Gabinet rysunków odręcznych miał 181 przyborów do rysowania, wreszcie Zbiór mumizmatów założony w r. 1880 przez dyr. Ant. Maya liczył monet miedzianych 200, srebrnych 60.

W ogóle fundusz na powyższe zbiory naukowe wynosił w przeciągu 10 lecia (75—84) 11.288 zł. czyli w przecięciu 11.28 zł. 80 ct. rocznie.

Obecny stan zbiorów naukowych przedstawia sprawozdanie niniejsze w swej drugiej części.

VI

Oплата szkolna.

W chwili otworzenia samoistnej szkoły realnej wprowadzono opłatę szkolną, idąc za dawną w Austrii praktykowaną zasadą (od r. 1784), że nauka w szkołach średnich nie ma być bezpłatną. Prócz wpisowego czyli taksy wstępnej (2 zł. 10 ct.) płacili uczniowie opłaty 4 zł. rocznie, gdy otwarto klasę czwartą 6, a po przejściu szkoły na etat państwowy po 14 zhr. rocznie. W roku 1884 zrównano opłatę w wszystkich szkołach średnich Przedlitawii dla klas wyższych po 24, dla niższych po 20 rocznie, w roku 1886 dla miejscowości niżej 25 tysięcy mieszkańców po 30 zhr. rocznie. Od opłaty tej można było być na znanych warunkach uwolnionym i prawo uwolnienia przysługiwało zrazu Radzie gminnej Jarosławia. Przychód jej w poszczególnych latach przedstawia się jak następuje:

rok	1869	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	razem
	440	488	526	1437	2097	1995	2149	2233	2247	2173	1743	17528

rok	1880	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	razem
	1799	1410	1351	1291	1159	653	572	495	645	750	225	10355

Złożyli tedy uczniowie w ciągu istnienia szkoły 27.883 zł. opłaty szkolnej, mimo że przeciętnie po nad połowę liczby uczniów 57% było uwolnionych od opłaty szkolnej.

W obec ciężarów jakie na uczniów nakłada оплата szkolna, starają się władze edukacyjne przynajmniej pośrednio nieść pomoc przez uwolnienie od niej. Doznają jednak ubożsi uczniowie wielostronnej nieraz materyalnej pomocy i opieki, już to jak nasi uczniowie przez utrzymanie w bursie im. Kopernika, już to stypendyami udzielonemi przez Wydział krajowy lub Namieśnictwo.

Liczba stypendystów i kwota stypendyów.

rok	1869	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	razem
liczba	—	—	1	5	6	6	10	16	16	16	14	90
kwota	—	—	60	718	1450	988	1430	1824	1928	1730	1597	11725

rok	1880	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	razem
liczba	10	6	5	4	3	6	3	4	3	—	—	44
kwota	1101	635	570	400	358	728	425	585	423	—	—	5225

Było tedy stypendystów 134, którzy pobrali 16.950 zł. czyli przeciętnie po 126 zł. 49 ct. Co do liczby stypendystów najniekorzystniej przedstawił się rok 1884, w którym jeden stypendysta przypadł na 49 uczniów, w roku 1883 na 44, natomiast w latach 1878, 79 i 85 jeden stypendysta na 11 uczniów, w r. 1887 na 18 a w r. 88 na 15 uczniów.

Nie od rzeczy będzie dodać, jak wielkie koształożono na utrzymanie szkoły. Nie mamy z pierwszych lat szczegółowego preliminarza. Księgi miejskie kasowe wykazują, że r. 1867 utrzymanie szkoły kosztowało 1723 zł. a następnego roku 1736 zł. Po przeistoczeniu szkoły na trzzechklasową niższą realną w r. 1869. kwota ta w pierwszym zaraz r. podniosła się do 4457 zł. Poniżej zestawiamy wydatki na utrzymanie szkoły w pierwszym i ostatnim roku istnienia według preliminarza rządowego.

rok	Płace i dodatki aktyw. dyrektorów i nauczycieli	Płace zastęp. nauczycieli	Pobory terycy. nów	remuneraacye		Koszta podróży i dyety	Po-trzeby naukowe	Koszta zarządu	Razem
				syste-mizo-wane	zmienne i za-pomogi				
75	16.875	1.200	363	1240	500	50	700	600	21.428
83	19.004	1.200	312	1646	100	40	190	270	22.762

Nie wchodzi tutaj w rachubę wydatki, jakie ponosi miasto na utrzymanie i opalanie bułynku szkolnego. Krakowska szkoła realna kosztowała w tych samych latach 41.527 zł. i 36.619 zł. datek więc w r. 1883 się zmniejszył, w r. 1888 najmniej kosztowało utrzymanie szkoły realnej w Stanisławowie 24.892, utrzymanie zaś i gimnazjum i pozostałych klas realnych w Jarosławiu w tymże samym roku wynosiło 26.613. zhr. Licząc zaś wartość umieszczenia w przecięciu 3.000 zhr. koszta utrzymania 200 zhr., wartość pomieszkania dla dyrektora 300 zhr., wartość

opału 400 złr., kosztu oświetlenia 20 złr. otrzymamy łączną sumę 30.533 złr.

VII.

Przeistoczenie szkoły

Zaledwo rok piąty swego istnienia w spokoju przeżyła szkoła realna, gdy z początkiem r. 1880 (dn. 1 lutego l. 5301) wniosła Rada gminna miasta Jarosławia podanie do W. R. Szk. o przeistoczenie tejże szkoły na ośmioklasowe gimnazjum, ewentualnie o utworzenie obok istniejącej szkoły realnej niższego gimnazjum już od roku szkolnego 1880/81. Rada Szkolna nie przychyliła się snać do pomienionej prośby, zwłaszcza, że grono nauczycielskie oświadczyło po wyczerpującem i dokładnem zbadaniu stosunków szkoły, że szkoła realna w Jarosławiu ma wszelkie warunki bytu zapewnione, a więc jest potrzebna dla miasta i kraju, zaprowadzenie zaś niższego gimnazjum dla miasta i okolicy byłoby bardzo pożądanem. Nie zadowolona orzeczeniem tem Rada gminna przesłała za pośrednictwem Starostwa nową prośbę do Ministerstwa oświecenia. Odpowiedź z dn. 1 listopada l. 11877 nie była także pomyślną. Znaczna część dat i twierdzeń nie były zgodne z rzeczywistym stanem rzeczy. Twierdzono n. p. w podaniu, że około 200 uczniów z Jarosławia i okolicy uczęszcza do gimnazjów w Rzeszowie, Przemyślu i Lwowie, gdy tymczasem w Rzeszowie było 2, w Przemyślu 4 a we Lwowie 10. Odpowiadając na wywody co do mniejszej frekwencji zauważyło Ministerstwo, że właśnie szkoła, która się pozbyła klas równorzędnych, osiągnęła warunki dobrego rozwoju, zresztą frekwencya szkoły realnej w Jarosławiu była wówczas większą niż w Stanisławowie i w Stryju w czasie ich największego wzrostu, a ubytek uczniów był bezwzględnie i względnie znacznie mniejszym niż ubytek w szkołach realnych we Lwowie i Krakowie, słowem nie chciano pozbawić całej przestrzeni między Krakowem a Lwowem jedynej szkoły realnej. Skorzy-

stało miasto i z przejazdu Najjaśniejszego Pana w wrześniu 1880, wnosząc nową prośbę, którą następnie poparto 17 podaniami różnych gmin i obszarów dworskich powiatu jarosławskiego o przeistoczenie szkoły¹⁾. Jednak i ta nie odniosła pożądanego skutku. Nie zaprzestano dalszych starań. W lipcu następnego roku (1881) śle Zwierzchność nową prośbę do Ministerstwa oświecenia a spodziewając się, że ta odniesie skutek, uprasza w wrześniu t. r. Dyrekcyę szkoły realnej, o postaranie się wprowadzenia języka łacińskiego, jako nadobowiązkowego w klasie I II, by w danym razie młodzież zaraz do II kl. gimn. przejść mogła. Rada szkolna nie mogąc przesądzać Najwyższego postanowienia nie uczyniła na razie żadnego zarządzenia co do nauki języka łacińskiego. Udzielał jednak tej nauki naucz. Mieczysław Zaleski, a uczęszczało na nią 40 uczniów; z których tylko dwóch przeszło do gimnazjum. Wyczerpująca odpowiedź Ministerstwa z 11 października 1881 nie mogła zadowolnić Zwierzchności gminnej. Wykazując bezpodstawność przytaczanych w prośbie argumentów motywami, które właśnie posłużyły Zwierzchności gminnej do prośby o uzupełnienie szkoły realnej w październiku 1870 roku, żąda zarazem pewnych zmian w deklaracyi, co do oddania budynku i innych prestacyj na rzecz gimnazjum. Nie zapomniała przy tej sposobności Rada szkolna wytknąć Radzie gminnej w pełnych ironii słowach „udowodnionej troskliwości i opieki dla budynku, chętnego i uprzedzającego spełniania życzeń kierownika zakładu i władz szkolnych, choćby tylko w zakresie przyjętych zobowiązań“. Jest tu piękny szereg rekryminacyj, z których dowiadujemy się, że od r. 1876 do r. 1880 sale naukowe wcale bielone nie były, westybul i korytarze były tylko tynkowane a cały nakład gminy na konserwacyę budynku od r. 1876 do 1880 aż dziesięć zł. wynosił; wspomina dalej Rada szkolna o smutnych rzeczywiście pertraktacyach co do dostarczania materiału opałowego dla budynku, choć pod tym względem nie odstępiono widać od miejskiej tradycyi, gdyż już dyr. Borzucki, odkąd tylko klasę IV otwarto, i jego następcy rok rocznie o opał targować się musieli.

1) Nagłówek tej prośby: *Treu ergebendste Stadt Jaroslau in Galicien bittet ehrfurchtsvollst um gnädigste Umänderung der Jaroslauer Oberrealschule in ein Gymnasium, Vermehrung der Jaroslauer Militär Garnison, Berücksichtigung beim Aufbau des Eisenbahnnetzes und Errichtung einer k. k. Militär-Montur-Confection.*

Nie ustawiano jednak mimo to w powziętym raz zamiarze. Nie da się zaprzeczyć, że frekwencya, jak to z podanej na str. 34 tabeli statystycznej się przekonywujemy, bardzo się zmniejszyła, że i władze szkolne, uznając słuszny ten powód myślały w zasadzie o zaradzenie temu, poddano nawet myśl utworzenia wyższej szkoły przemysłowej w miejsce realnej, ówczesna jednak rada miejska odrzuciła bez wielkich motywów ten projekt, chociaż trudno nam uwierzyć, co jeden z jej członków w *Zeitschrift für Realschulwesen* w r. 1888 umieścił, że argument, „iż w skutek spodziewanej większej frekwencji, podniesie się znacznie dochód z propinacyi“ miał być najwięcej przekonywającym. Względny na finanse państwowe, uzasadniona intencya znoszenia zbędnych szkół średnich, ewentualnie przekształcenia jednej lub drugiej na państwową szkołę przemysłową (31 stycz. 1884) skłoniły Ministerstwo (reskr. z dn. 30. czerwca 1884 l. 11930) do przychylenia się do wniosku Rady szkolnej i uwzględnienia deklaracyi gminy m. Jarosławia z dn. 31 maja, aby w celu przeistoczenia szkoły realnej, otwarto pierwszą klasę gimnazyalną z początkiem r. szk. 1884/5. Uczniów do I klasy gimnazyalnej zgłosiło się 135. Od innych gimnazyów klasycznych różni się gimnazyum Jarosławskie tem, że w klasach niższych nauka rysunków jest przedmiotem obowiązkowym, a geometryi wykreślnej uczono jako przedmiotu nadobowiązkowego. Krótszym był żywot szkoły realnej Stryjskiej. Otwarta w wrześniu 1873 r. miała w r. szk. 1877 już wszystkie klasy wyższej szkoły realnej i zaledwo tylko lat 4, jako zupełna szkoła istniała, gdyż wskutek prośby gminy miasta Stryja, z początkiem r. szk. 1881 otwarto I. kl. gimn. W r. 1887 odbył się po raz ostatni egzamin dojrzałości. W krótkim więc przeciągu czasu 2 szkoły realne w Stryju i Jarosławiu, przemieniono na gimnazya, pozostawiając istniejące po dziś dzień trzy: w Krakowie, we Lwowie i Stanisławowie i niższą szkołę realną w Tarnopolu.

W Jarosławiu w czerwcu 1890.

Ignacy Rychlik.

SPIS UCZNIÓW

k którzy złożyli egzamin dojrzałości.

Adelmann Aleks. 75.
Alszer Wiktor 88.
Andruszewicz Bol. 83.
Angerman Klaud. 78.
Bauman Bol. 85.
Baumgarten Jakób (z odz.) 79.
Bergthal Józef 90.
Barb Mojż. (z odz.) 85.
Biliński Zdzisł. 79.
Binder Izyd. 81.
Birsztejn Czesł. (z odzn.) 82
Blatt Gerson (z odzn.) 79.
Blatt Hersch 84.
Bleicher Abrah. 88.
Blicharski Józef 80.
Blumenfeld Mojż. 85.
Błachowski Jan (z odzn.) 77
Błachowski Wład. 80.
Bochniak-Szarliński (z odz.) 83
Brandmann Is. 85.
Brodowicz Wład. 88.
Buchheim-Karp M. 89.
Chodkiewicz Bron. 77.
Cichocki Otmarski 87.
Cybulski Jul. 76.
Cybulski Lud. 87.
Czapelski Włodzim. 76.
Czaprański Kaz. 81.
Czarnek Wł. 77.
Ks. Czartoryski Wit. 83.
Czerminski Fel. 77.
Czyrniański M. 76.
Dimmel Mar. (z odzn.) 75.
Dobrowolski Włodz. 82.
Drylinski Winc. 77.
Drzymuchowski W. 78.

Dujanowicz Teof. 79.
Dymnicki Józef 88.
Dzieślewski Rom. (z odz.) 79.
Engel Kaz. 85.
Engelberg Jakób 81.
Eustachiewicz Aug. (z od.) 78.
Falkiewicz Er. 77.
Faszowicz Tad. (z odz.) 79.
Fedyna Jan 75.
Fellner Ozyasz 89.
Frankiewicz Wł. 77.
Gębarowicz Jul. 89.
Gębarowicz Teof. 78.
Geschwind S. 90.
Godzinski An. (z odzn.) 80.
Goldschmid Berko 87.
Goldschmid Hersch 88.
Gosiczewski Jul. 77.
Górski Józef 78.
Gruntowicz Fr. 86.
Gryziecki Józef 82.
Guzek Zyg. 75.
Halporn Lud. (z odzn.) 76.
Haładej Jan (z odzn.) 85.
Hassman Wł. 88.
Herbst Art. (z odzn.) 76.
Hermann Mar. (z odz.) 80.
Hoff Mar. 90.
Hofstätter Al. 83.
Hołubowicz Kaz. 77.
Jaklinski Zyg. 76.
Jankowski Ant. 81.
Januszkiewicz Wł. 79.
Jasinski Fr. 81.
Jekiel Wład. 88.
Juer Schulim 88.

Kaczanowski Kaź. 90.
 Karnecki St. 77.
 Karpiński And. 80.
 Kaszuba St. 78.
 Katz Hen. 76.
 Katz Mar. 78.
 Keller Józef 80.
 Kędzierski Józef (z odzn.) 75.
 Kinda Roman 79.
 Kinda Paweł 87.
 Kinda Piotr 89.
 Kluszewski Józef 75.
 Knopf Karol 87.
 Kołkiewicz Stan. 80.
 Kołpaczkiwicz M. 77.
 Kondrat Teod. 78.
 Kornmann Sam. 82.
 Kotlinski Jan 75.
 Kotzian Wł. 76.
 Król Ant. 89.
 Krug Hersch 85.
 Krupicki Kaź. (z odzn.) 80.
 Krzanowski Wik. ik. 77.
 Kuhl Konr. 76.
 Kulik Wal. 89.
 Kunert Jan 88.
 Kurasiewicz Ant. 87.
Langbank Mayer 81.
 Laub Wolf (z odzn.) 83.
 Lewandowski Mik. 79.
 Lhotsky Albin 76.
 Lhotsky Tytus 78.
 Lipsz Karol 90.
 Lisiewicz Tom. 77.
 Lindenbaum M. 75.
Łodziński Walery.
 Łowczyński Fr. 87.
 Łuczakowski Stan. 76,
Mach Wit. 88.
 Madejski Ad. 75.
 Majewski Ben. 89.
 Malinowski Jakób 81.
 Małutowski Henr. 77.
 Margulies Wolf 86.
 Mayer Ferd. 77.
 Meiseles Elkon 86.
 Meniecki Jan 79.

Merak Michał 79.
 Metzger Dawid 76.
 Michalski Jan (z odzn.) 76.
 Milli Ant. 84.
 Milli Ign. 85.
 Milli Karol 87.
 Mochnacki Fr. 75.
 Mozdyniewicz Ad. (z odz.) 85.
 Mühlbauer Mos. 88.
 Müller Stan. 85.
 Myczkowski Józef 76.
 Myczkowski Konrad 81.
 Myszkowski Józef 76.
Nadachowski An. (z ozd.) 75.
 Nagelstein Maur. 78.
 Nawrocki Edw. 75.
 Nawrocki Sew. 78.
 Niewiadomski Gabr. (ozd.) 77
 Niewiadomski Jakób 84.
 Niewiadomski Maciej 79.
 Nowakowski Jak. (z odz.) 77.
 Nowakowski Marcełi 75.
Ochnicz Sylw. 77.
 Opolski Józef 82.
 Orange Adolf (z odzn.) 76.
 Ornstein Jakób (z odz.) 79.
 Osberger Leon. 79.
 Osostowicz Bron. 87.
 Osostowicz Wład. 84.
Peczek Karol 83.
 Plachciński Nik. 75.
 Polakiewicz Kar. 76.
 Polakiewicz Kaz. 77.
 Polakiewicz Wład. (z odz.) 81.
 Poster Hersch 89.
 Przedymirski Al. 83.
 Przylibski St. 81.
 Purchała St. (z odzn.) 80.
Racieski Karol 77.
 Rachlewicz Wit 80.
 Radwański J. 85.
 Raff Zyg. 77.
 Rakucki Józef 76.
 Reichard Al. 89.
 Riemer S. 81.
 Rojewski Alfr. 89.
 Rosiner Chaim 85.

Rosinkiewicz Kaź. 82.
Róžański Bron. 81.
Róžański Miecz. 76.
Rudeński Karol 84.
Ruebenbauer Stan. 79.
Runge Romuald 83.
Runge Tad. 75
Sachsenhaus Maurycy 81.
Skiernecki Stef. 83.
Skoczyński Wł. 85.
Skowroński Karol 75.
Skrzysowski Al. 79.
Słomka Stan. (z odzn.) 75.
Śmiałowski Kaź. 90.
Sobolewski Lud. (z odz.) 79.
Sobolewski Zyg. 84.
Sokołowski Ant. 75.
Sonntag Karol 77.
Spielmann Awner (z odz.) 75.
Środoń Wład. 89.
Sroka Józef 86.
Stawarski Ant. 84.
Stawarski Stan. 90.
Stephan Józef 82.
Stepkiewicz Wojc. 87.
Strisower Jul. 77.
Strzelbicki Wł. 76.
Stupnicki Tym. (z odzn.) 75.
Süsseles Leib 87.
Sym Antoni 81.
Szabakiewicz Dan. 80.
Szczepański Piotr 75.
Szczęsikiewicz St. 77.
Szutran Al. 75.
Tarnawski St. 77.
Titz Wł. 78.

Treter Ad. 78.
Treter Piotr 77.
Trnka Ferd. 82.
Truszkowski Józ. 77.
Tuleja Józ. (z odzn.) 89.
Tymiński Mik. 76.
Ueberall Edm. 78.
Uhryn Baz. 88.
Veltzé Józ. 88.
Wasilkowski Wł. 78.
Weich Israel 85.
Weiss Ad. 78.
Weyda Fran. 77.
Weyda St. 76.
Węg. Sal. 85.
Wibiral Karol 81.
Wiech Michał 80.
Willer Ozyasz (z odzn.) 77.
Wojakowski Józef 90.
Wojakowski Wład. 87.
Wojcicki St. (z odzn.) 77.
Wowkonowicz P. 77.
Wronicki Izyd. 86.
Wronicki Jan 75.
Wronicki Karol 82.
Zahałka Franc. 77.
Zahradnik W. 78.
Zaremba Bol. (z odzn.) 83.
Zaremba Bron. 75.
Zgorlakiewicz Wł. (z odz.) 88.
Zieliński Ant. 83.
Zucker H. (z odzn.) 78.
Żebrowski Michał 83.
Żebrowski Tad. 88.
Żebrowski Wac. 75.

II.

Część urzędowa.

I.

GRONO NAUCZYCIELSKIE

w roku szkolnym 1890.

A) Do nauki przedmiotów obowiązkowych.

L. p.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Uczył przedmiotów	Tygod. godzin
1	Andrzej May	c. k. Dyrektor	matematyki w VIb.	3
2	Ksiądz Franciszek Wojnar	katecheta rz. kat. prof. w VIII randze	religii we wszystkich klasach	14
3	Józef Dziewoński	profesor w VIII. randze, zawiadowca gabin. dla rys. odręcznych.	rysunków odręcz. w II b*), IIIa, IIIb, VII.	16
4	Romuald Artur Bobin	profesor w VIII randze, zawiadowca biblioteki dla nauczycieli i młodzieży gosp. VIa klasy.	języka polskiego w IIIa, V, VIa, VIb i VII	15
5	Bogdan Hoff magister farmacji, były asystent chemii w uniwersytecie Jagiellońskim, członek komisji fizyograficznej w Krakowie, Towarzystwa nauk ścisłych w Paryżu, lekarzy i agronomicznego w Krakowie.	profesor, zawiadowca gabinetu chemicznego.	chemii w VII klasie hist. natur. Ia, Ib, II rys. odręcz. w Ia, Ib	16
6	Władysław Zbierchowski	profesor, zawiadowca gabinetu fizykalnego gosp. VII klasy	matematyki i fizyki w IV i VII, geografii w Ia.	18

L. p.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy.	Uczył przedmiotów	Łącz. godzin
7	Edmund Bronisław Grzębski	profesor, zawiadowca gabinetu do rysun- ków geometr. i przy- borów gimnastycz.	geometrii wykreśl- nej w VII kl. rys. od- recz. w IIa*, i IV kl. matematyki w II kl.	14
8	Maciej Świtalski	profesor, gospodarz V. klasy	języka łacińskiego w V i VIa, języka greckiego w VIa kl.	17
9	Tadeusz Mandybur Doktor filozofii	nauczyciel, gosp. VIIb klasy.	jęz. łacińskiego w VIIb, jęz. greckiego w VIIb, jęz. niemiec- kiego w V i VIIb.	19
10	Jan Nowak	nauczyciel, zawi- adowca księgozbioru dla młodzieży, go- spodarz II klasy	języka niemieckiego w II, IIIa, VIa, VII klasie.	17
11	Jan Antoni Janik	nauczyciel, gospo- darz IV klasy	języka łacińskiego w IIIb i IV jęz. greckiego w IV.	16
12	Szymon Trusz	nauczyciel, zawi- adowca gabinetu hi- storyi naturalnej	hist. natur. w V, VIa, VIIb, VII, fiz. w IIIa, IIIb, jęz. polskiego w IIIb.	16
13	Ignacy Rychlik	nauczyciel, zawi- adowca zbiorów geograficznych	geografii w Ib, hi- storyi i geografii w II VIa, VIIb i VII	19
14	Michał Wagilewicz	egzaminowany za- stępca nauczyciela gosp. IIIb klasy	języka polskiego w Ia, Ib, geografii i historii w IIIa, IIIb, IV i V.	19
15	Walenty Głowiński	egzaminowany za- stępca nauczyciela	matematyki w Ia, Ib, IIIa, IIIb, V i VIa kl.	19
16	Józef Ostrowski	egzaminowany za- stępca nauczyciela gosp. IIIa klasy	języka łacińskiego w IIIa, języka gre- ckiego w IIIa i IIIb.	16
17	Waleryan Wilusz	zastępca nauczyciela	języka łacińskiego w II, języka gre- ckiego w V, jęz. polskiego w II i IV.	19

L. p.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Uczył przedmiotów	Tyć. godzin
18	Karol Czauderna	zastępca nauczyciela gosp. Ia klasy.	języka łacińskiego w Ia, języka nie- mieckiego w Ia i IV.	18
19	Leon Ciliński	zastępca nauczyciela, gosp. Ib klasy.	języka łacińskiego w Ib, języka niemie- ckiego w Ib i IIIb.	18

*) Na naukę rysunków w myśl rozp. Wysokiej c. k. Rady, Szkolnej Kra-
jo wej byli uczniowie II klasy na 2 oddziały podzieleni.

B. Dla nauki nadobowiązkowej.

1. Dziewoński Józef, uczył kaligrafii.
2. Grzębski Edmund, uczył gimnastyki w I. półroczu, tudzież geo-
metryi wykreślnej w V, VIa i VIb klasie.
3. Hoff Bogdan, prowadził ćwiczenia w laboratorium chemicznem
z uczniami VII klasy realnej.
4. Zbierzychowski Władysław, uczył śpiewu.
5. Rychlik Ignacy, uczył historyi kraju rodzinnego w klasach VIa,
VIb i VII.
6. Wagilewicz Michał, uczył historyi kraju rodzinnego w klasach
IIIa, IIIb i IV.
7. Ks. Romanowski Bazyli, uczył religii gr. kat.
8. Pomeranz Abraham Berl, uczył religii mojżeszowej.

Zmiany w składzie grona nauczycielskiego

w ciągu roku szkolnego 1890.

1. Wysoka c. k. Rada Szkolna Krajowa rozp. z dnia 22 lipca
1889 L. 11275 przeniosła Pana Rudolfa Schechtl'a, za-
stępcę nauczyciela przy tutejszym zakładzie w tym samym
charakterze do c. k. gimnazjum Franciszka Józefa we Lwo-
wie, zaś Pana Józefa Ostrowskiego, zastępcę nauczy-
ciela przy c. k. gimnazjum Franciszka Józefa we Lwowie,
w tym samym charakterze do tutejszego zakładu.
2. Wysoka c. k. Rada Szkolna Krajowa rozp. z dnia 7 sier-
pnia 1889 L. 12921 zamianowała Grzegorza Wętyczkę

kandydata stanu nauczycielskiego, zastępcą nauczyciela przy tutejszym zakładzie.

3. J. E. Pan Minister Wyznań i Oświecenia reskrytem z dnia 17 sierpnia 1889 L. 15126 zamianował Pana Stefana Grudzińskiego, zastępcą nauczyciela przy tutejszym zakładzie, rzeczywistym nauczycielem przy c. k. gimnazjum w Bochni.
4. J. E. Pan Minister Wyznań i Oświecenia reskrytem z dnia 17 sierpnia 1889 L. 16934 zamianował Pana Aleksandra Truszkowskiego, prowizorycznego nauczyciela przy tutejszym zakładzie, rzeczywistym nauczycielem przy c. k. gimnazjum w Jasle, zaś Pana Ignacego Rychlika, zastępcę nauczyciela przy c. k. gimnazjum w Tarnowie, prowizorycznym nauczycielem przy tutejszym zakładzie.
5. Wysoka c. k. Rada Szkolna Krajowa rozp. z dnia 2 września 1889 L. 896 cofnęła nominację Grzegorza Węłyckiego i przeniosła Pana Karola Czauderne, zastępcę nauczyciela przy c. k. II gimnazjum we Lwowie, w tym samym charakterze do tutejszego zakładu.
6. Wysoka c. k. Rada Szkolna Krajowa rozp. z dnia 28 września 1889 L. 17069 przeniosła Pana Szczepana Królikowskiego, egzaminowanego zastępcę nauczyciela przy tutejszym zakładzie, w tym samym charakterze do c. k. II gimnazjum we Lwowie.
7. Wysoka c. k. Rada Szkolna Krajowa rozp. z dnia 14 października 1889 L. 1039 uwolniła Pana Włodzimierza Kmicikiewicza, zastępcę nauczyciela przy tutejszym zakładzie, na jego własną prośbę od obowiązków nauczycielskich a zamianowała Pana Leona Cilińskiego, kandydata stanu nauczycielskiego, zastępcą nauczyciela przy tutejszym zakładzie.
8. Wysoka c. k. Rada Szkolna Krajowa rozp. z dnia 18 października 1889 L. 18320 przyznała Panu Romualdowi Arturowi Bobinowi, c. k. profesorowi, trzeci dodatek kwinkwenalny w kwocie 200 złr. a. w.
9. J. E. Pan Minister Wyznań i Oświecenia reskrytem z dnia 20 stycznia 1890 L. 736 nadał Panu Julianowi Jawor-

skiemu, c. k. profesorowi tutejszego zakładu, posadę nauczycielską przy c. k. gimnazyum św. Anny w Krakowie, zamianował zaś Pana Szymona Trusza, zastępcę nauczyciela przy c. k. gimnazyum w Przemyśle, rzeczywistym nauczycielem przy tutejszym zakładzie.

10. Wysoka c. k. Rada Szkolna Krajowa rozp. z dnia 14 kwietnia 1890 L. 5802 uchwaliła zaprosić Pana Edmunda Grzębskiego, c. k. profesora, do współudziału w pracach komisji naukowej w charakterze experta zawodowego.
11. J. E. Pan Minister Wyznań i Oświecenia przyznał reskryptem z dnia 22 kwietnia 1890 L. 6800 ósmą rangę służbową profesorom tutejszego zakładu: ks. Franciszkowi Wojnarowi, Józefowi Dziewońskiemu i Romualdowi Bobinowi.
12. J. E. Pan Minister Wyznań i Oświecenia reskryptem z dnia 10 marca 1890 z powodu zwinięcia szkoły realnej przydzielił profesorów tutejszego zakładu: Pana Romualda Artura Bobina, do c. k. wyższej szkoły realnej we Lwowie, zaś Pana Edmunda Grzębskiego do c. k. wyższej szkoły realnej w Krakowie z początkiem roku szkolnego 1890/91.

II.

ROZKŁAD NAUK.

A) Dla nauki obowiązkowej.

Nauka w I., II., III., IV., V. i VI. kl. gimnazyalnej odbywała się w myśl okólnika Wys. c. k. Rady Szkolnej Kraj. z dnia 7. sierpnia 1884 L. 7803 według nowego planu nauk dla gimnazyów wprowadzonego rozp. Wys. c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświecenia z dnia 26 maja 1884 L. 10128 i dotyczących instrukcji.

I. K l a s a.

Religia 2 godz. tyg. Zasady wiary i moralności katolickiej.

Język łaciński 8 godz. tyg. Na podstawie zwięzłej gramatyki Samólewicza przerobiono prawidłowe formy deklinacyjne i konjugacyjne. Z przykładów Samólewicza tłumaczono ustę-

py łacińskie i polskie, przyczem ćwiczone uczniów praktycznie w analizie i konstruowaniu zdań, tudzież w składni najważniejszych rodzajów zdań koniunktywnych. Począwszy od listopada co tydzień jedna kompozycya.

Język polski 3 godz. tyg. Elementarna nauka o zdaniu pojedynczem tak prostem jak rozwiniętem i o zdaniu złożonem; ze zdań pobocznych wzięto tylko najpospolitsze. Nauka o deklinacyi rzeczownika, przymiotnika i zaimka w głównych zarysach, w związku przygodne poznawanie najgłówniejszych zasad głosowni. Rozdzielanie wyrazów i interpunkcya. Z wypisów czytanie, opowiadanie i deklinacya. Prace piśmienne: w I półroczu co tydzień dyktat, w II półroczu dawano w pierwszych trzech miesiącach dyktaty, w dwóch następnych zadania szkolne i domowe naprzemian.

Język niemiecki 6 godz. tyg. Przerobiono w całości ćwiczenia Germana - Petelenza, sposobem przez autorów wskazanym t. j. tłumaczono ustępy niemieckie, poczem treść ich przerabiano w rozmówkach, ustępy polskie przekładano na język niemiecki. Memorowano przeszło 50 ustępów niemieckich. Część gramatyczną przerobiono całkowicie. Co tydzień jedno zadanie szkolne; temat zadań stanowiło naprzemian wypisanie z pamięci ustępów memorowanych lub tłumaczenie ustępów polskich; nadto w drugim półroczu jako przygotowanie do samodzielnego opracowywania tematów pisali uczniowie zadania w ten sposób, że dawali odpowiedzi na pytania, wzięte z treści podręcznika, a tak ułożone, że poszczególne odpowiedzi łączyły się ze sobą w ścisłą całość.

Geografia 3 godz. tyg. matematyczna, fizyczna i polityczna z uwzględnieniem Europy a przedewszystkiem monarchii austriacko-węgierskiej i Galicyi.

Matematyka 3 godz. tyg. Naprzemian Arytmetyka i Geometrya.

- a) **Arytmetyka.** Cztery główne działania liczbami całkowitemi i dziesiętnymi, cechy podzielności liczb, największa wspólna miara i najmniejsza wspólna wielokrotność. Cztery działania ułamekami dziesiętnymi. Zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne i odwrotnie. Działania liczbami wielogatunkowymi.
- b) **Geometrya.** Pojęcia linii a w szczególności prostej linii kołowej i prostych w kole, pojęcia kąta i własności kątów, o

liniach równoległych i kątach wskutek przecięcia trzech linii powstałych. Pojęcie trójkąta i rodzaje trójkątów. Suma kątów w trójkącie i o kątach zewnętrznych. Colekeya ćwiczenie domowe. Co miesiąc zadanie szkolne z arytmetyki i geometrii.

Historya naturalna 2 godz. tyg. W I półroczu ssaki, mięczaki, i szkarłupnię. W II półroczu członkonogie, robaki i pierwoszczaki.

Rysunki odręczne 4 godz. tygod. Począwszy od linii, jej podziału i wymiaru, linii równoległych, kątów, figur prostokreślnych i umiarowych w zestawieniu ich do utworzenia ornamentu prostokreślnego, a skończywszy na liniach krzywych, kołach, elipsach i z tychże utworzonych ornamentach, rysować no wszystko bez użycia jakichkolwiek przyrządów z wolnej ręki ołówkiem lub piórem.

II. K l a s a.

Religia 2 godz. tyg. Historya starego testamentu z uwzględnieniem chronologii i geografii biblijnej.

Język łaciński 8 godz. tyg. Odmiany nieprawidłowe; praktyczne ćwiczenia jak w kl. I. Ważniejsze spójniki. najważniejsze konstrukcye imiesłowe i bezokolicznikowe. Wygłaszanie z pamięci jak w klasie I. Co tydzień zadanie szkolne.

Język polski 3 godz. tyg. Powtórzenie i uzupełnienie głosowni i deklinacyi imion. Konjugacya słów szczegółowo. Stopniowanie przymiotników. Części mowy nieodmienne. Z wypisów: czytanie opowiadanie i rozbiór gramatyczny. Deklamacya, ćwiczenia piśmienne jak w kl. I.

Język niemiecki 5 godz. tyg. Odmiana mocna słowa. Odmiana słów zaimkowych i zwrotnych, nieregularnych i używanie słówka „zu“ przed bezokolicznikiem; przyimki, przysłówki. spójniki, interpunkcya. Ćwiczenia piśmienne jak w klasie I.

Geografia 2 godz. tyg. Szczegółowa geografia fizyczna i polityczna Afryki i Azji. Poziomy i pionowy układ Europy. Szczegółowa geografia południowej i zachodniej Europy.

Historya 2 godz. tyg. Dzieje starożytne Oryentu, Greków i Rzymian do upadku państwa zachodnio-rzymskiego.

Matematyka 3 godz. tyg. Naprzemian Arytmetyka i Geometrya.

a) **Arytmetyka**: Skrócone mnożenie i dzielenie, stosunki proporcye, reguła trzech pojedyncza, rachunek procentowy pojedynczy.

b) **Geometrya**: Przystawanie trójkątów, zastosowania tegoż. Prawa o trójkątach równoramiennych, bliższe własności koła i linii prostych w kole; czworoboki i wieloboki umiarkowane. Ćwiczenia i zadania jak w kl. I.

Historia naturalna 2 godz. tyg. W I półroczu: ptaki, gady, płazy i ryby. W II półr. Botanika.

Rysunki odręczne 4 godz. tyg. Zaczawszy od najprostszych symetrycznych form, krzywolinijskich rysowano ornamenta płaskie podług wzoru na tablicy przez nauczyciela wykonywanego i z wzorów And'la, Steindla i Jacobsthala z użyciem ołówka, kredki, tuszu i farb.

III. K l a s a.

Religia 2 godz. tyg. Historia biblijna nowego zakonu.

Język łaciński 6 godz. tyg. Składnia, zgody przyimki, składnia rzędu. Ćwiczenia w tłumaczeniu z języka polskiego na łaciński. Czytano z Neposa żywoty: Miltiadesa, Themistoklesa, Aristidesa, Cimona, Epaminondasa i Pelopidasa. Celniejszych ustępów uczono się na pamięć. Co miesiąc 1 pen-sum i 2 comp.

Język grecki 5 godz. tyg. Z głosowni najpotrzebniejsze reguły, deklinacya, stopniowanie przymiotników i przysłówków, konjugacya czterech pierwszych klas czasowników wstawkowych aż do czasowników na μι. Ćwiczenia z języka greckiego na polski i z polskiego na grecki. W I półroczu od listopada począwszy 2 ćwiczenia piśmienne szkolne i domowe naprzemian. W II półroczu co miesiąc 2 pensa.

Język polski. 3 godz. tyg. Powtórzenie materyału wziętego z kl. II. Nauka o zdaniu. Składnia zgody i rzędu. Nauka o słowie. Czytanie objaśnianie i opowiadanie. Ćwiczenia piśmienne co 14 dni domowe lub szkolne naprzemian.

Język niemiecki 4 godz. tyg. Powtórzenie deklinacyi i konjugacyi. Nauka o zdaniu pojedynczem. Składnia zgody i rzędu. Czytano, objaśniano i opowiadano ustępy niemieckie i polskie;

każdego miesiąca deklamacya. Rozmówki praktyczne na podstawie lektury szkolnej. Co 10 dni zadanie naprzemian domowe i szkolne.

Geografia 2 godz. tyg. Geografia polityczna północnej, środkowej i wschodniej Europy, Ameryki i Australii.

Historya 1 godz. tyg. Dzieje wieków średnich.

Matematyka 3 godz. tyg. Naprzemian Algebra i Geometrya.

- a) **Algebra.** Pojęcia liczb ogólnych. Cztery główne działania liczbami ogólnymi. Podnoszenie do kwadratu i do sześciennu dwumianów i wielomianów a na tej podstawie liczb szczególnych. Wyciąganie drugiego i trzeciego pierwiastka u liczb szczególnych.
- b) **Geometrya.** Równość powierzchni figur płaskich, przemiany figur geometrycznych, pomiar powierzchni figur prostokreślnych i koła. Proporcjonalność linii, podobieństwo trójkątów, prawa wynikające z podobieństwa trójkątów, podobieństwo wieloboków. Elipsa, hiperbola i parabola. Ćwiczenia i zadania jak w klasie II.

Nauki przyrodnicze. 2 godz. tyg. W I półroczu mineralogia na podstawie podręcznika Łomnickiego. Opisanie ważniejszych i najwięcej rozpowszechnionych minerałów i skał przy okazaniu takowych uczniom podczas objaśnienia i podczas egzaminatoryum.

W II półroczu **Fizyka** na podstawie podręcznika J. Soleńskiego. Ogólne i szczególne własności ciał. Nauka o cieple, źródła ciepła i najważniejsze rzeczy z ciepła promienistego. Z chemii wstępne pojęcia, opis najważniejszych pierwiastków i połączeń takowych, z uwzględnieniem procesu palenia na podstawie doświadczeń.

Rysunki odręczne. 4 godz. tyg. Główne zasady rysunku perspektywicznego. Rysowano z modeli drewnianych i gipsowych. Równocześnie i to naprzemian ćwiczone uczniów w rysunku z wzorów Martina, Jacobsthala i And'la przez nauczyciela na tablicy kredą wykreślonych, zapoznając ich z użyciem ołówka, piórka, pędzla, kredek kolorowych i farb. W końcu wykonywano łatwiejsze rysunki z pamięci.

IV. K l a s a.

Religia 2 godz. tyg. Nauka o obrzędach kościoła katolickiego.

Język łaciński 6 godz. tyg. Z gramatyki użycie czasów i trybów, *consecutio temporum*, zdania poboczne, *infinitivus*, *oratio obliqua*, *participium*, *gerundium*, *supinum*; najpotrzebniejsze rzeczy z prozody i metryki.

Ćwiczenia w tłumaczeniu z języka polskiego na łaciński. Czytano z *Caesara de bello Gallico* I, 1—29, VII—lektura prywatna. Od połowy drugiego półrocza czytano *Ovidiusa Metamorph.* I. Deklamacya z *Caesara Ovidiusa*. Co miesiąc dwa zadania szkolne i jedno domowe.

Język grecki 4 godz. tyg. Uzupełnienie konjugacyi pierwszej, konjugacya druga i czasowniki nieprawidłowe; okolicznościowo składnia rzędu i czasownika.

Tłumaczenie przykładów z języka greckiego na polski i z polskiego na grecki.

Wygłaszanie z pamięci zdań przerobionych.

Co miesiąc dwa zadania na przemian szkolne i domowe.

Język polski 3 godz. tyg. Z gramatyki: powtórzenie składni rzędu i nauki o słowie, nauka o zdaniu złożonem, okresy, o szyku i o wierszowaniu. Czytanie, objaśnianie, opowiadanie, deklamacya wierszem i prozą.

Ćwiczenia piśmienne co 2 tygodnie domowe i szkolne.

Język niemiecki, 4 godz. tyg. Z wypisów *Hamerskiego* (wyd. III.) przerobiono przeszło 40 ustępów prozaicznych i 10 poetyckich w ten sposób, że je czytano, trudniejsze tłumaczono, objaśniano rzeczowo i gramatycznie a po przerobieniu treści przez stosowne pytania treść ustępów grupowano i następnie opowiadano, używając wyuczonych zwrotów. Memorowano 3 ustępy poet. i 5 proz.

Z gramatyki *Schobera-Rebena* przerobiono systematycznie, a zwięźle naukę o zdaniu pojedynczem nagiem i rozwinietem, o zdaniu ściągniętem i złożonem, tudzież o użyciu poszczególnych części mowy. W związku z tem przetłumaczono z wypisów 10 ustępów polskich.

Co miesiąc dwa zadania, na przemian szkolne lub domowe; temat brany przeważnie z lektury niemieckiej, czasem tłumaczenia z polskiego lub łacińskiego.

Historya W I półroczu. *Historya nowożytna.*

W II półroczu. *Statystyka monarchii austriacko-węgierskiej.*

Matematyka 3 godz. tyg. *Naprzemian Algebra i Geometrya.*

a) **Algebra.** Nauka o zrównaniach stopnia pierwszego o jednej i więcej niewiadomych, tak ustawionych jak nieustawionych. Reguła trzech złożona, rachunek procentowy, dyskontu, terminu, spółki i mieszaniny.

b) **Geometrya.** Pojęcia stereometryczne. Rodzaje brył, powierzchnie i objętości graniastosłupów, walców, ostrosłupów stożków całych i ściętych, kul. Wielościany.

Fizyka. 3 godz. tyg. Na podstawie podręcznika Soleskiego nauka fizyki dla niższych klas gimnazjum i szkół realnych wzięto w I. półroczu naukę o ruchu i równowadze ciał w ogólności naukę o równowadze i ruchu cieczy, tudzież o równowadze i ruchu gazów; w II. półroczu zaś o magnetyzmie, elektryczności, o głosie i o świetle — wszystko na podstawie doświadczeń.

Rysunki odręczne 4 godz. tyg. Ornamenta płaskie krzywolinijne w stylu greckim, rzymskim i maurytańskim, wedle wzoru przez nauczyciela na tablicy wykreślonego nakładali uczniowie kolorami, przyczem objaśniano rozwój ornamentyki jej rodzaje i charakterystykę pojedynczych stylów na stosownie obranych wzorach. Ornamenta cieniowano z wzorów Jacobstala, Martina i Carota z uwzględnieniem figur ludzkich i zwierzęcych, wchodzących w skład ornamentyki. Rysunek z modeli gipsowych i dalszy ciąg rysunku perspektywicznego w zastosowaniu do przedstawienia odpowiednich przedmiotów technicznych.

V. K l a s a.

Religia 2 godz. tyg. *Ogólna nauka wiary katolickiej.*

Język łaciński 6 godz. tyg. Z gramatyki: Powtórzenie i uzupełnienie składni zgody i rzędu. Tłumaczenie odpowiednich ustępów z zadań Jerzykowskiego części II. Czytano Liviusa XXI. XXII. 1—10, Owidiusa *Metamorph.* I. 262—415, V., 385—437, VI. 462—571, VI. 146—312, *Fast.* III 809—834. *Trist.* I. 7, IV. 10. *Epist ex Pon.* III. 7
Deklamacya Liviusa i Owidiusa.

Zadania piśmienne dwa co miesiąc na przemian domowe i szkolne.

Język grecki 5 godz. tyg. Z gramatyki uzupełnienie morfologii, syntaxis casuum. Tłumaczenie z języka polskiego na grecki. Czytano Xenoph. Anab. I. 1—2; I. 8—9; III. 1; IV. 7; V. 3. Homeri II. A.

Deklamacya z Xenophonta i Homera. Co miesiąc jedno zadanie domowe lub szkolne.

Język polski 3 godz. tyg. Stylistyka. Nauka o poezyi w szczególności opisowej. Rozbiór „Pana Tadeusza“. Przegląd form języka staropolskiego i dawniejszych jego pomników.

Język niemiecki 4 godz. tyg. Czytanie wypisów Jandaurka-Hammerskiego. Ćwiczenia w opowiadaniu i uczenie się na pamięć cenniejszych ustępów. 8 zadań na jedno półrocze.

Historya i geografia 3 godz. tyg. Historya starożytna aż do podbicia całych Włoch przez Rzym. Z geografii powtórzenie odpowiednich części.

Matematyka 4 godz. tyg. Algebra 2 godz. Geometrya 2 godz.

a) **Algebra.** Pojęcia liczb szczególnych i ogólnych, rozszerzenie pojęcia liczb przez wprowadzenie ilości dodatnich i ujemnych, układy liczb w szczególności dziesiętkowe, cztery główne działania liczbami ogólnemi całkowitemi, podzielność liczb, ułamki zwyczajne, dziesiętne cztery główne działania uławkami, mnożenie i dzielenie wielomianów, stosunki proporcye pojedyncze i złożone i zastosowania proporcyi w rachunkach procentowych i kupieckich. Nauka o równaniach w ogólności, a o równaniach I. stopnia w szczególności i to o jednej, i więcej niewiadomych ustawionych i nieustawionych.

b) **Geometrya.** Pojęcia geometryczne, linie, kąty, trójkąty czworo- i wieloboki, proporcjonalność linii, podobieństwo figur płaskich, obwody i powierzchnie figur prostokreślnych, linia kołowa, proste i kąty w kole, położenie kół, wieloboki wpisane i opisane na kole, pomiar koła i jego części tudzież zastosowania.

Co miesiąc zadanie szkolne a co lekeya ćwiczenie domowe.

Historya naturalna 2 godz. tyg.

- a) w I. półr. **Mineralogia** na podstawie podręcznika Łomnickiego
- b) w II. półr. **Botanika** na podstawie podręcznika Rostafińskiego.

VI. K l a s a.

Religia 2 godz. tyg. Szczegółowa nauka wiary katolickiej.

Język łaciński 6 godz. tyg. Powtórzenie i uzupełnienie składni słowa. Ćwiczenia stylistyczne na odpowiednich ustępach części II. zadań Jerzykowskiego. Czytano Sall. Jug. Verg. Ecl. I; Georg. II. 458—540; Aen I. — Cic. Cat. I. — Caes. bell. civ. III. 89—112. Deklamacya z Sall. Verg. i Cio. Co miesiąc dwa zadania piśmienne, na przemian szkolne domowe.

Język grecki 5 godz. tyg. Składnia słowa prócz infinit. i participium; negacye. Tłumaczenie odpowiednich ustępów z ćwiczeń Schenkla. Czytano Hom. II. VI, XVI, XVIII. 1--467. XXII, XXIII. 1—225; Xen. Mem. I. 1, II. 1, 21—34; Herod. VIII. Deklamacya z Hom. i Herod. Co miesiąc jedno zadanie piśmienne, naprzemian szkolne i domowe.

Język polski 3 godz. tyg. Dzieje literatury polskiej w XVI i XVII wieku. Rozbiór ustępów z pism poetów i prozaików owych wieków na podstawie „Przykładów i wzorów K. Mecherzyńskiego. Zadania jak w kl. V.

Język niemiecki 4 godz. tyg. Czytanie wypisów Jandaurka. Ćwiczenia w opowiadaniu i uczeniu się na pamięć cenniejszych ustępów. 7 zadań na jedno półrocze, 3 szkolne 4 domowe.

Historya i geografia 3 godz. tyg. Dzieje rzymskie od pobicia całej Italii i przez Rzym średniowieczne. Z geografii powtórzenie odpowiednich części.

Matematyka 3 godz. tyg. Algebra i Geometrya naprzemian.

- a) **Algebra** w I półroczu. Pojęcia potęg i pierwiastków, działania ilościami potęgowymi i pierwiastkowanemi, podnoszenie wielomianów do kwadratu i sześciannu, pierwiastkowanie, pojęcia i działania liczbami niewymiernymi i urojonemi; w II półroczu: Nauka o logarytmach, zastosowanie tychże do trygonometrii, nauka o zrównaniach II stopnia o jednej niewiadomej, związki między współczynnikiemi i ilościami

stałemi a pierwiastkami, ustawianie zrównań mających dane pierwiastki.

- b) **Geometrya** w I półroczu: Stereometrya na podstawie podręcznika: Geometrya dla klas wyższych Mocnika — Dra Stanneckiego wyd. III; w II półroczu: funkcyje goniometryczne, rozwiązywanie trójkątów prostokątnych, twierdzenie Carnota, rozwiązywanie trójkątów ogólnie na podstawie danych ilości zastosowanie trygonometrii do planimetrii i stereometrii.

Historya naturalna 2 godz. tyg. podług podręcznika: Zoologia Nowickiego w I półroczu wzięto anatomię człowieka, w II półroczu systematykę od protozoów do vertebratów włącznie.

Nauka przedmiotów obowiązkowych w jednej klasie szkoły realnej odbywała się według dotychczas obowiązującego planu lekcyjnego dla szkół realnych, wprowadzonego rozp. Wys. c. k. Rady Szkolnej Krajowej z dnia 22. sierpnia 1872 L. 5917.

Plan ten w myśl reskryptu Wys. c. k. Ministerjum Wyznań i Oświecenia z dnia 19. marca 1881 L. 11874 pozostanie w mocy aż do dalszego rozporządzenia.

B) Przedmioty dla nauki nadobowiązkowej.

Religia ob. gr. kat. według planu dla nauki religii obrz. rzym. kat.

Religia mojżeszowa. W klasie I. Dzieje biblijne od stworzenia świata do objawienia na górze Synaj. Język hebrejski i tłumaczenie modlitw hebrejskich na język polski. W klasie II. Dzieje biblijne od objawienia na górze Synaj do zaprowadzenia rządów monarchicznych. Przykłady do tłumaczenia z hebrejskiego: księga Jozuego. W klasie III. Dzieje biblijne od panowania Saula do wystąpienia proroka Elisy. Z hebrejskiego: księga sędziów. W klasie IV. Od wystąpienia Elisy do odbudowania świątyni Nehemiasza. Z hebrejskiego: księga Samuela. W klasie V. Pobblijna historia narodu żydowskiego od powrotu z niewoli babilońskiej do zburzenia drugiej świątyni. Z hebrejskiego księga królów. W klasie VI. Historia izraelitów w wiekach średnich. Psalmy Dawida w oryginale hebrejskim.

W klasie VII. Historia izraelitów w nowszych czasach. Systematyczna nauka wiary i obyczajów.

Język ruski. Języka ruskiego uczono w dwóch oddziałach po jednej godzinie tygodniowo.

W I. oddziale uczono poprawnego czytania i zasad pisowni ruskiej, odmiany rzeczownika przymiotnika i zamianki, o zdaniu pojedynczem, tak prostem jak rozwiniętem i zdaniu złożonem w głównych zarysach; ze zdań pobocznych wzięto tylko najpospolitsze. Z wypisów J. Romańczuka czytano i opowiadano kilkanaście ustępów prozaicznych i kilka poetycznych. Co trzeci tydzień jeden dyktat.

Historia kraju rodzinnego. w 5 oddziałach po jednej godzinie tygodniowo. Na naukę uczęszczali wszyscy uczniowie IIIa, IIIb, IV, VI, i VII klasy.

Przedmiot rozdzielono w następujący sposób: w kl. IIIa, IIIb, i VI Słowianie aż do chwili utworzenia się państwa Polski i Rusi. Polska i Ruś aż do roku 1492; w klasach IV i VII Polska i Ruś od roku 1492 aż do najnowszych czasów.

Geometria wykreslna w klasie V 2 godz. tyg. Orzutach w ogólności. Rzuty prostokątne na jedną płaszczyznę. Rzuty prostokątne punktów i prostych na dwie płaszczyzny. Ślady linii, ich kąty nachylenia do płaszczyzn rzutu i rzeczywiste długości odcinków. Rzuty prostych przecinających się równoległych jakoteż rzuty figur płaskich. Oznaczenie cieniów punktu linii i figur na płaszczyznach rzutu. Rzuty ostrosłupów i graniastosłupów tak prostych jakoteż ukośnych spoczywających dnem na jednej z płaszczyzn rzutu; siatki tych brył ich cienie własne i rzucone, ślady płaszczyzn. Położenie płaszczyzn, płaszczyzny równoległe i przecinające się, obieranie punktu, prostej lub figury na płaszczyźnie, przesuwanie płaszczyzn przez prostą, przez punkt, następnie przez dwie proste przecinające się lub równoległe, przez punkt i prostą, wreszcie przez 3 punkta nie należące na prostej.

W klasie VIa i VIb. Oznaczenie krawędzi płaszczyzn, śladu prostych na dowolnych płaszczyznach, odstęp pro-

stych i p'aszczyzn równoległych, odległość punkta od prostej i płaszczyzny. Obroty punktów, prostych i figur: kąty nachylenia dwóch prostych płaszczyzn, i jakoteż prostej do płaszczyzny. Przekroje brył graniastych płaszczyznami i punktu przebiecia się tychże z prostą. Przenikanie się brył.

Gimnastyka w I. półr. w 6 oddziałach po jednej godzinie tygod.

Kaligrafia. Nauka kaligrafii odbywała się w 2 oddziałach po 1 godzinie tygodniowo. Pisano pismem polskiem i niemieckiem podług wzorów wypisanych przez nauczyciela na tablicy.

Śpiew w dwóch oddziałach po 2 godziny tygodniowo.

Wykaz książek szkolnych na rok 1890/91.

A) Dla przedmiotów obowiązkowych.

Religia. W I kl. Katechizm Deharbe'a w tłum. Likowskiego; w II kl: Dzieje biblijne starego zakonu ks. Dąbrowskiego; w III kl. Dzieje biblijne nowego zakonu ks. Dąbrowskiego; w IV kl. Liturgika ks. Jachimowskiego; w V kl. Nauka wiary ogólna Martina-Jachimowskiego (wyd. nowe); w VI kl: Nauka wiary szczegółowa Martina Jachimowskiego (wyd. nowe); w VII kl: Etyka Martina Soleckiego (wyd. nowe).

Język łaciński. Gramatyka w I i II kl: zwięzła Dra. Z Samólewicza wyd. II, w III, IV, V, VI, i VII kl: Dra. Z Samólewicza. Ćwiczenia w I kl: Przykłady Dra. Samólewicza część I. wyd. V oprac. przez Sołtysika; w II kl: Dra. Samólewicza część II, w III kl: Próchnickiego na III kl: w IV kl: Próchnickiego na IV kl.; w V i VI kl: Jerzykowskiego część II.; w VII kl: Próchnickiego na VII klasę. Z autorów: w III kl: Cornelius Nepos wyd. Kłaka; w IV kl. Caesaris commentarii de bello Gallico edid. Prammer-Bednarski, Ovidius edid. Grysar- Ziwsa- Skupniewicz; w V kl: Livius edid. Zingerle, Ovidius Sedlmayera, w VI kl: Salustii Catilina, Jurgutha edid. Linker- Klimsch- Sołtysik, Caesar de bello civili edid. Hoffmann, Vergilius edid. Hoffmann, Cicero Orat. Catilin. edid. Kornitzer- Sołtysik; w VIII kl: Vergilius edid. Hoffmann, Cicero Orat. Catilin. edid. Kornitzer- Sołtysik, Cicero de imperio Cnei Pompei edid.

Kornitzer-Sołtysik, Cicero Laelius edid. Kornitzer- Sołtysik. Słowniki: w IV, V, VI i VII kl: łacińsko-polski Węlewskiego, lub Koncewicza, polsko-łaciński Bielikowicza.

Język grecki. Gramatyka: w III kl: Hartla- Œwiklińskiego, w IV, V, VI, i VII kl: Curtiusa- Samólewicza. Ćwiczenia: w III kl: Schenkla- Lewickiego, w IV, V, VI i VII kl. Schenkla-Samólewicza. Z autorów: w V i VI klasie Chrestomatya Xenofonta wyd. Fiderera, Homera Iliada wyd. Scheindlera- Sołtysika, nadto w VI kl.: Herodot wyd. Wilhelma; w VII kl. Wybór mów Demosthenesa wydanie Wotke- Schmidt. Homera Odysseae epitome wyd. Pauly-Wotke. Słownik: w VI. VII kl. grecko-polski Węlewskiego.

Język polski. Gramatyka w I, II, III, i IV kl. Małeckiego (szkolna). Wypisy w I kl. tom I, w II kl. tom II, w III kl. tom III (wyd. nowe), w IV kl. tom IV (wyd. nowe) dla klas niższych; w V kl. Próchnickiego, w VI i VII klasie nowe wypisy dla tych klas.

Język niemiecki. w I kl. Ćwiczenia na I klasę Dra Germana-Petelenza wyd. II; w II klasie. Ćwiczenia na II klasę Dra Germana- Petelenza w III klasie. Gramatyka Dra Petelenza Ćwiczenia Dra Germana- Petelenza; w IV kl. Gramatyka Schobera-Rebena przerob. przez Dra Germana, Ćwiczenia Hamerskiego wyd. III. w V i VI kl. Lampel Deutsches Lesebuch f. d. oberen Classen oest. Gymnasien I. Theil; w VII klasie. Lampel Deutsches Lesebuch f. d. oberen Classen oesterr. Gymnasien II. Theil III. Auflage:

Geografia. w I. kl. Benoni-Tatomir wyd. IV. w II, III, V, VI i VII kl. Baranowskiego-Dziedzickiego, w IV kl. Majerskiego geografia i statystyka.

Historya. w II. kl. tom I. wyd. II, w III. kl. tom II, w IV. kl. tom III. Weltera - Sawczyńskiego; w V. kl. tom I. wyd. II, w VI kl. tom I. wyd. II, w VII kl. tom III. Gindelego- Markiewicza.

Matematyka. Arytmetyka Zajączkowskiego w I i II kl. część I. w III i IV kl. część II. Geometrya Mocnika-Maryniaka w I i II kl. część I, w III i IV kl. część II. w V, VI i VII kl. Algebra Mocnika Bódyńskiego, Geometrya Mocnika - Staneckiego

wyd. III. Logarytmy Köhlera w VI i VII kl.

Fizyka. Soleskiego dla klas niższych w III i IV kl. dla klas wyższych w VII kl., nadto w VII kl. zarys chemii Dra Freunda.

Historya naturalna. W I kl. Zoologia dla klas niższych Nowickiego wyd. VI, w II kl. Botanika Rostafińskiego, w III kl. Mineralogia Łomnickiego, w V kl. Mineralogia Łomnickiego i Botanika Rostafińskiego w VI. kl. Zoologia Petelenza.

Propedentyka. w VII. kl. Logika Lindnera wyd. V.

B. Dla przedmiotów nadobowiazkowych.

Religia gr. kat. w kl. I. Katechizm Chryst. katolickiej wiry ks. Torońskiego; w klasie II. Stary testament Tyca w tłumaczeniu ruskim, w kl. III. Nowy testament Tyca w tłumacz. ruskim, w kl. IV. Liturgika cerkwy chryst. katol. Toroński 1887, w kl. V. Uczeńyk katol. religii Wapplera-Petesza 1876 część II., w kl. VII. Uczeńyk katol. religii Wapplera-Piurka.

Religia mojżeszowa. W kl. I., II., III. i IV. Dzieje biblijne Dra Dankiewicza. Różne wydania biblij w oryginale (do nauki języka hebrejskiego) w kl. V., VI. i VII. Historya narodu żydowskiego aż do najnowszych czasów Dra Kayserlinga. Nauka religii izraelskiej (skrótowa Dra Philipsona. Psalmi Dawida w pierwotworze hebrejskim.

Historya kraju rodzinnego: Prof. Dra Lewickiego. Rys historyi Polskiej i krajów ruskich z nią połączonych, wyd. I. lub II.

III.

TEMATA

DO PRAC PIŚMIENNYCH.

a) w języku polskim,

W klasie V.

1. Najjaśniejszy Pan w gimnazjum jarosławskim. 2. Pożytek papieru. 3. Jak należy czytać książki, aby z nich prawdziwą odnieść korzyść? 4. Dwór w Soplicowie. 5. „Nie odrazu Kraków zbudowany“. 6. Woda w gospodarstwie przyrody nieorganicznej. 7. Słowność 8. Osnowa Grażyny. 9. Pycha — duma —

zarozumiałość — próżność. 10. Uroczysty popis w szkole nieświejskiej. Ze „szkolnych czasów Jana Dębora”. 11. Czy „Wiesław” Brodzińskiego jest sielanką? 12. Próżniak. Obrazek z życia studentów. 13. Wartość wzroku.

W klasie VIa i b.

1. Znaczenie wynalazku sztuki drukarskiej w dziejach oświaty. 2. „Umiej być przyjacielem, znajdziesz przyjaciela”. Krasicki. 3. Jakiej porze życia ludzkiego odpowiada jesień? 4. Jakie obowiązki wkłada Jan Kochanowski na uczącą się młodzież w znanym wierszu:

Służmy poczeiwej sławie, a jako kto może

Niech ku pożytku dobra wspólnego pomoże.“

5. Przyczyny upadku państwa zachodnio-rzymskiego. 6. Przyjemność życia wiejskiego na tle „Pieśni Świętojańskiej o Sobótcu” Jana Kochanowskiego. 7. Jak pociesza matka Kochanowskiego po stracie Urszulki? 8. Dlaczego uczymy się obcych języków? 9. Wina i kara w dramacie Jana Kochanowskiego p. tyt. „Odprowa postów greckich”. 10. Klonowicz i Szymonowicz — Charakterystyka porównawcza. 11. Tok myśli kazania ks. Piotra Skargi: „O miłości ku Ojczyźnie”. 12. Porównanie Bolesława Chrobrego z Kazimierzem Wielkim. 13. Sprawa Halszki z Ostroga. Podług Górnickiego.

W klasie VII.

1. Wpływ Francji na Polskę w XVIII wieku. 2. „Miłe złego początki, lecz koniec żałosny. Ig. Krasicki. 3. Znaczenie teatru w literaturze i w życiu. 4. Cechy prawdziwego wykształcenia. 5. Jaki zachodzi związek między balladą „Alpuhara” a osnową „Konrada Wallenroda”? 6. Znaczenie kolei żelaznych w życiu dzisiejszych społeczeństw. 7. Cześnik — Rejent. Charakterystyka porównawcza na podstawie „Zemsty” Al. hr. Fredry. 8. Wpływ kolejaństwa i przyjaźni w życiu A. Mickiewicza. 9. Znaczenie czasopism w literaturze. 10. Przemowa do kolegów przy opuszczeniu zakładu.

b) w języku niemieckim.

W klasie V.

1. „Der Schenk von Limburg” (Inhaltsangabe.) Hannibals Jugend u. Charakter (Uebersetzung aus Livius B. XXI. dom.) 3. Warum

weigert sich Amasis seinen Freund Polykrates glücklich zu nennen? 4. Die Sage von Arion. 5. Wodurch bereitete sich Alcibiades seinen Sturz? (nach der Schullectüre.) 6. Gedankengang der Ballade „der Taucher“. 7. Der Graf von Habsburg (Inhaltsangabe) 8. Die Bedeutung der Metalle. (nach der Schullectüre.) 9. Die Erfindung der Buchdruckerkunst und ihre Bedeutung. 10. Der getreue Eckart (Gedankengang) 11. Die Beschäftigungen und Uebungen eines spartanischen Jünglings (nach der Schullectüre.) 12. Die edle That der Johanna Sebus. 13. Der „Cid“ besiegt den Grafen Gormaz und rächt seinen Vater. (nach Herders „Cid“.) 14. Karl Linné und seine Verdienste in den Naturwissenschaften. 15. „Cids“ Leben und Tod.

W klasie VIIb.

1. Was für eine Rolle spielt Hagen im ersten Theile des Nibelungenliedes? 2. Worin besteht die wahre Freundschaft? (nach dem Gedichte Schillers „die Bürgschaft“. 3. Wie lässt sich der Widerspruch in Kriemhildens Charakter im I u. II Theile des Nibelungenliedes erklären? 4. Die Gralsage. (Nach der Schullectüre.) 5. „Die Kreuzschau“ (Inhalt und Grundgedanke). 6. Hiempsals Ermordung durch Jugurtha (nach Sallust). 7. Des Sängers Fluch (Inhaltsangabe und Grundgedanke.) 8. Q. Metellus trifft Vorbereitungen zum Feldzuge gegen Jugurtha (nach Sallust. 9. Der Reiter am Bodensee. (Inhaltsangabe). 10. Die Bedeutung des Wassers im Haushalte der Natur. 11. Das Glücklein des Glückes. (Inhalt u. Grundgedanke) 12. Themistokles zwingt die Griechen die Seeschlacht bei Salamis zu liefern. (nach Herodot.) 13. Die Erfindung des Glases und ihre Bedeutung in der Entwicklung der Cultur. 14. Wie wird eine Glocke gegossen? 15. Die Macht des Feuers (nach Schillers „das Lied von der Glocke“.)

W klasie VIa.

1. Das Ritterthum in seiner historischen Entwicklung. 2. Möros im Kampfe mit der Natur. (Nach der Romanze Schillers die Bürgschaft“.) 3. Ursache und Verlauf des 1. punischen Krieges. 4. Des Sängers Fluch. (Inhaltsangabe.) 5. Kurzer Verlauf des Jugurthinischen Krieges. (Nach dem historischen Un-

terrichte.) 6. Reden ist Silber, Schweigen ist Gold. 7. Die Bedeutung von Cäsars gallischen Kriegen. 8. Karthagos Untergang. (Nach dem historischen Unterrichte). 9. Gedankengang der Ballade Goethes „Der Todtentanz“. 10. Bedeutung des Glases. 11. Karl des Grossen Verdienste um sein Reich. 12. Der 70 Geburtstag von Voss (Gedankengang und Gliederung.) 13. Folgen der Kreuzzüge. 14. Königin Hedwig von Polen. (Eine historische Skizze.) 15. Gedankengang des gelesenen Gedichtes Schillers „Das Lied von der Glocke“.

W klasie VII.

1. Eine Übertragung aus dem Polnischen. 2. Die Ermordung des Ibykus. (Nach der Romanze Schillers: „Die Kraniche des Ibykus“). 3. Rudolf von Habsburg als deutscher König. 4. Hüon auf Libanon. (Nach der Schullectüre des „Oberon“ von Wieland. 5. Eine Übersetzung aus dem Polnischen. 6. Inhaltsangabe des 1. Gesanges von Goethes „Hermann und Dorothea“. 7. Lykurgs Gesetzgebung (Nach dem geschichtlichen Unterrichte.) 8. Eine Übertragung aus dem Polnischen. 9. Der Wirt zum goldenen Löwen. (Eine Charakterzeichnung nach Goethes „Hermann und Dorothea.“) 10. Eine Übertragung aus dem Polnischen. 11. Inhaltsangabe des 1. Aufzuges von Lessings „Minna von Barnhelm“. 12. Bedeutung des Nils für Ägypten.

IV.

TEMATA

DO PISMIENNEGO EGZAMINU DOJRZAŁOŚCI

Z języka polskiego:

Charakterystyka Jacka Soplicy.

Z języka niemieckiego:

1. Polsko-niemieckie. Przełożyć na język niemiecki ustęp z wypisów polskich na III kl. pod tyt. „Przyczyny wojen krzyżowych i przygotowanie do nich“ str. 117. do słów: Pod panowaniem Herakliusza wojska perskie króla Kozzoesa II wkroczyły do Palestyny (na str. 118.) 2. Niemiecko-polskie, Erklärung

des Kaisers Franz II. bei der Niederlegung der deutschen Kaiserkrone. (Egger Lehr- und Lesebuch III str. 279.)

Z matematyki.

$$1.) \frac{1}{5 - \log x} + \frac{2}{1 + \log x} = 1$$

2.) Ile potrzeba dopłacać z końcem każdego roku do kapitału 4000 zhr., ażeby takowy potroił się na procencie składanym po 6% w 8 latach?

3.) Wysokość gwiazdy $h = 54^{\circ}12'8''$, azymut $w = 37^{\circ}11'7''$, podniesienie bieguna nad poziom w miejscu obserwacji $\varphi = 42^{\circ}8'19''$; obliczyć kąt godzinowy s i zboczenie δ .

4. Znaleść równanie dla miejsca geometrycznego wierzchołków wszystkich takich trójkątów, których podstawa $= a$, a dwa inne $r_1 : r_2 = m : n$.

Z geometrii wykreślnej.

1. Dany punkt a i dwie płaszczyzny przecinające się E i F . Na płaszczyźnie E wykreślić prostą L , od punktu a w odstęp d a do płaszczyzny F równoległe położoną.

2. Przez prostą L w przestrzeni przesunąć płaszczyznę E od punktu danego a w odstęp r leżącą.

3. Przez punkt A na prostej $l_1 (T, z_1)$ wykreślić płaszczyznę $E, (t, z)$ równoległą do prostej $l (T, z_1)$ i w odstęp m od tej prostej położoną.

V.

ZBIORY NAUKOWE.

I. Biblioteka.

Zawiadowca prof. Romuald Bobin.

a) **Biblioteka dla nauczycieli** pomnożyła się w bieżącym roku o 51 dzieł w 85 tomach.

Kupiono między innymi: Smolka St. Mieszko stary i wiek jego. Kantecki K. Stanisław Poniatowski 2 t. Chmielowski P. Studya i szkice z dziejów literatury polskiej 2 t. Terlikowski. Życie Greków i Rzymian. Hinterwaldner Wegweiser f. Naturalien-Sammler. Plü s s. Vergil und die epische

Kunst. Kammer. Ein aesthetischer Kommentar zu Homers Ilias. Ribbek O. Geschichte der römischen Dichtung. Grube A. Charakterbilder aus der Geschichte. Sues E. Das Antlitz der Erde 2 tomy. Oprócz tego wydania klasyków łacińskich i greckich: Cicerona, Cezara, Wergilego, Homera i Herodota, wreszcie dalszy ciąg wydawnictwa: Oesterreichisch.-ungar. Monarchie in Wort und Bild.

Czasopisma. 1. Biblioteka warszawska. 2. Kwartalnik historyczny. 3. Pamiętnik Towarzystwa im. Mickiewicza. 4. Przewodnik bibliograficzny. 5. Przegląd polski. 6. Verordnungsblatt d. Ministerium f. Cultus u. Unterricht. 7. Deutsche Rundschau für Geographie. 8. Wochenschrift für class. Philologie. 9. Zeitschrift f.d. österr. Gymnasien. 10. Zeitschrift f. d. Realschulwesen. 11. Zeitschrift für d. Zeichnenunterricht. 12. Botanische Zeitschrift.

Programów i sprawozdań nadesłano w bieżącym roku 150; liczba spisanych na odsyłaczach rozpraw programowych wynosi z końcem roku 2072.

b. **Czytelnia dla młodzieży** pomnożyła się w bieżącym roku zaledwie o parę dzieł, jako to: Kubala. Szkice historyczne 2 t. Bełza Kronika potoczna z życia A. Mickiewicza. Bykowski P. Sądy podkomorskie. Wilczyński Alb. Woły robocze.

Książki wypożyczano uczniom do domu od połowę września do połowy czerwca 2 razy w tygodniu: w Sobotę po nauce szkolnej dla klas I—III; — w Niedzielę po nabożeństwie uczniom klas IV—VII.

W ciągu roku wydano 2624 książek.

c. **Biblioteka dla ubogich uczniów** liczyła przeszło 400 książek szkolnych, między tymi jednak wiele częściowo lub całkowicie zniszczonych lub też obecnie nie używanych w zakładzie. Zbiór ten pomnożył się w bieżącym roku o 27 książek.

d. **Biblioteka niemiecka dla młodzieży.**

Zawiadowca naucz. Jan Nowak.

W bieżącym roku szkolnym zakupiono; Minna von Barnhelm, Emilia Galotti, Miss Sara Sampson, Rom v. Dr. Wäagner, Hellas von Dr Wäagner, Jugendbibliothek von Gust. Nieritz 12 tomików, Österreichische Volks-und Jugendschriften von Proschko,

Die österreichisch ungar. Monarchie in Wort u Bild (ciąg dalszy).

W ciągu roku wypożyczono 180 dziełek.

2. Zbiór geograficzny.

Zawiadowca nauczyciel Ignacy Rychlik.

W ciągu roku szkolnego nic nie przybyło.

Z końcem roku szkolnego 1890 jest zatem:

1) Globów	.	.	.	.	.	7
2) Atlasów	.	.	.	.	.	17
3) Map	.	.	.	.	.	96
4) Obrazów	.	.	.	.	.	91

3. Gabinet fizykalny.

Zawiadowca: profesor Władysław Zbierzechowski.

W bieżącym roku szkolnym nabyto 22 przedmioty wartości 123 zł. 50 kr. a mianowicie: 1) Model hydr. barana, 2) Studnia przerywana, 3) Aneroid, 4) Model kurka Babineta, 5) Aerodynamiczny Paradoxon, 6) Dzwon Haldata, 7) Przyrząd do okazania kołowych linii węzłowych, 8) Maximum i Minimum-termometer, 9) Aparat do okazania aberacyi barw, 10) Optometer. 11) Praxinoskop, 12) Aparat Nöremberga, 13) Luneta ziem-ska 14) Elektroskop Macha, 15) Figury Lichtenberga, 16) Cewki Lemingera, 17) Elektromagnes, 18) Motorek Ampere'a 19) Radiometer Puluja, 20) Przyrząd Ingenhousa, 21) Kryophor, 22) Fotometer Bunsena.

4. Gabinet historii naturalnej.

Zawiadowca: nauczyciel Szymon Trusz.

Stan gabinetu z końcem roku szkolnego 1890 przedstawia się w następujący sposób:

I. Botanika.

1. Modeli kwiatów z masy papierowej szt. 7 — 2. Modeli grzybów z masy papierowej szt. 48, — 3. Preparatów anatom. i morfologicznych do mikroskopu sztuk 30, — 4. Zbiór przekrojów z 28 gatunków drzew. 5. Zielnik roślin przeważnie z okolic Wiednia w 5 fascykułach o 420 gatunkach. 6. Tablice ścienne Zippel und Bollmann Ausländische Culturpflanzen sztuk 22.

7. Tablice: Lorinser, Schwämme sztuk 12 na 3 kartonach. 8. Tablice: Schubert Naturgeschichte des Pflanzenreiches sztuk 53 na 10 kawałkach płótna naklejone. 9. Webera Die Alpenpflanzen w 4 tomikach. 10. Lupa botaniczna. 11. Brzytew.

II. Zoologia.

1. Ptaków wypchanych (w stanie dosyć opłakany) sztuk 57. 2. Zwierząt ssących sztuk 9. 3. Ryb wypchanych (Acipenser sturio L.) sztuk 1. 4. Gadów wypchanych (Constrictor Boa,) sztuka 1. 5. Szkieletów całych (homo, Constrictor boa, Bufo cinereus, Lacerta viridis i ryba zniszczona) sztuk 5. 6. Czaszek (człowieka, barana, lisa, (2) niedoperza, kota, zająca, kreta, kozatki Myoxus, bociana, kukulki i ptaka Numenius?) sztuk 12. 7. Modeli do anatomii człowieka z masy papierowej i gipsu do rozbierania (przewód trawienia, ucho, oko, mózg, i płuca) sztuk 5. 8. Skorup, małż i ślimaków gatunków 63. 9. Skorup żółwi (Testudo gigas, T. tabulata, Emys,) szt. 3. 10. Koralewin szt. 10. 11. Wykopalin (róg jelenia, 2 zęby i żebro mamuta) sztuk 4. 12. Zbiór jaj ptasich około 80 sztuk. 13. Zbiór gniazd sztuk 19. 14. Tritsch Die Vögel Europas 61 tablic. 15. Leutemann und Lehman Zoologischer Atlas tablic ściennych 61. 16. Schubert Naturgeschichte der Säugethiere, Vögel und Amphibien 156 tablic naklejonych na 25 sztukach płótna. 17. Friedler Anatomische Wandtafeln z tekstem 4 tablice. 18. Preparatów spirytusowych w słojach 88 sztuk. 19. Hayek Grosser Handatlas der Naturgeschichte. 20. Bąkowski i Łomnicki Atlas Zoologiczny. 21. Calver's Käferbuch. 22. Skalpel anatomiczny. 23. Zbiór owadów (z których motyle po większej części poniszczono.)

III. Mineralogia.

1. Modeli do krystalografii z drzewa gruszkowego 249 szt.
2. Mineratów 183 w 537 okazach.
3. Skał pojedynczych i złożonych 203.
4. Imitacyi drogich kamieni w szkatułce 40 sztuk.

5. Gabinet chemiczny

Zawiadowca: profesor Bogdan Hoff.

Gabinet posiadał w roku szkolnym 1890 143 przyrządów i narzędzi zapisanych do inwentarza, przeszło 280 przetworów

chemicznych, około 200 sztuk naczyń chemicznych, kuchnię i destylarnię chemiczną. W ciągu roku nie nie przybyło.

6. Gabinet geometrii wykresłej.

Zawiadowca: profesor Edmund Grzębski.

W bieżącym roku nie nie zakupiono.

7. Gabinet rysunków odręcznych.

Zawiadowca: profesor Józef Dziewoński.

Zakupiono 29 modeli gipsowych do początkowej nauki rysunków odręcznych.

8. Przyrządy gimnastyczne.

Zawiadowca: profesor Edmund Grzębski.

Nie nie nabyto.

9. Zbiór mumizmatów.

Założony przez Dyrektora zakładu w roku 1880, liczy obecnie:
monet miedzianych 220 sztuk.

„ srebrnych 80 „

10. Ogród szkolny.

Założony przez obecnego Dyrektora zakładu w r. 1879 posiada:

drzew owocowych	.	.	.	.	116
-----------------	---	---	---	---	-----

„ leśnych	.	.	.	.	121
-----------	---	---	---	---	-----

„ ozdobnych	.	.	.	.	5
-------------	---	---	---	---	---

krzewów owocowych	.	.	.	.	70
-------------------	---	---	---	---	----

„ ozdobnych	.	.	.	.	20
-------------	---	---	---	---	----

3 altany pokryte dzikiem winem, 10 ławek dębowych brzoźowych i kamiennych.

VI.

KRONIKA ZAKŁADU.

Na początku bieżącego roku szkolnego zaszedł fakt bardzo radosny i ważny dla tutejszego zakładu. Najjaśniejszy Pan bowiem raczył najmiłościwiej przepędzić chwil kilka w murach tutejszej szkoły.

Wskutek radosnej wiadomości, że Najjaśniejszy Pan, Ce-

sarz Franciszek Józef I. przybędzie do naszego miasta, wyszło grono nauczycieli wraz z młodzieżą dnia 3 września po nabożeństwie, poprzedzającym rok szkolny, o godzinie 9³/₄ na kolej celem przyjęcia Najdostojniejszego Gościa. Dyrektor zakładu wraz z 4 profesorami pozostał na peronie, młodzież zaś wraz z pozostałymi nauczycielami zajęła miejsce przeznaczone, ustawivszy się w szeregach. O godzinie 11 przedpołudniem wjechał na dworzec pociąg dworski od strony Krakowa, powitany okrzykami licznie zgromadzonej, doborowej publiczności, tudzież korporacji i cechów. Gdy pociąg stanął, wysiadł Najjaśniejszy Pan z wagonu na peron, gustownie ubrany, a JE. Pan Namiestnik Kazimierz hr. Badeni przedstawił reprezentantów władz, tudzież Dyrektora zakładu i profesorów, przy jego boku się znajdujących. Najjaśniejszy Pan zaszczycił Dyrektora pytaniami, dotyczącymi tutejszego zakładu. Po przedstawieniach wsiadł Najjaśniejszy Pan do powozu i z dworca przez bramę tryumfalną, obok dworca umieszczoną, gdzie Go reprezentacya gminy chlebem i solą przywitała, udał się do pałacu JW. hr. Siemieńskich-Lewickich w Pawłosiowie, gdzie zamieszkał do 6. Września włącznie. Podczas manewrów wojskowych, które się właśnie pod Jarosławiem rozpoczęły, przejeżdżał kilkakrotnie Najjaśniejszy Pan przez miasto, wspaniale udekorowane. Dnia 4. września po południu przysłała radosna wiadomość, że Najjaśniejszy Pan raczy odwiedzić nasz zakład o godzinie 5 po południu dnia 5. września. Natychmiast zebrało się grono nauczycieli pod kierownictwem Dyrektora na naradę, celem godnego przyjęcia Najjaśniejszego Pana. Po ułożeniu planu udekorowania gmachu oddało grono udekorowanie auli, westibulu i wschodów pp. Bobinowi, Grzębskiemu, Hoffowi i Głowińskiemu. Aulę, przeistoczoną już poprzednio z sali gipsowej, ubrano kwiatami egzotycznymi, a nad podniesieniem umieszczono portret Najjaśniejszego Pana w stojącej postawie. Obok podniesienia na stoliku umieszczono arkusz pamiątkowy, opatrzony winietą, na przedce narysowaną przez prof. Dziewońskiego, kalamarzem i pióro. Furtkę szkolną połączono z gmachem festonami i zielenią, westybul cały i wschody ubrano gęsto zielenią i festonami tudzież kilkudziesięciu chorągiewkami o barwach państwowych i narodowych. Całą salę, wschody, westybul, jak i drogę od gmachu do ulicy ustano dywanami.

Na 2 godziny przed przybyciem Najjaśniejszego Pana przyjechał JE. Pan Namiestnik celem przekonania się, czy i jak gmach został przygotowany na przyjęcie Najdostojniejszego Gościa, zwiedził aulę i kancelaryę Dyrekcyi, wyraził swoje zadowolenie i przyjął cały program przyjęcia, uchwalony przez grono nauczycieli. Na godzinę przed przybyciem Najjaśniejszego Pana zajęła młodzież szkoły ludowej męskiej z kierownikiem i nauczycielami przestrzeń od furtki do gmachu po stronie prawej, po lewej zaś ustawiła się młodzież szkoły żeńskiej pod nadzorem kierowniczk i nauczycielek. Na wschodach, prowadzących do gmachu, ustawiły się uczennice z koszyczkami, pełnymi kwiatów, które miały rzucać pod stopy Najjaśniejszego Pana. Młodzież gimnazyalna częściowo utworzyła szpaler od bramy wchodowej aż na I. piętro do sali, częściowo zaś zajęła przeznaczone miejsce w auli tuż za gronem nauczycielskiem. Przed gmachem na ulicy zgromadziła się bardzo licznie publiczność, pomiędzy którą straż honorowa obywatelska utrzymywała wzorowy porządek.

O godzinie 5 $\frac{1}{2}$ przyjechał Najjaśniejszy Pan w towarzystwie JE. Pan Namiestnika, radcy Terleckiego, komisarza rządowego Pawlikowskiego i starosty Hutha, przed gmach budynku szkolnego. Po przedstawieniu Dyrektora przez Pana Namiestnika postępował Najjaśniejszy Pan powitany gromkim okrzykiem: „Niech żyje!“, od powozu ku gmachowi — raczył zaszczyścić najmiłościwiej kilku słowami kierownika szkoły męskiej i kierowniczkę szkoły żeńskiej, poczem wstąpił po schodach do westybulu, gdzie młodzież powitała Najjaśniejszego Pana okrzykiem: „Niech żyje!“ i pierwszą zwrotką hymnu ludowego odśpiewaną pod kierownictwem prof. Zbierzchowskiego. Postępując szpalerem na I. piętro raczył najmiłościwiej wypytywać się Najdostojniejszy Gość Dyrektora zakładu o stosunki tutejszej szkoły przeistaczającej się na gimnazjum. W auli zgromadzone grono wraz z młodzieżą podniosło okrzyk trzykrotny: „Niech żyje!“ poczem przemówił w języku niemieckim jeden z uczniów VII klasy szkoły realnej, na co odpowiedział Najjaśniejszy Pan: „gut gesprochen“. Następnie nastąpiło przedstawienie nauczycieli przez Dyrektora zakładu. Na uwagę JE. Pana Namiestnika, że Dyrektor zakładu utracił właśnie 2 miesiące przedtem syna, porucznika przy generalnym sztabie, wskutek nieszczęśliwego

wypadku t. j. spadnięcia z wysokiej skały w Lofer w Tyrolu w czasie, gdy był zajętym zdejmowaniem planów wojskowych wedle polecenia Władzy, raczył Najjaśniejszy Pan z wielkiem zajęciem wysłuchać relacji Dyrektora o tym wypadku i wyrazić kondolencyę.

Na prośbę Dyrektora raczył Najjaśniejszy Pan na przygotowanym arkuszu pamiątkowym położyć najmiłościwiej swój podpis po polsku: „*Franciszek Józef*“, który to podpis w kancelaryi Dyrekcyi w ozdobnych umieszczono ramach.

Po pobycie prawie 15-minutowym wyszedł Najjaśniejszy Pan z auli powiedziawszy do członków grona: „*Es hat mich gefreut, dass ich Sie gesehen habe*“ i wśród nieustających okrzyków młodzieży i śpiewu dalszych zwrotek hymnu ludowego opuścił gmach szkolny widocznie zadowolony.

Rok szkolny 1889/90 rozpoczął się dnia 3. września uroczystém nabożeństwem odprawioném w tutejszym kościele parafialnym obrz. rz. kat.

Wpisy uczniów odbywały się w ostatnich trzech dniach sierpnia. Egzamina wstępne uczniów do I. klasy gimnazyalnej zapisanych odbywały się 30. czerwca i 1. lipca, tudzież 1., 2. i 3. września. Rezultat był następujący:

Przed feryami zapisało się 29 uczniów, a po feryach 75 uczniów. Z tych przed feryami zostało 3 reprobowanych. Po feryach poddało się egzaminowi 53 uczniów, z tych reprobowano 13.

Dzień 4. października, jako dzień Imienin Najjaśniejszego Pana i 19 listopada jako dzień Imienin Najjaśniejszej Pani obchodził zakład uroczystem nabożeństwem z odśpiewaniem hymnu ludowego i feryami szkolnemi.

Pierwsze półrocze zakończono dnia 30. stycznia, drugie rozpoczęto 3. lutego.

Piśmienna część egzaminu dojrzałości odbyła się od dnia 12—16. maja włącznie, ustny egzamin odbył się 9., 10. i 11. czerwca pod przewodnictwem c. k. Inspektora krajowego Wgo Pana Dra Ludomiła Germana.

W bieżącym roku szkolnym zakład tutejszy lustrował w dniach od 21. i 22. kwietnia c. k. Inspektor krajowy Wny Pan Dr. Ludomił German.

W ciągu roku szkolnego przystępowała młodzież szkolna

trzy razy do ŚŚ. Sakramentów Pokuty i Ołtarza i odprawiła w wielkim tygodniu rekolekcyę wielkanocną.

Rok szkolny zakończono dnia 30. czerwca uroczystem nabożeństwem dziękczynnóm i rozdaniem świadectw.

Stan zdrowotny między nauczycielami i młodzieżą był w zupełności zadowalniający.

VII.

Ważniejsze rozporządzenia Władz Szkolnych

W roku 1890.

1. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 10. lipca 1889 L. 10706 zabrania tereyanom utrzymywać uczniów na stancyi i wikcie.
2. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 8. lipca 1889 L. 10633 zawiadamia, że abiturient, który przy egzaminie piśmiennym otrzymał 4 noty niedostateczne, nie może być przypuszczonym do egzaminu ustnego.
3. Wysoka c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 27 lipca 1889 L. 11905 zarządza, że przy egzaminie następnym do V kl. gimn. należy zbadać także postęp z rysunków odręcznych.
4. Wys. c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświecenia reskryptem z dnia 22. czerwca 1889 L. 11917 zawiadamia, że rozp. ministeryalne dotyczące gimnazyów, mianowicie, że uczniowie VIII klasy, którzy w drugim półroczu otrzymali świadectwo II lub III stopnia, dopiero po upływie roku mogą przystępować do egzaminu dojrzałości, odnosi się także i do uczniów VII klasy szkół realnych począwszy od r. 1889/90.
5. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 16. sierpnia 1889 L. 11426 przesłała plan ograniczenia gramatyki greckiej i rozkład tejże na klasy.
6. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 19. października 1889 L. 18882 oznacza terminy egzaminów wstępnych do I. klasy i do II — VIII klas.
7. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 18. października 1889 L. 18251 normuje postępowanie przy konferencyach nauczycielskich a) co do ilości i terminów konferencyi, b) treść konferencyi miesięcznych.
8. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 22. listopada 1889

Ł. 19641 przesyła szereg rozporządzeń dotyczących egzaminów dojrzałości.

9. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 27. lutego 1890 L. 2901 poleca połączyć 1) gabinet rysunków geometrycznych z gabinetem rysunków odręcznych. 2) gabinet chemiczny rozdzielić pomiędzy gabinet fizyczny i gabinet historii naturalnej.
10. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 17 kwietnia 1890. L. 6642 przesyła reskrypt Wys. c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświecenia z dnia 1. kwietnia 1890 L. 6929 polecający, aby egzamina dojrzałości piśmienne odbywały się w całym kraju równocześnie i aby abiturientów uwolniono od nauki szkolnej na 6 dni przed egzaminem ustnym.
11. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 26. kwietnia 1890 L. 6595 przesyła przepisy dotyczące egzaminów wstępnych do I. klasy.
12. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 24. maja 1890 L. 7561 postanawia następujące normy co do ilości i co do tematów zadań piśmiennych niemieckich.
 - I. klasa. 4. zadania miesięcznie same szkolne. Tematy pisane z pamięci ustępów memorowanych, retrowersye i ćwiczenia ortograficzne, zastosowane do potrzeby praktycznej.
 - II. klasa. 4 zadania miesięcznie, przeważnie szkolne. Tematy: Retrowersye, reprodukcye ustępów w szkole przerobionych.
 - III. klasa. 2 zadania miesięcznie, naprzemian szkolne i domowe. Tematy: Retrowersye, reprodukcye ustępów w szkole przerobionych.
 - IV. klasa. 2 zadania miesięcznie, naprzemian szkolne i domowe. Tematy: Retrowersye, reprodukcye, łatwe opowiadania i opisy.
 - V klasa. 7 zadań półrocznie, 3 szkolne, 4 domowe. Tematy: Streszczenie ustępów prozaicznych i poetycznych, opowiadania, opisy i przekłady wolne z innych języków (na zadania szkolne).
 - VI. klasa. 7 zadań półrocznie, 3 szkolne, 4 domowe. Tematy: jak w klasie V.
 - VII. klasa. 5 zadań półrocznie, 2 szkolne, 3 domowe. Tematy:

Charakterystyki, rozprawki, sprawozdania z lektury szkolnej lub domowej.

VIII. klasa. I. półrocze: 5 zadań, 2 szkolne 3 domowe. II. półrocze: 4 zadania przeważnie szkolne. Tematy: jak w kl. VII.

13. Wys. c. k. Rada Szk. Kraj. rozp. z dnia 18. marca 1890 L. 4649 postanowiła, aby począwszy od drugiego półrocza b. r. szkolnego zamiast dotąd używanych cenzur, na przyszłość postęp, obyczaje i pilność uczniów oceniano wedle skali następującej:

I. Skala ocenienia postępu: 1. celujący, 2. bardzo dobry, 3. dobry, 4. dostateczny, 5. niedostateczny 6. zły.

II. Skala ocenienia obyczajów: 1. chwalebne, 2. dobre, 3. dość dobre, 4. naganne, 5. złe.

III. Skala ocenienia pilności: 1. wytrwała, 2. dobra, 3. dosyć dobra, 4. niejednostajna, 5. zła.

14. Wys. c. k. Rada Szkolna Kraj. rozp. z dnia 18. maja 1890 L. 8217 przesyła reskrypt J. E. Pana Ministra Wyznań i Oświecenia z dnia 6. maja 1890. L. 8836 podający warunki, na jakich może uczeń I. klasy biedny, a dobrze się uczący być uwolnionym od opłaty szkolnej w I. półroczu.

Wysoka c. k. Rada Szkolna Krajowa poleciła następujące książki do użytku szkolnego i do bibliotek szkolnych:

1. rozp. z dnia 18. lipca 1889. L. 11630. Ćwiczenia niemieckie dla klasy II. Dra L. Germana i Dra K. Petelenza.

2. rozp. z dnia 6. sierpnia 1889. L. 11581 hymn ludu w przekładzie ruskim, dokonany przez ks. B. Ihnickiego, Dyrektora c. k. gimnazjum akademickiego we Lwowie.

3. rozp. z dnia 19. września 1889. L. 14384. Krótki rys geografii Benonięgo i Tatomira wydanie IV. opracował Dr. K. Benoni.

4. rozp. z dnia 22. października 1889 L. 18425. Wybór pism P. Ovidiusa Nasona zastósował I. Skupniewicz.

5. rozp. z 22. października 1889. L. 18433 P. Ovidii Nasonis carmina selecta edidit Grysar, recognovit et auxit Ziwsa.

6. rozp. z dnia 22. października 1889 L. 18301 a) Marka Tuliusa Cyserona cztery mowy przeciw Katylinie b) tegoż Kato starszy o starości c) tegoż Lelius o przyjaźni Kornitzera — zastósował Sołtysik. d) Salustiusa Kryspa Wojna z Ka-

- tyliną, e) tegoż wojna z Jugurta. Wyd. Linkera zastósował T. Sołtysik.
7. rozp. z dnia 22. października 1889 L. 8902. a) Lateinische Schulgrammatik f. d. oest. Gymnasien herausgegeben von Scheindler b) Lateinisches Lese- und Übungsbuch für die I. Cl. v. Stein und Scheindler.
 8. rozp. z dnia 29. października 1889 Sofoklesa Antygona Wyd. II. Schuberta zastósował Majchrowicz.
 9. rozp. z dnia 6. Grudnia 1889 L. 17986. Podręcznik metryki łacińskiej i greckiej.
 10. rozp. z dnia 6. grudnia 1889 L. 21082. Łatwa metoda gruntownego nauczania się języka angielskiego przez Bergera.
 11. rozp. z dnia 6. grudnia 1889 L. 21197. Życie publiczne prywatne i umysłowe u starożytnych Greków i Rzymian przez Terlikowskiego.
 12. rozp. z dnia 6. grudnia 1889 L. 21202. Wypisy polskie dla V. kl. Próchnickiego.
 13. rozp. z dnia 6. grudnia 1889 L. 21698. a) C. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico ułożył Bednarski. b) „C. Julii Caesaris Commentarii de bello civili edidit Paul.
 14. rozp. z dnia 6. grudnia 1889 L. 22152 Mapa: Ryby dorzeczy Wisły, Styru, Dniestru i Prutu i tekst objaśniający Nowickiego.
 15. rozp. z dnia 1. lutego 1890 L. 941. Geometria dla klas wyższych szkół średnich Dra Mocnika na język polski przez Dra T. Staneckiego Wyd. III.
 16. rozp. z dnia 13 lutego 1890 L. 2071. Ćwiczenia niemieckie dla I. kl. wyd. II. Dra L. Germana i Dra K. Petelenza.
 17. rozp. z dnia 25. lutego 1890 L. 2683. Zwięzła gramatyka języka łacińskiego dla I. i II. kl. Dra Z. Samólewicza, wyd. II.
 18. rozp. z dnia 11. marca 1890 L. 4431 zarządziła wydanie nowych wypisów polskich na klasy VI—VIII
 19. rozp. z dnia 26. marca 1890 L. 5041. Pamiętnik Towarzystwa literackiego im. Adama Mickiewicza. Rocznik I, II. III.
 20. rozp. z dnia 30. kwietnia 1890 L. 7289. Zoologia dla klas niższych szkół średnich Dra Nowickiego, wyd. VI.

VIII. Statystyka uczniów.

Liczba podana u góry oznacza prywatystów.

	K L A S A										Razem
	gimnazjalna										
	Ia	Ib	II	IIIa	IIIb	IV	V	VIa	VIb	VII	
1. Liczba uczniów.											
Z końcem roku szkolnego 1888/9	40	39	30+28	27 ¹	25 ¹	52 ²	26+29	—	17	14	327 ⁵
Z początkiem roku szkolnego 1889/90	45	46	51	29	27	45 ¹	54	27	29	20	373 ¹
Wciągu roku wstąpiło	3	1	2	1	1	3	2	—	2	—	14 ¹
Ogółem przyjęto	48	47	53	30	27 ¹	48 ¹	56	27	31	20	387 ²
W ciągu roku przeniosło się do oddziału	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Zapisanych w katalogu	48	49	53	30	27 ¹	48 ¹	56	27	31	20	389 ²
Miedzy tymi było nowoprzyjętych:											
a) z promocją z niższej klasy	36	41	3	2	1	3 ¹	5	2	4	1	93 ²
b) repetentów	2	—	3	1	3	—	2	3	2	—	15
Z tutejszego zakładu:											
a) z promocją z niższej klasy	—	—	44	26	23	43	44	22	25	17	249
b) repetentów	10	6	3	1	1	2	5	—	—	2	30
c) przeszło do oddziału	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
W ciągu roku wystąpiło	6	8	5	—	4	7	3	1	2	1	34
Przeniosło się z oddziału	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Liczba uczniów z końcem roku szkolnego 1889/90	40	41	48	30	23 ¹	41 ¹	53	26	29	19	350 ²
i to: a) publicznych	40	41	48	30	23	41	53	26	29	19	350
b) prywatystów	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2
2. Miejsce urodzenia (kraj).											
Galicya	38	41	48	29	23 ¹	39 ¹	53	26	29	19	345 ²
Austriya niższa	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3
Bukowina	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
Razem	40	41	48	30	23 ¹	41 ¹	53	26	29	19	350 ²

	K L A S A											Razem
	gimnazjalna											
	Ia	Ib	II	IIIa	IIIb	IV	V	VIa	VIb	VII		
3. Narodowość.												
Polaków	34	34	40	24	23	35 ¹	42	25	24	19	300 ¹	
Rusinów	6	7	8	6	1	6	11	1	5	—	50 ¹	
Razem	40	41	48	30	23 ¹	41 ¹	53	26	29	19	350 ²	
4. Wyznania.												
Obrządku rzymsko-katolickiego	30	28	33	19	17	25 ¹	32	24	21	13	242 ¹	
" grecko-katolickiego	6	7	8	6	1	6	11	1	5	—	50 ¹	
Mojżeszowego	4	6	7	5	6	10	10	1	3	6	57	
Razem	40	41	48	30	23 ¹	41 ¹	53	26	29	19	350 ²	
5. Wiek uczniów.												
10 lat ukończonych	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	7	
11	8	8	2	—	—	—	—	—	—	—	18	
12	14	16	11	—	2	1	—	—	—	—	44	
13	7	7	21	11	7	10	1	—	—	—	64	
14	4	5	10	3	5 ¹	3	4	—	—	—	34 ¹	
15	3	1	2	4	2	10	13	7	3	—	45	
16	—	1	1	7	5	9 ¹	11	5	7	—	46 ¹	
17	—	—	—	4	2	2	14	3	5	3	33	
18	—	—	1	1	—	3	5	6	5	5	26	
19	—	—	—	—	—	2	3	2	5	5	17	
20	—	—	—	—	—	1	1	2	1	3	8	
21	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3	
22	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3	
23	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	
Razem	40	41	48	30	23 ¹	41 ¹	53	26	29	19	350 ²	
6. Według miejsca zamieszkania rodziców.												
Miejscowych	14	24	23	14	8	21	18	9	5	12	148	
Zamiejscowych	26	18	26	16	15 ¹	20 ¹	35	17	24	7	204 ²	
Razem	40	42	49	30	23 ¹	41 ¹	53	26	29	19	352 ²	

	K L A S A										Razem	
	g i m n a z y a l n a											
	Ia	Ib	II	IIIa	IIIb	IV	V	VIa	VIb	VII		
Na naukę gimnastyki uczęszczało w I. półroczu	38	34	39	16	12	23	35	14	21	11	243	
" " kaligrafii	33	34	11	—	—	—	—	—	—	—	78	
" " " II. " "	28	29	4	—	—	—	—	—	—	—	61	
" " " " " " "	11	11	15	5	4	4	12	13	7	5	87	
" " " " " " "	15	10	14	5	3	4	13	13	6	5	88	
9. Opłaty szkolne												
Opłaty uiszczo												
w I. półroczu	48	46	12	7	5	19 ¹	12	7	6	7	169 ¹	
w II. " "	20	14	23	16	12 ¹	26 ¹	14	9	6	9	149 ²	
Od całej opłaty szkolnej było uwolnionych												
w I. półroczu	—	—	39	23	22	27	40	20	22	13	206	
w II. półroczu	24	26	25	15	11	16	39	17	23	11	207	
Od połowy opłaty szkolnej było uwolnionych												
w I. półroczu	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	
w II. " "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Opłata szkolna wynosiła w całości												
w I. półroczu	720-00	690-00	187-50	105-00	75-00	300-00	180-00	105-00	90-00	105-00	2557-50	
w II. " "	300-00	210-00	345-00	240-00	195-00	405-00	210-00	135-00	90-00	135-00	2265-00	
Razem	1020-00	900-00	532-50	345-00	270-00	705-00	390-00	240-00	180-00	240-00	4822-50	
Taksy wstępne	79-80	86-10	12-60	6-30	8-40	8-40	14-70	10-50	12-60	2-10	241-50	
Datki na zbiory naukowe	48-00	47-00	53-00	30-00	28-00	49-00	56-00	27-00	31-00	20-00	389-00	
Taksy za duplikaty świadectw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	
Razem	127-80	133-10	65-60	36-30	36-40	57-40	70-70	37-50	43-60	22-10	635-50	
10. Stypendya.												
Liczba stypendystów	—	—	—	—	—	1	—	3	1	—	5	
Ogólna kwota stypendyów	—	—	—	—	—	262-50	—	600-00	157-50	—	1020-00	

	K L A S A										Razem	
	g i m n a z y a l n a											
	Ia	Ib	II	IIIa	IIIb	IV	V	VIa	VIb	VII		
Na naukę gimnastyki uczęszczało w I. półroczu	38	34	39	16	12	23	35	14	21	11	243	
" " " " " I. " "	33	34	11	—	—	—	—	—	—	—	78	
" " " " " II. " "	28	29	4	—	—	—	—	—	—	—	61	
" " " " " I. " "	11	11	15	5	4	4	12	13	7	5	87	
" " " " " II. " "	15	10	14	5	3	4	13	13	6	5	88	
9. Opłaty szkolne												
Opłaty uiściło												
w I. półroczu	48	46	12	7	5	19 ¹	12	7	6	7	169 ¹	
w II. " "	20	14	23	16	12 ¹	26 ¹	14	9	6	9	149 ²	
Od całej opłaty szkolnej było uwolnionych												
w I. półroczu	—	—	39	23	22	27	40	20	22	13	206	
w II. " "	24	26	25	15	11	16	39	17	23	11	207	
Od połowy opłaty szkolnej było uwolnionych												
w I. półroczu	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	
w II. " "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Opłata szkolna wynosiła w całości												
w I. półroczu	720-00	690-00	187-50	105-00	75-00	300-00	180-00	105-00	90-00	105-00	2557-50	
w II. " "	300-00	210-00	345-00	240-00	195-00	405-00	210-00	135-00	90-00	135-00	2265-00	
Razem	1020-00	900-00	532-50	345-00	270-00	705-00	390-00	240-00	180-00	240-00	4822-50	
Taksy wstępne	79-80	86-10	12-60	6-30	8-40	8-40	14-70	10-50	12-60	2-10	241-50	
Datki na zbiory naukowe	48-00	47-00	53-00	30-00	28-00	49-00	56-00	27-00	31-00	20-00	389-00	
Taksy za duplikaty świadectw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	
Razem	127-80	133-10	65-60	36-30	36-40	57-40	70-70	37-50	43-60	22-10	635-50	
10. Stypendya.												
Liczba stypendystów	—	—	—	—	—	1	—	3	1	—	5	
Ogólna kwota stypendyów	—	—	—	—	—	262-50	—	600-00	157-50	—	1020-00	

X.

Do wiadomości rodziców i opiekunów.

W skutek reskryptu J. E. P. Ministra Wyznań i Oświecenia z dnia 30. czerwca 1884 l. 1930 rozpoczęło się z rokiem szkolnym 1884/5 stopniowe przestoczenie tutejszej c. k. wyższej szkoły realnej na zupełne gimnazjum państwowe, wprowadzeniem I. klasy gimnazyalnej zamiast I. klasy realnej. W roku szkolnym 1890/91 będą zatem w tutejszym zakładzie I. — VII. klasy gimnazyalne.

1. Wpisy uczniów do I klasy gimnazyalnej odbywać się będą w dniach 30. czerwca i 1. lipca, do wszystkich zaś klas 30. i 31. sierpnia 1890 w kancelaryi Dyrekcyi. Dnia 3 września o godzinie 9. przed południem odbędzie się solenne nabożeństwo w kościele parafialnym a 4. września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

Późniejsze zgłoszenie się do zapisu tylko z ważnych powodów może być uwzględnione.

2. Egzamina wstępne do I. klasy gimnazyalnej, w myśl istniejących przepisów odbywać się będą 1. i 2. lipca przed ferjami, tudzież 1. i 2. a w razie potrzeby i 3. września.

Wybór terminu pozostawia się kandydatom względnie ich rodzicom.

Powtórzenie wstępnego egzaminu nie jest dozwolone ani w tym samym ani w innym zakładzie, gdyż wynik egzaminu pierwszego rozstrzyga stanowczo o przyjęciu lub nieprzyjęciu ucznia do I. klasy. Powtórzenie tegoż egzaminu w innym zakładzie, będzie w każdym razie nieważne i chociażby uczeń na podstawie powtórzonego egzaminu wstępnego był do innego zakładu przyjętym, skutkiem pierwszego zostanie stanowczo wydany.

Przy egzaminie wstępnym do I. klasy wymaga się prócz religii, znajomości elementarnej języka polskiego i niemieckiego, tudzież należytej biegłości w czterech głównych działaniach arytmetycznych,

3. Egzamina wstępne do innych klas, tudzież egzamina po-
prawcze odbywać się będą w dniach 30. i 31. sierpnia,
tudzież 1., 2., ewentualnie 3 września.
4. Każdy uczeń nowo wstępujący do I. klasy musi się zgłosić
w oznaczonym terminie w towarzystwie ojca, matki lub
ich upoważnionego zastępcy, wykazać metrykę chrztu lub
urodzenia, że ukończył lat 10 lub ukończy w bieżącym
roku kalendarzowym, a jeśli uczęszczał przedtem do szkół
publicznych, ma przedłożyć także świadectwo szkolne z os-
tatniego półrocza. Zarazem obowiązany jest złożyć przy
zapisie 2 złr. 10 ct. jako takse wstępną i 1 złr. w. a. na
środki naukowe, które to pieniądze wrazie niepomysłnego,
egzaminu będą zwrócone.
5. Uczniowie wstępujący do klas wyższych, muszą za złoże-
niem taksy egzaminacyjnej w kwocie 12 złr. poddać się
egzaminowi wstępnemu, jeśli wstępujący nie przychodzą
z innych gimnazyów. Uczniowie, którzy przychodzą z in-
nych gimnazyów, muszą się wykazać świadectwem szkol-
nym z ostatniego półrocza i potwierdzeniem Dyrekcyi do-
tyczącego zakładu, że przyjęciu ich do innego zakładu na-
ukowego nie stoi na przeszkodzie.
6. Uczniowie tutejszego zakładu muszą złożyć przy zapisie
1 złr. na środki naukowe.
7. Zgłaszający się do zapisu, którzy przedtem wcale, lub od
dłuższego czasu nie uczęszczali do szkoły publicznej, mu-
szą się wykazać także świadectwem moralności.
8. Uczniowie, którzy chcą składać egzamin prywatny z koń-
cem półrocza muszą się zapisać 1., 2. lub 3. września jako
uczniowie prywatni.
9. Uczniowie, którzy w obydwu półroczach poprzedniego roku
szkolnego otrzymali stopień trzeci, tudzież ci uczniowie
którzy jako nie dobrowolni repetenci otrzymali stopień
drugi lub trzeci na mocy istniejących przepisów, nie mogą
dalej uczęszczać do tego samego zakładu.
10. Opłata szkolna w myśl rozp. Wys. c. k. Mini-
sterstwa Wyznań i Oświecenia z dnia 12.
czerwca 1886 l. 9681 wynosi 15 złr. na jedno
półrocze.

Uczniowie publiczni, nowowstępujący do I klasy (nie repetcenci na I półrocze obowiązani są złożyć przy wpisie opłatę szkolną, albo w myśl najnowszego reskryptu ministerjalnego wniesć do 8 dni, od dnia przyjęcia licząc podanie o uwolnienie z załączeniem prawnie wystawionego świadectwa ubóstwa. Uczeń, który wśród 2 pierwszych miesięcy nauki szkolnej okaże we wszystkich przymiotach postępy bardzo dobre, może być z końcem I. półrocza, po uzyskaniu świadectwa stopnia I. i dobrych cenzur z pilności i obyczajów uwolniony od opłaty szkolnej za I. półrocze. Gdyby zaś otrzymał na I półrocze świadectwo stopnia II. lub złą cenzurę z obyczajów lub pilności, obowiązany jest złożyć za I. półrocze opłatę szkolną przed rozpoczęciem II. półrocza.

Uczeń, który wśród pierwszych dwóch miesięcy nie okaże postępów bardzo dobrych w nauce, obyczajach lub pilności, jest obowiązany na podstawie polecenia Dyrekcyi złożyć opłatę najdalej do 1. grudnia.

Uczniowi obowiązani do opłaty szkolnej, mają złożyć ją przy wpisie lub w przeciągu sześciu tygodni markami po 10, 5 i 2 złr. 50 kr. kupionemi w c. k. urzędzie podatkowym po nalepieniu takowych na blankietach, które otrzymać można w kancelaryi Dyrekcyi; w przeciwnym razie będą bezwarunkowo wydalenii z zakładu.

11. Zakład z wszelką surowością przestrzegać będzie, aby uczniów na stancyach utrzymywali tylko ci, którzy mają na to od Dyrekcyi zakładu pozwolenie. Rodzice więc i opiekunowie przed umieszczeniem na stancyi powinni zasięgnąć wiadomości w Dyrekcyi aby uniknąć niemiłych następstw.
12. Częste porozumiewanie się rodziców i opiekunów z szkołą jest rzeczą nader pożądaną i korzystną. Dyrektor i profesorowie chętnie objaśniają rodziców i opiekunów o postępie i prowadzeniu się uczniów w godzinach wolnych od nauki szkolnej, a przedewszystkiem w niedzielę od 10. do 12. godziny przed południem.

Zawiadomienia po konferencyach głównych bezwarunkowo nie będą rozsyłane do rodziców i opiekunów w miejscu mieszkających,

Andrzej May.

XI.

Uzupełniająca szkoła przemysłowa.

W związku z tutejszą c. k. szkołą średnią pozostaje od lat dziesięciu uzupełniająca szkoła przemysłowa, otwarta w styczniu 1881 z inicjatywy głównego zarządu Towarzystwa pedagogicznego.

Zadaniem tej szkoły jest kształcenie młodzieży, oddającej się zawodowi przemysłowemu, rękodzielniczemu. Stosownie do potrzeb tej młodzieży, która wstępuje często do tego zawodu nie mając jeszcze żadnych wiadomości elementarnych, dzieli się ta szkoła na dwie klasy kursu przygotowawczego i dwie klasy kursu przemysłowego. Ten podział został i nadal zatrzymany po ostatecznem zorganizowaniu tej szkoły, na podstawie zasad organizacyi uzupełniających szkół przemysłowych wydanych przez komisję krajową dla spraw przemysłowych z uwzględnieniem miejscowych stosunków i potrzeb. Rok szkolny trwa 8 miesięcy. Nauka rozpoczyna się 15. września a kończy się w pierwszej połowie miesiąca maja. Liczba godzin dla każdego roku nauki wynosi 3 godzin tygodniowo. Nauka odbywa się w niedzielę od 9tej do 1ej zrana; w poniedziałki i czwartki w miesiącach zimowych od 6—8, w letnich od 7—9 wieczór.

Rozkład nauki w tej szkole jest następujący:

Kurs przygotowawczy:

I. kl. Religia 1 godzina.	II. kl. Religia 1 godzina.
Język polski 2 godziny.	Język polski 2 godziny.
Rachunki 2 godziny.	Rachunki 2 godziny.
Kaligrafia 1 godzina.	Kaligrafia 1 godzina.
Rysunki odręczne 2 godz.	Rysunki odręczn. 2 g.

Kurs przemysłowy:

I. kl. Rysunki odręczn. 2 godz.	II. kl. Rysunki fachowe 4 g.
„ cyrkłowe 2 godz.	Buchhalterya 2 godziny.
Rachunki 2 godziny.	Stylistyka 2 godziny.
Stylistyka 2 godziny.	

Naukę pobierają uczniowie bezpłatnie. Szkoła zaopatruje nadto wszystkich uczniów bez wyjątku w książki i wszelkie inne potrzebne przybory szkolne, które się zakupują z części subwencyi na cele tej szkoły od Wys. Sejmu, z subwencyi

Państwowej, z subwencji od Świątnego Magistratu miasta i Wydziału Rady powiatowej corocznie udzielanych.

Delegatem do nadzorowania tej szkoły ze strony Wysockiego Wydziału Krajowego jest obecnie Jego Ekscelencya Jaśnie Oświecony Jerzy Książę Czartoryski.

Grono nauczycieli tej szkoły składa się z siedmiu profesorów szkoły średniej i trzech nauczycieli szkoły etatowej męskiej. Dyrektor szkoły średniej jest zarazem dyrektorem tej szkoły. Nauka odbywa się w budynku szkoły średniej.

Egzamin publiczny odbył się w tym roku 11. maja w obecności JWgo Władysława hr. Koziembrodzkiego jako delegata Wys. Wydziału Krajowego i w obecności zaproszonych przedstawicieli Władz i przemysłowców.

Statystyczny wykaz uczniów.

Przeciętna liczba uczniów wynosi dotąd do 140 rocznie. W roku bieżącym zapisanych było 137. Z tych klasyfikowano z dobrym postępem 48, z miernym 39. Nie klasyfikowano ze wszystkich przedmiotów z powodu nieregularnego uczęszczania 19, opuściło szkołę w ciągu roku 31.

Według poszczególnych profesyi było:

Koszykarzy	26	Stolarzy	8
Kowali	5	Szewców	15
Krawców	6	Mechaników	4
Malarzy	6	Zegarmistrzów	9
Murarzy	17	Kaflarzy	5
Ślusarzy	5	Szklarzy	2
Stelmachów	5	Różnych zawodów	26

Według wyznania:

Rzymsko kat. 107. grecko kat. 7. mojżeszowego 13.

Zbiory naukowe tutejszej szkoły przemysłowej uzupełniającej stanowią podług inwentarza 8 działów:

1. Przedmioty zakupione przez komisję przemysłową z dotacyi państwowej 38 pozycyj
2. Podręczniki dla nauczycieli i uczniów. Czasopisma 40 "
3. Przybory szkolne i rysunkowe 24 "
4. " fizykalne 61 "

5. Przybory chemiczne i chemikalia	26 pozycy
6. Zbiory mineralogiczne i geologiczne	18 "
7. " technologiczne	36 "
8. " sprzęty	10 "
Razem	253 pozycy

przeszło 1000 sztuk.

Wpisy uczniów do tej szkoły na rok szkolny 1891 rozpoczyna się 11 września, zaś nauka szkolna dnia 14 września 1890.

Przepisy karności

dla uczniów c. k. gimnazjum w Jarosławiu

§. 1. Uczeń, przyjęty do gimnazjum, obowiązany jest wykonywać bezwarunkowo rozkazy dyrektora i nauczycieli, okazywać im zawsze i wszędzie rzetelne uszanowanie, oddawać się naukom szczerze i gorliwie, w ogólności sprawować się w szkole i poza szkołą przyzwoicie i przykładnie.

§. 2. Ktokolwiek życzy sobie naukę w gimnazjum rozpocząć lub dalej pobierać, powinien przed rozpoczęciem roku szkolnego, t. j. przed nabożeństwem, którem się rok szkolny rozpoczyna, uzyskać przyjęcie do zakładu.

§. 3. Uczniowi nie wolno ani jednej godziny szkolnej opuścić z niedbalstwa. W razie przewidzianej przeszkody w uczęszczaniu do szkoły ma uczeń wyjednać sobie u gospodarza klasy uwolnienie od lekcyj szkolnych. Na jeden dzień uwalnia ucznia gospodarz klasy sam, dłuższe uwolnienie wyjednywa dla niego gospodarz klasy u dyrektora. Jeżeli zaś przeszkoda nie jest przewidziana, natenczas ma jak najrychlej uwiadomić o tem gospodarza klasy, a za powrotem do szkoły usprawiedliwić się za pomocą wiarygodnego świadectwa.

§. 4. Uczeń, przyjęty na początku roku na naukę przedmiotów nadobowiązkowych, obowiązany jest na nią uczęszczać z równą ścisłością jak na lekcye przedmiotów obowiązkowych.

§ 5. Izby szkolne otwiera się kwadrans przed rozpoczęciem lekcyj. Wcześniejsze gromadzenie się przed gmachem szkolnym jest zakazane.

§. 6. Do izb szkolnych wstępują uczniowie z odkrytą głową i mają na przeznaczonych miejscach w spokoju, zajęci przygotowaniem do lekcyj, oczekiwać nadejścia profesora, okazując mu przy wejściu i odejściu swe uszanowanie przez powstanie z swych miejsc. W ten sam sposób powinni okazywać swe uszanowanie, kiedy do klasy wchodzi dyrektor lub który z nauczycieli zakładu albo osoba, której należy się podobne uszanowanie.

§. 7. Na schludne ubranie i przyzwoite zachowanie się, jako zewnętrzne oznaki dobrego wychowania, powinni uczniowie szczególną zwracać uwagę. Z równą starannością czuwać powinni nad całością i czystością wszelkich rzeczy szkolnych.

§. 8. Wszelkie uszkodzenie budynku szkolnego i jego sprzętów, tudzież przyrządów naukowych jest zakazane. Uszkodzenie takie pociąga za sobą wynagrodzenie szkody, a jeżeliby stało się z umysłu, pociągnie za sobą jeszcze nadto karę odpowiednią.

§. 9. Każdy uczeń powinien się zaopatrzyć na wszystkie lekcye w rzeczy do nauki szkolnej potrzebne. Nie wolno zaś przynosić ze sobą do szkoły książek i w ogóle przedmiotów do nauki szkolnych niepotrzebnych.

§. 10. Żadnemu uczniowi nie wolno samemu zmieniać miejsca, wyznaczonego mu przez gospodarza klasy.

§. 11. Podczas lekcyj należy nie tylko unikać wszystkiego, coby mogło nauce przeszkadzać, lecz owszem należy zwracać na nią największą uwagę i bezwarunkowo wykonywać wszystko, cokolwiek profesor uzna za stosowne.

§. 12. Wywoływanie uczniów z klasy podczas nauki szkolnej przez innych uczniów jest zakazane.

§. 13. Wychodzić uczniom z klasy podczas lekcyj szkolnych wolno tylko w wyjątkowych wypadkach za zezwoleniem profesora.

Podczas paazy między lekcjami nie wolno uczniom opuszczać zabudowania szkolnego. Dla wytchnienia wystarczy krótka przechadzka po ogrodzie szkolnym, skąd na dany znak uczniowie natychmiast do klas powracać mają. Odbywać ćwiczenia na

przyrządach gimnastycznych, ustawionych w ogrodzie szkolnym, wolno uczniom tylko pod nadzorem obecnych profesorów.

§. 14. Po ukończeniu lekcyj szkolnych i po odmówieniu modlitwy opuszczać mają uczniowie izby szkolne z zachowaniem wszelkiej przyzwoitości. Tłumne i hałaśliwe skupianie się przed budynkiem szkolnym jest zakazane.

§. 15. Uczniowie katolicy obowiązani są brać udział we wszystkich przepisanych ćwiczeniach religijnych. W wypadkach wyjątkowych uwalnia od stałego udziału w nabożeństwie ks. katecheta w porozumieniu z dyrektorem.

§. 16. Uczniowie, nie pobierający nauki religii w zakładzie, obowiązani są przed końcem każdego półrocza wykazać się świadectwem, że naukę religii pobierali.

§. 17. Rodzice uczniów zamiejscowych powinni zakładowi podać do wiadomości nazwisko osoby, której poruczają w swem imieniu nadzór nad synem. O każdej zmianie odpowiedzialnego nadzorcy i mieszkania powinni bezzwłocznie uwiadomić gospodarza klasy.

§. 18. Grono nauczycielskie ma prawo z ważnych powodów żądać od rodziców zmiany odpowiedzialnego nadzorcy, a jeżeli temu żądaniu nie stanie się zadosyć, powziąć uchwałę wykluczenia ucznia z zakładu.

§. 19. Żadnemu uczniowi nie wolno mieszkać bez nadzoru starszej osoby.

§. 20. Nadzór domowy, względnie uczniowie sami obowiązani są, jeżeli w domu, w którym mieszkają, zajdzie wypadek choroby zaraźliwej (świerzbu, zaraźliwego zapalenia oczu, ospy, szkarlatyny, odry, koklusz, dyfteryi i innych), niezwłocznie o tem zawiadomić dyrektora.

§. 21. Uczniowi, dotkniętemu chorobą zaraźliwą, nie wolno uczęszczać do szkoły, dopóki nie wykaże świadectwem lekarzem, że powrót jego do szkoły nie zaszkodzi innym uczniom. Jak najostrożniej zabrania się uczniom wchodzenie do pomieszczeń, w których panują choroby zakaźne. Na pogrzebach osób, zmarłych na chorobę zaraźliwą, młodzieży szkolnej bywać nie wolno.

Nawet tym uczniom, którzy są wprawdzie zdrowi, lecz zostają w bezpośredniej styczności z osobą zakaźnie chorą, mia-

nowicie na ospę, szkarlatynę, dyfteryę i tyfus, nie wolno wchodzić do szkoły tak długo, dopóki niebezpieczeństwo zakażenia nie będzie usunięte, co powinno stwierdzić świadectwo lekarskie.

§. 22. Uczniom nie wolno urządzać żadnych uroczystości lub owacyj swym przełożonym. Grono nauczycieli zastrzega sobie wyrażnie, aby żadnemu z nich czy to na imieniny, czy to przy innej sposobności nie składano żadnych podarunków i zakazuje w tym celu wszelkich składek pomiędzy uczniami.

§. 23. Uczniowie powinni między sobą zachowywać się zgodnie, po przyjacielsku i po koleżeńsku. Surowo zabronione jest wszelkie wyszydzanie wyznania religijnego, narodowości, pochodzenia, fizycznych lub duchowych ułomności współuczniów.

§. 24. Wszelkie uchybienie przeciw przyzwoitości i moralności, szczególnie obcowanie z osobami niemoralnymi i bezbożnymi jest surowo zabronione. Przedewszystkiem zaś winni uczniowie unikać wszelkiej styczności z uczniami ze szkoły wykluczonymi.

§. 25. Czytanie książek niemoralnych i niereligijnych jest surowo wzbronione; również wzbronione jest wypożyczanie książek z prywatnej czytelni. Książek stósownych do lektury domowej dostarczy uczniom biblioteka szkolna.

§. 26. Przywłaszczanie sobie cudzych rzeczy, mianowicie książek, zeszytów lub innych przyborów szkolnych, choćby najmniejszą wartość mających, będzie jak najsurowiej karane.

§. 27. Żadnemu uczniowi niewolno własnych prac literackich ogłaszać drukiem bez wyraźnego zezwolenia dyrektora.

§. 28. Uczniom nie wolno pomiędzy sobą zakładać stowarzyszeń, ani należeć do jakiegokolwiek stowarzyszenia, ani też nosić żadnych tego rodzaju oznak.

§. 29. Odwiedzanie kawiarni, piwiarni, kręgielni, a tém bardziej szynkowni jest uczniom bezwarunkowo zakazane. Odwiedzanie cukierni i traktyerni dozwolone jest tylko w towarzystwie rodziców. Również zakazane są wszelkie schadzki na gry w karty, bilard lub inne zabawy, pociągające za sobą stratę czasu lub pieniędzy.

§. 30. Do teatru lub na jakiegokolwiek widowiska mogą uczniowie uczęszczać w towarzystwie starszych osób tylko za pozwoleniem dyrektora.

§. 31. Uczęszczać na publiczne bale i na publiczne zabawy z tańcami, tudzież na zabawy i zebrania, urządzone w szkołach tańców po za godzinami lekcyj tańców, wzbrania się uczniom wszystkich klas bez wyjątku. Pobierania właściwych lekcyj tańców nie zakazuje się uczniom, wolno im też uczęszczać w towarzystwie rodziców lub osób starszych na zabawy, urządzone w domach prywatnych, o ile dyrektor nie uzna za potrzebne uczynić w tej mierze pewnych zastrzeżeń.

§. 32. Palenie tytoniu i cygar jest uczniom zakazane.

§. 33. Chodzenie z laskami jest zabronione. Chodzenie po ulicach w godzinach wieczornych, wyjąwszy nadzwyczajne wypadki, tudzież beczynne wałęsanie się w ogólności jest zabronione.

§. 34. Bez uwiadomienia i pozwolenia dyrektora nie wolno uczniom robić pomiędzy sobą żadnych składek pieniężnych.

§. 35. Uczeń występujący z zakładu obowiązany jest uwiadomić o tem dyrektora i zwrócić wszystkie książki, wypożyczone z biblioteki szkolnej, tudzież inne przybory szkolne będące własnością zakładu. Świadcstwo uwolnienia wyda się tylko na wyraźne życzenie rodziców lub opiekunów ucznia.

Uczeń opuszczający zakład przed odbyciem kary nie otrzyma świadectwa uwolnienia.

§. 36. Każde przekroczenie niniejszych przepisów pociągnie za sobą karę, która w miarę przewinienia może się stopniować od upomnienia w cztery oczy aż do wykluczenia ucznia ze wszystkich zakładów naukowych państwa.

